

ULUSLARARASI LİDERLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ: KURAM VE UYGULAMA

INTERNATIONAL JOURNAL OF LEADERSHIP
STUDIES: THEORY AND PRACTICE

Cilt / Volume: 7

Sayı / Issue: 3

Aralık / December

2024

ULUSLARARASI LİDERLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ: KURAM VE UYGULAMA
INTERNATIONAL JOURNAL OF LEADERSHIP STUDIES: THEORY AND PRACTICE

Cilt / Volume: 7 **Sayı / Issue: 3**

Aralık / December 2024

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN

Baş Editörler / Editors-in-chief

Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN

Doç. Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN

Editörler / Editors

Prof. Dr. Gökhan DAĞHAN

Dr. Öğrt. Üyesi Zeynep ŞEN

Dr. Özlenen ÖZDİYAR GEDİK

Teknik Düzenleme / Technical Arrangement

Dr. Mehmet Sabir ÇEVİK

Esra SARI & Buşra SARI

Her Hakkı Saklıdır. Dergide yer alan yazılar kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yazıların her türlü sorumluluğu yazarlara aittir. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

All rights reserved. The articles in the journal can be cited by citing references. All responsibility for the articles belongs to the authors. Manuscripts submitted to the journal for publication are not refundable whether they are published or not.

Haberleşme / Information

sefikasule@gmail.com

suaynilhan@gmail.com

gokhandaghan@gmail.com

ULUSLARARASI LİDERLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ: KURAM VE UYGULAMA HAKKINDA BİLGİ

1. Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama dört ayda bir olmak üzere yılda üç kez yayınlanan kör hakemli ve bilimsel bir dergidir.
2. Yönetim ve liderlik alanına katkı sağlayacak nitelikteki, özgün makale ve kitap tanıtımlarının yanı sıra seminer, konferans ve sempozyum değerlendirmelerini yayınlar.
3. Makalelerde daha önce başka bir yerde yayınlanmamış veya başka bir yere söz verilmemiş olma şartı aranır.
4. Makaleler çağdaş Türkçe ya da İngilizce yazılmış olarak gönderilebilir.
5. Dergide hangi makalelerin yayınlanacağına hakem raporlarına göre yayın kurulu karar verir.
6. Yazımda, özel durumlar dışında, TDK Yazım Kılavuzu esas alınır.
7. <http://dergipark.gov.tr/ijls> sitesinde olan sistemimize yazarların üye olup, çalışmalarını sisteme yüklemesi gereklidir.

INTERNATIONAL JOURNAL OF LEADERSHIP STUDIES: INFORMATION ABOUT THEORY AND PRACTICE

1. The Journal of International Leadership Studies: Theory and Practice is a blind peer-reviewed and scientific journal which is published once in four months, three times a year.
2. It publishes the original papers and book presentations with the quality to contribute to the management and leadership area as well as seminars, conferences and symposiums evaluations.
3. Articles must not have been previously published elsewhere or promised elsewhere.
4. Articles can be sent in contemporary Turkish or English.
5. The editorial board decides which articles will be published in the journal according to the referee reports.
6. In writing, the TDK Writing Guide is taken as a basis except for some special cases.
7. The authors are required to be members of the system at <http://dergipark.gov.tr/ijls>, and upload their studies to the system.

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Dr. Akbar Rahimi ALİSHAH	İstanbul Aydın University	TÜRKİYE
Dr. Arzu GÜLER	Adnan Menderes University	TÜRKİYE
Dr. Binali TUNÇ	Mersin University	TÜRKİYE
Dr. Cemal ATAKAN	Ankara University	TÜRKİYE
Dr. Cengiz ANIK	Marmara University	TÜRKİYE
Dr. Cevdet EPÇAÇAN	Siirt University	TÜRKİYE
Dr. Çağlar DOĞRU	Ufuk University	TÜRKİYE
Dr. Derya SİVUK	Ankara Hacı Bayram Veli University	TÜRKİYE
Dr. Ercan YILMAZ	Necmettin Erbakan University	TÜRKİYE
Dr. Esmâ ÖZDAŞLI	Mehmet Akif Ersoy University	TÜRKİYE
Dr. Fatma ÇAPÇIOĞLU	Ankara Üniversitesi	TÜRKİYE
Dr. Fatma ÇOBANOĞLU	Pamukkale University	TÜRKİYE
Dr. Fırat Kıyas BİREL	Dicle University	TÜRKİYE
Dr. Halil İbrahim ÖZMEN	Suleyman Demirel University	TÜRKİYE
Dr. İbrahim KOCABAŞ	Fatih Sultan Mehmet Vakıf University	TÜRKİYE
Dr. İhsan ÇAPÇIOĞLU	Ankara Üniversitesi	TÜRKİYE
Dr. İlknur ŞENTÜRK	Eskişehir Osmangazi University	TÜRKİYE
Dr. Joan Pere PLAZA	Fabra Escola Superior de Comerç Internacional Universitat Pompeu	SPAIN
Dr. Kadisha SHALGYNBAYEVA	The L.N. Gumilyov Eurasian National University	KAZAKHSTAN
Dr. Kaliyabanu KERTAYEVA	The L.N. Gumilyov Eurasian National University	KAZAKHSTAN
Dr. Kürşat ÖZDAŞLI	Mehmet Akif Ersoy University	TÜRKİYE
Dr. Luis TOME	Universidade Autonoma de Lisboa	PORTUGAL
Dr. Lütfi ÜREDİ	Mersin University	TÜRKİYE
Dr. Manuel ALBERTO	M. FERREİRA SCTE-IUL	PORTUGAL
Dr. Mehmet Ali HAMEDOĞLU	Sakarya University	TÜRKİYE
Dr. Mehmet Cem ŞAHİN	Dokuz Eylül University	TÜRKİYE
Dr. Mehmet ÖZBAŞ	Erzincan Binali Yıldırım University	TÜRKİYE
Dr. Mehmet ÜSTÜNER	Inonu University	TÜRKİYE
Dr. Mehmet YILMAZ	Ankara University	TÜRKİYE
Dr. Meral ELÇİ	Gebze Teknik University	TÜRKİYE
Dr. Mina ABBASİYANNEJAD	UPM	MALAYSIA
Dr. Murat Ali DULUPÇU	Suleyman Demirel University	TÜRKİYE
Dr. Murat BEYAZYÜZ		TÜRKİYE
Dr. Mutlu ER	Hacettepe University	TÜRKİYE
Dr. Mustafa Nail ALKAN	Ankara Hacı Bayram Veli University	TÜRKİYE
Dr. Nayil KILIÇ	İstanbul University - Cerrahpaşa	TÜRKİYE
Dr. Nihan POTAS	Ankara Hacı Bayram Veli University	TÜRKİYE
Dr. Nilanjan RAY	Adamas University	INDIA
Dr. Oktay Fırat TANRISEVER	Middle East Technical University	TÜRKİYE
Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ		TÜRKİYE
Dr. Sabri ÇELİK	Gazi University	TÜRKİYE
Dr. Sait AKBAŞLI	Hacettepe University	TÜRKİYE
Dr. Salih GÜNEY	İstanbul Aydın University	TÜRKİYE
Dr. Selim KANAT	Süleyman Demirel University	TÜRKİYE
Dr. Wassim ALOULOU	Al-Imam Muhammed Ibn Saud Islamic University	SAUDI ARABIA

Dr. Yahya MAHAMADU
Dr. Yusuf ESMER
Dr. Zekai ÖZTÜRK
Dr. Zhumabekova Fatima
NİYAZBEKOVNA

Universite Franco Arabe Attadamoun
Bayburt University
Yüksek İhtisas University
The L.N. Gumilyov Eurasian National University

NIGER
TÜRKİYE
TÜRKİYE
KAZAKHSTAN

7. CİLT 3. SAYININ HAKEMLERİ / REVIEWERS OF 7TH VOLUME 3RD ISSUE

Prof. Dr. İlknur MAYA	Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Dr. Eda GÜRLER	Hacettepe University
Doç. Dr. Fırat Kıyas BİREL	Dicle University
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Erdal OKUTAN	Marmara University
Dr. Emine Doğan ÇULHA	Çankırı Karatekin University
Dr. Dilek UYSAL	Eskişehir Osmangazi University
Doç. Dr. Fatma İlknur AKGÜL	
Dr. Yasin DEMİRCİ	Ministry of National Education

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Article Type/Makale Türü: Derleme Makale / Review Article

Liderlik Kuramları ve Bir Lider Olarak Şeyh Şamil Örneği

Leadership Theories and the Example of Şeyh Şamil As a Leader

Ayşe Gülhan ÇAKAL 151

Makale Türü/Article Type: Derleme Makale / Review Article

Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Vizyonu ile Türkiye'de Eğitim Devrimi: 1. Maarif Kongresi

The Educational Revolution in Türkiye with Mustafa Kemal Atatürk's Leadership Vision: The 1st Educational Congress

Seydanur ÇOLAK 168

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Uluslararasılaşma Politikalarında Uluslararası Öğrenciler: İstanbul Medipol Üniversitesi

Internationalization Policies and International Students: Istanbul Medipol University

Gurur Gülce BEŞE & Fırat Semih AVŞAR 179

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Entrepreneurial Intentions Concerning Gender Variable: The Case Of University Students

Cinsiyet Değişkenine Bağlı Girişimcilik Amacı: Üniversite Öğrencileri Örneği

Laura AGOLLİ & Mert HOROZ & Derya SIVUK 198

Baş Editörlerden

Yayın hayatına Ağustos 2018 sayısı ile başlayan Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama'nın 7. Cilt 3. Sayısı ile sizlerle yeniden bir araya gelmenin gururunu ve mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda da liderlik olgusunu disiplinler arası bir anlayışla inceleyen gerek kuramsal gerekse uygulamaya dönük makalelere yer verdik. Dergimizde yer alan makaleler 2021 yılında güncellenen TR Dizin Dergi Değerlendirme kriterlerine uygun bir şekilde hazırlanmıştır.

Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama, çift kör hakem sistemiyle ve hızlı değerlendirme süreciyle alanda üretilen bilimsel çalışmalarını büyük bir titizlikle sizlere sunmaktadır. Söz konusu hedeflerle dergimiz, özgün makalelerin ve kitap tanıtımlarının yanı sıra seminer, konferans ve sempozyum değerlendirmelerini de yayımlamaya devam edecektir.

Dergimizin bu sayısında birbirinden değerli dört makale yer almaktadır. Bu ve gelecek sayılarımızdaki makaleler, diğer çalışmalarla birlikte dergimiz, liderlik ve yönetim alanyazımına özgün ve bilimsel katkılar sunmaya devam edecektir. Dergimize değerli katkılarda bulunan danışma ve hakem kuruluna, yazarlara teşekkür ederiz. Bir sonraki sayımız yayınlanana kadar hepimize iyilik ve esenlikler diliyoruz.

Aralık 2024

Dr. Şefika Şule ERÇETİN & Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN

From the Editors-in-chief,

We are so proud and glad to come together with you again with Volume 7 of Issue 3 of International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice, which started its publication life in August 2018. In this issue, we have included both theoretical and applied articles that analyze the phenomenon of leadership from interdisciplinary perspective. The articles in our journal have been prepared in accordance with the TR Index Journal Evaluation Criteria updated in 2021.

With double blind review system and quick evaluation process, International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice presents you the scientific studies conducted in the field. For that purpose, our journal will continue to publish research articles and book reviews as well as seminars, conferences and symposium proceedings.

There are four valuable articles in the current issue of our journal. We will continue to contribute to leadership literature with authentic and scientific studies through our journal. Lastly, we would like to thank the advisory board, reviewers and the authors for their valuable contributions to our journal. Until our next issue is published, we wish you all wellness and well-being.

December 2024

Dr. Şefika Şule ERÇETİN & Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN

Başvuru Tarihi (Received Date): 02.06.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date): 05.11.2024

Makale Türü (Article Type): Derleme Makale / Review Article

doi: 10.52848/ijls.1494375

Kaynakça Gösterimi: Çakal, A. G. (2024). Liderlik kuramları ve bir lider olarak Şeyh Şamil örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 7(3), 151-167. doi: 10.52848/ijls.1494375

Citation Information: Çakal, A. G. (2024). Leadership theories and the example of Şeyh Şamil as a leader. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 7(3), 151-167. doi: 10.52848/ijls.1494375

LİDERLİK KURAMLARI VE BİR LİDER OLARAK ŞEYH ŞAMİL ÖRNEĞİ

Ayşe Gülhan ÇAKAL¹

Öz

Bu çalışmanın konusunu, liderlik olgusunun ve liderlik yaklaşımlarının/kuramlarının açıklanması ve bunun için önemli bir lider örneği olarak Şeyh Şamil'in hayatının, liderlik sürecinin ve sahip olduğu liderlik özelliklerinin ilgili alanyazın bağlamında incelenmesi oluşturur. Bu amaçla konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında ulaşılabilen bilimsel yayınlar taranarak bir derleme çalışması yapılmıştır. Çalışmada Şeyh Şamil'in liderlik yaklaşımlarını doğru değerlendirebilmek için onu, içinde bulunduğu bölgenin özellikleri, koşulları ve toplumsal olayları ile birlikte ele almak gerekir. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle Kafkasya bölgesi ve o dönemde içinde bulunulan durum anlatılmıştır. İkinci olarak Şeyh Şamil'in liderlik süreci hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak ise liderlik kavramı açıklanmış ve liderlik yaklaşımları incelenerek Şeyh Şamil'in liderlik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Liderlik Yaklaşımları, Şeyh Şamil, Gazavat.

Leadership Theories and the Example of Şeyh Şamil As a Leader

Abstract

The subject of this study is to explain the phenomenon of leadership and leadership approaches, and to do this, to examine the life of Shaykh Shamil as an important leader example, his leadership process and his leadership characteristics in the context of the relevant literature. For this purpose, a compilation study was conducted by scanning scientific publications on the subject that can be accessed at home and abroad. In order to evaluate Shaykh Shamil leadership approaches correctly in the study, it is necessary to consider him together with the characteristics, conditions and social events of the region he is in. For this reason, in the study, first the Caucasus region and the situation at that time were explained. Secondly, information was given about Shaykh Shamil's leadership process. Finally, the concept of leadership was explained and the leadership characteristics of Shaykh Shamil were tried to be determined by examining the leadership approaches.

Keywords: Leadership, Leadership Approaches, Shaykh Shamil, Gazavat.

Giriş

Liderlik, insanların bir araya geldiği ilk andan itibaren var olagelmiş bir olgudur. Topluluklar bir karar alırken, bir işi yürütürken, motive edici bir güç ararken bir lidere ihtiyaç duymuştur. Lider kimi zaman gücünü toplumun üyelerinden alırken kimi zaman ise önemli kararları veren baskın gücün kendisi olmuştur. Dolayısıyla liderlik, bireylere yön verici etkisiyle birçok bilim dalının da konusudur. Liderliğin tanımlanması, liderlik özellikleri, davranışları, yeterlikleri ve güç kaynakları gibi konular

¹Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, E-posta: aysegulhan606@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6038-7137

özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üzerinde çalışılan konular olmuştur. Bu bilgiler tarihsel süreç içinde değişerek ve çeşitlenerek ilerlemiştir. Böylece birçok farklı liderlik kuramları ve yaklaşımları ortaya çıkmıştır (Güçlü, 2016).

Liderlik en genel anlamıyla çeşitli yollarla başkalarını etkileme sürecidir. Liderlik yaklaşımları; sosyoloji, işletme, felsefe, eğitim gibi bilimlerden geliştirilmiş olup zamanla disiplinler arası bir boyut kazanmıştır (Özdemir, 2021). Liderlik ve liderlik yaklaşımları ile ilgili alanyazın incelendiğinde, bu olgular açıklanırken somut örneklerle çok az yer verildiği görülmüştür; fakat gerek akademik yayınlarda gerekse de akademik eğitimlerde bu olguların, yaşamış ya da yaşayan liderler ile örneklenilerek açıklanmasının alanı zenginleştirebileceği söylenebilir. Ayrıca bu kavram ve yaklaşımların yaşamış lider örnekleriyle ele alınmasının, bu alanın anlaşılabilirliğine ve gerçekle bağlantısının kurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenlerle bu çalışmanın amacı, tarihte iz bırakmış bir lider örneği üzerinden liderlik yaklaşımlarını incelemek ve bu bağlamda alana katkı sağlamaktır. Bu amaçla, yaşadığı dönemde çok yönlü liderlik özellikleri göstererek kitleleri etkilediği düşünülen Şeyh Şamil, bu çalışma için bir lider örneği olarak ele alınmıştır.

Şeyh Şamil, geniş bir coğrafya olan Kafkasya Bölgesinde 1834-1859 yılları arasında, bölgenin Rusya'nın işgalci politikalarına ve saldırılarına maruz kaldığı bir dönemde liderlik yapmıştır (Tsvetkova, 2017). O dönemlerde Kafkasya'da Ruslara karşı İmam Mansur liderliğinde başlayan bağımsızlık savaşları vardır. Bu bağımsızlık mücadelesine gazavat denmektedir. Şeyh Şamil, gazavat hareketinin dördüncü lideri olmuş ve bu mücadelenin en güçlü döneminin yaşanmasını sağlamıştır (Budak, 2010). Onun 25 yıl sürdürdüğü bu liderliği 1859 yılında son bulduğunda ise sergilediği destansı bağımsızlık mücadelesi kendinden sonraki nesillere ilham olmuştur (Güngör, 2017). Şeyh Şamil'in bu uzun süreçte bir takım liderlik özelliklerine sahip olduğu ve çeşitli liderlik yaklaşımlarına uygun davranışlar sergilediği söylenebilir. Bu nedenle Şeyh Şamil'in liderlik olgusu bağlamında incelenebilecek önemli örneklerden biri olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda Şeyh Şamil bir lider olarak ele alınırken içinde bulunduğu bu tarihsel süreç de genel olarak anlatılacaktır.

Tarihte Şeyh Şamil ve Kafkasya Bağımsızlık Mücadelesi

Şeyh Şamil'in liderlik sürecini, liderlik yaklaşımları açısından değerlendirebilmek için öncelikle onun hangi koşullarda, hangi vizyonla, hangi bakış açılarıyla ve hangi özellikleri göstererek liderlik yaptığını incelemek yerinde olacaktır. Bu doğrultuda bu bölümün konusunu; Kafkasya Bölgesinin coğrafi ve siyasi yapısının aktarılması, "gazavat" olarak adlandırılan Kafkasya bağımsızlık mücadelesinin anlatılması ve son olarak Şeyh Şamil'in hayatı ve liderlik sürecinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Kafkasya Bölgesi

Kafkasya kavramı, genel anlamıyla, Karadeniz ve Hazar Denizi arasında yer alan siyasi ve coğrafi bir bölgeyi ifade eden yerdir (Dursun, 2001). İlgili alanyazına bakıldığında Kafkasya'nın sınırlarına ve tanımına ilişkin ortak ve net bir açıklama yapmanın ilk bakışta zor olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Kafkasya bölgesinin göçlerle, savaşlarla, bağımsızlık mücadeleleriyle dolu tarihi geçmişi, coğrafi ve siyasi konumunun önemi, etnik çeşitliliği, dil zenginliği, farklı dinlerin varlığı ve kültürel çeşitliliği düşünüldüğünde kapsamlı ve derin açıklamalara ihtiyaç duyması kaçınılmaz olmuştur (Baddeley, 1908; Akdemir & Koçyiğit-Türk, 2023).

Kafkasya bölgesi konum olarak ifade edilmeye çalışıldığında Dursun (2001, s. 157) Kafkasya'yı "Karadeniz ile Azak denizinin doğu kesimini ayıran Anapa yarımadasından başlayarak Hazar denizi kıyısındaki Apşeron yarımadasına ulaşan Büyük Kafkas dağlarını ve iki yanında uzanan toprakları kapsar" şeklinde belirtmiştir. Başka bir ifadeyle "Kırım Yarımadası'ndan Kerç Boğazı ile ayrılarak Taman Yarımadası'ndan başlayan Kafkasya; kuzeyde Kuban-Kuma Nehri'ni dahil ederek

Maniç Çukurluğu'na varan, doğuda Abşeron Yarımadası ile Hazar Deniz Havzası'na uzanan, güneyde Aras Nehri'nin sınır oluşturduğu, batıda ise Kars Platosu'na varan dağlık bölgedir" (Akdemir & Koçyiğit-Türk, 2023, s. 134).

Kafkas dağları, Kafkasya bölgesini Kuzey ve Güney Kafkasya olarak ikiye ayırmıştır. Güney Kafkasya bölgesi Türkiye, İran ve Rusya arasında kalan bölgedir. Burada Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan devletleri yer alır (Özey, 2021). Kuzey Kafkasya bölgesinde ise Rusya Federasyonu'na bağlı olan Dağıstan Cumhuriyeti, Çeçen Cumhuriyeti, İnguşetya Cumhuriyeti, Kuzey Osetya-Alanya Cumhuriyeti, Kabardey-Balkar Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Adige Cumhuriyeti ve Stavropol ile Krasnodar Bölgeleri yer almaktadır (Yılmaz, 2017).

Kafkasya Bağımsızlık Mücadelesi "Gazavat"

Kafkasya, tarihi boyunca stratejik konumu ve etnik yapısı nedeniyle büyük güçlerin hükmetmeye ve yönlendirmeye çalıştığı bir bölge olmuştur. 18. yüzyıldan itibaren ise bu bölgeye tamamen sahip olmak isteyen başlıca ve en istikrarlı güç Rusya'dır (Karataş, 2014).

Rusya'nın stratejik amaçlarından biri Hindistan'a kadar ulaşan bir ticaret yolu elde etmektir. Güneye doğru giden bu yolda ise ilk olarak Kafkasya bölgesini ardından da Karadeniz limanlarını elde etmeyi amaçlamıştır. Bu nedenlerle Kafkasya'da hâkimiyet kurmak isteyen Rusya, savaşlar ve çeşitli stratejik yollarla Kafkasya'yı Slavlaştırmaya ve Hıristiyanlaştırmaya çalışmıştır (Temizkan, 2013). Kafkasya halkları, Rusya'nın bu yayılcı politikasına ve işgalci tutumuna karşı topraklarını ve kimliklerini korumak için uzun yıllar boyunca bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bu süreçte kimi zaman galip gelmiş ve ilerlemiş kimi zaman ise mağlup olup göç etmek zorunda bırakılmış ya da asimile edilmeye çalışılmıştır. Kafkasya'nın sarp koşullarında yıllarca süren bu savaşlarda bazı liderler başarıları ve tarihe bıraktıkları izler ile ön plana çıkmıştır (Aslan, 2006; Cabarov, 2020). Kafkasya'nın bağımsızlık mücadelesindeki rolü ve başarıları nedeniyle Kafkas Kartalı olarak ünlenen Şeyh Şamil de bu liderlerden biridir (Aydın, 2019).

Kuzey Kafkasya Müslümanlarının 18. yüzyıl sonlarında İmam Mansur liderliğinde, Ruslara karşı başlattıkları *müridizm* (Gammer,1994) olarak da adlandırılan direniş hareketine, *gazavat* adı verilmiştir. Şeyh Şamil, 1834 yılında yerel halk tarafından imam olarak seçilerek gazavat hareketinin liderliğini yapmıştır. Rusya'nın güçlü ordularına ve böl-parçala-yönet stratejilerine rağmen Şeyh Şamil, Kafkas halklarını gittikçe daha çok kendine bağlayarak Ruslara karşı birlik oluşturmuştur (Budak, 2010). Gazavat hareketi, Şeyh Şamil liderliğinde en parlak dönemini yaşamıştır (Anadol, 1996). Kafkasya'nın bağımsızlık mücadelesinde Şeyh Şamil'in liderliği, 1859'da Ruslara teslim olmak zorunda kalmasıyla son bulmuştur. Bu tarihten sonra Kafkasya'da direniş devam etse de eski gücünü kaybetmiş ve peş peşe mağlubiyetler yaşanmaya başlamıştır. Bu mağlubiyetlerle birlikte birçok Kafkas topluluğu topraklarından göç etmeye zorlanmıştır (Özey, 2021).

Şeyh Şamil ve Liderlik Süreci

1797 yılında Dağıstan'da doğan Şeyh Şamil, Kafkas-Rus savaşlarında Rus ordularına aman vermeyen komutan olarak tanınmıştır. Küçük yaşlardan itibaren dönemin ileri gelen âlimlerinden iyi bir eğitim almıştır. Bu eğitimde hadis, fıkıh, tefsir gibi dini ilimlerin yanı sıra edebiyat, tarih ve fen bilimleri gibi eğitimler de yer almaktadır (Cengil, 2017).

Avar ya da Kumuk Türkü olduğu tahmin edilen Şeyh Şamil (Efe, 2002), Avar uleması ve ileri gelenleri tarafından 37 yaşında imam seçilmiştir. Böylece Kafkas halkının imamlar önderliğinde başlattığı gazavat hareketinin de lideri olmuştur (Budak, 2010). Şeyh Şamil, imam seçilmesiyle birlikte Kafkas halkları arasında İslamı yayma girişiminde bulunarak birlik oluşturmaya çalışır (Aslan, 2006); fakat Şeyh Şamil'in liderliği, sadece dini bir lider olmanın ötesindedir. Öyle ki "Şamil,

başlangıçta Nakşîliğin tasavvuf öğretisinden aldığı liderlik kavramlarını kullanmış ise de imam seçildikten sonra siyasi bir makam tanımı olan emiru'l Müminîn sıfatını kullanmaya başlamıştır. Bu manevi liderlikten daha ötede toplumsal ve siyasi önderliği ifade etmektedir” (Evkuran, 2017, s. 131).

Kafkasya büyük ve dağlık bir bölgedir, birbiriyle kültür olarak benzeşen birçok farklı topluluğu ve kabileyi içinde barındırmaktadır (Baddeley, 1908; Özey, 2021). Bu geniş coğrafyaya yayılmış ve işgalci güçlerce bilinçli bir şekilde parçalanmaya çalışılmış bu topluluklar, Rusya'ya karşı bir araya gelip birlikte mücadele edememiştir (Bi, 2011). Bölgede sosyal ve siyasi yaşamda da düzensizlikler hakimdir (Halilov, 1998). Şeyh Şamil ise Kafkas halklarını, bu bağımsızlık mücadelesinde tek bir yönetimde altında toplayarak savaşmak istemiştir (Dzhabrailoy, 2013). Bu noktada Şeyh Şamil, hükmü altındaki bölgelerin idari lideri olarak, toplumsal ve yönetsel düzeni sağlamak için bir devlet yapılına benzer şekilde birçok reform yapmıştır (Tsvetkova, 2017).

Siyasî, idarî, dinî ve adlî görevlerde kendisine yardımcı olan bir divan mevcuttu. Ülkeyi nâibliklere ve vilâyetlere ayırarak başlarına idarî ve askerî yetkilere sahip nâibler tayin etmiştir. Her nâibin bir müftüsü vardı. Üç dört nâibliğin bir vilâyet oluşturduğu bu yapıda vilâyetlerin başında yüksek rütbeli nâibler bulunuyordu. Ahverdil Muhammed, Kibid Muhammed, Şuayb Molla, Hacı Taşov, Danyal Sultan ve Hacı Murad ile Gazi Muhammed bunlar arasında sayılabilir. Bunun yanında nâiblerin faaliyetlerini kontrol etmek için muhtesip adı verilen görevliler vardı (Budak, 2010, s. 69).

Şeyh Şamil, Kafkasya'nın Rus işgalleri altında olduğu, Kafkas halkının etnik ve dini kimliklerinin; topraklarının ve bağımsızlıklarının tehdit edildiği bir savaş döneminde liderlik yapmıştır. Birlikleriyle birlikte işgalcilere karşı yaptığı birçok savaşta komutan olarak yer almış ve askerî bir lider olarak büyük başarılar kazanmıştır (Aslan, 2006). Şeyh Şamil Kafkasya'da verdiği bağımsızlık mücadelesi ile yalnızca buradaki halkın özgürlüğünü korumakla kalmamış, aynı zamanda Rusların Güney Kafkasya'yı kuşatarak olası bir Osmanlı-Rus savaşında burayı Osmanlı'ya karşı askerî bir yığınak olarak kullanmasını da önlemeye çalışmıştır. 1854 yılında Osmanlı Devleti Şeyh Şamil'e Dağıstan Serdar-ı Ekremi ünvanını vermiştir (Budak, 2010).

Şeyh Şamil, mücadelesinde Rusya'nın büyük ordularına karşı, en son yüz askeri kalıp teslim olmak zorunda bırakılana kadar direnmeye devam etmiştir (Bi, 2011). 1859'da esir düştükten sonra ise götürüldüğü Prens Baryatinsky karargahında saygıyla karşılanmıştır. Böylece esir hayatı başlayan Şeyh Şamil önce Temirhanşura'ya, sonra Saint Petersburg'a ardından da Kalura'ya gönderilmiştir. 1869'da ise kendi isteğiyle Kiev'e gönderilmiştir. Aynı yıl, Hacca gitmek için Çar II. Aleksandr'dan izin istemiş ve nihayetinde 1869'da hacca gitmek için çıktığı yolda önce İstanbul'a uğramıştır. Şeyh Şamil İstanbul'da da ilgiyle karşılanmış ve Sultan Abdulaziz tarafından kendisine tahsis edilen köşkte yedi ay kaldıktan sonra Medine'ye gitmiştir. 1871 yılında hac vazifesini tamamlayan Şeyh Şamil burada vefat etmiştir (Budak, 2010).

Liderlik Kavramı

Liderlik çok yönlü bir olgudur. Dolayısıyla hangi bağlamda inceleniyorsa tanımı da ona göre şekillenmekle birlikte genel olarak liderliğin başkalarını etkileme süreci olduğu söylenebilir. Bu sürecin temel bileşenleri lider, etki ve izleyendir (örgüt). Lider, çeşitli araç ve yöntemlerle örgütün duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen kişidir. Böylece örgütler liderin gösterdiği doğrultuda hareket ederler (Özdemir, 2021).

Liderlik Yaklaşımları Açısından Şeyh Şamil

Liderlik olgusunun konusunu; liderin etkililiği, güç kaynakları, izleyenleri etkileyen faktörlerin neler olduğu, neden bazı insanların lider olarak öne çıktığı gibi sorular oluşturmaktadır. Bu

sorulara verilen cevaplar doğrultusunda da liderliği açıklamaya çalışan kuramlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Yukl, 2010).

Büyük Adam Kuramı

Büyük adam kuramı, liderliğin sonradan kazanılan bir durum değil, doğuştan gelen bir özellikler bütünü olduğunu savunur (English, 2006). Bu kurama göre kişilerin onları lider yapacak özelliklerle doğduğu ve yalnızca büyük adamların bu özelliklere sahip olabileceği düşünülür. Liderliğe ilişkin yapılan bu ilk açıklamalar ise tarihteki liderlerin hikâyeleri üzerinden biçimlenmiştir (Yukl, 2010).

Büyük adam kuramcılarının yaptığı araştırmalar, liderleri diğer insanlardan ayıran kişilik özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır (Northouse, 2004). Bu yaklaşımın bazı sınırlılıkları da vardır. Liderliği, tamamen kişinin bireysel özelliklerine bağlayarak, liderin içinde bulunduğu zaman, mekân, durum ve izleyenlerle ilişkisine önem vermeden açıklaması bunlardan biridir. Bu durum liderliğin dinamizmini anlamada kısıtlı bir bakış açısı sunmuştur (Akın, 2020).

Büyük adam kurumuna göre Şeyh Şamil'in liderliği değerlendirildiğinde içinde bulunan durumdan çok Şeyh Şamil kendi kişiliğine odaklanmak gerekir. Kafkasya ve Şeyh Şamil ile ilgili çeşitli kaynaklar Şeyh Şamil'in kişilik özelliklerine oldukça vurgu yapmıştır. Onun ikna gücü yüksek, iradeli ve ilham veren bir yapısı olduğu belirtilmiştir (Saydam, 1990; Aslan, 2006). Şeyh Şamil lider olduktan sonra gazavat hareketinin en parlak dönemini yaşaması, liderliği son bulduğunda ise işgalcilere karşı yapılan bu bağımsızlık savaşlarının gücünü kaybetmesi (Aslan, 2006) büyük adam kuramı ile ilişkilendirilebilir.

Özellik Kuramı

Büyük adam kuramları üzerine gelişim gösteren özellik kuramları, liderleri lider yapan özelliklerin ve yeteneklerin belirlenmesi üzerine odaklanmıştır. Bu amaçla kuramcılar, tarihte var olan liderlerin fiziksel özelliklerini, kişilik özelliklerini, bilişsel ve sosyal becerilerini inceleyerek, ortak özelliklerini keşfetmeye çalışmıştır (Özdemir, 2021).

Şeyh Şamil ile ilgili ulaşılan araştırmalarda Şeyh Şamil'in fiziksel özellikleri hakkında çok bilgi olmamasına rağmen özellikle ilgili romanlarda iki metreye ulaşan boyu ve ihtişamlı bir görüntüsü olduğu yazılmıştır (Özdeş, 1997; Tiryakioğlu, 2019). Bu durum özellik kuramı ile bağdaşır şekilde insanların bir liderde böyle özellikler görmek istediğini işaret ediyor olabilir. Bununla birlikte Şeyh Şamil ile ilgili ulaşılan kaynaklar ve yapılan değerlendirmelerde onun askerî ve siyasi dehasına, kararlılığına (Aydın, 2019), adaletli kişiliğine (Güngör, 2017) ve güçlü hitabetine (Budak, 2010) değinilmiştir. Bu özelliklerin onun etkili bir lider olmasına katkı sağladığı belirtilebilir.

Davranış Odaklı Kuramlar

1930'lu yıllardan itibaren sosyal bilimlerde davranışçı yaklaşımların etkisi görülür. Bu durum liderlik araştırmalarında da kendini göstermiştir. Araştırmacılar liderlerin davranış biçimlerine odaklanmıştır. Özellik kuramları liderin özelliklerinin neler olduğunu keşfetmeyi amaçlarken, davranış odaklı kuramlar liderin davranışlarının ve bunların yarattığı etkilerin neler olduğunu bulmaya çalışmıştır. Davranış odaklı kuramlar içerisinde üç önemli çalışma dikkat çeker. İlki Iowa çalışmasıdır. Iowa çalışması kapsamında yapılan sosyal deneylerde otoriter, demokratik ve serbestlik tanıyan lider rollerinin örgüt üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deney sonucuna göre örgütteki iş performansı; otoriter liderlikte yüksek, serbest tanıyıcı liderlikte düşük, demokratik liderlikte ise orta derecede bulunmuştur. Örgütte elde edilen ürün niteliğinin ise; otoriter liderlikte orta, serbest tanıyıcı liderlikte düşük, demokratik liderlikte yüksek olduğu ortaya konmuştur (Özdemir, 2021).

Şeyh Şamil'in otoriter bir lider olduğu bilinmektedir. Şeyh Şamil, dağınık kabilelerin ve toplumsal düzensizliklerin hâkim olduğu, bağımsızlık savaşları yapılan bir coğrafyada lider olmuştur. Dolayısıyla bu olağanüstü koşullar altında, daha hızlı karar alabilmek ve daha hızlı birlik oluşturabilmek için otoriter bir tutum göstermesi beklenebilir. Bununla birlikte dini bir lider olarak keskin kurallar ve normlarla hareket ediyor olması da otoriter liderliğini desteklemiş olabilir.

Davranış odaklı kuramlarda diğer önemli iki çalışma da Ohio çalışması ve Michigan araştırmasıdır. Bu çalışmalar liderlerin iki tür davranış örüntüsü gösterdiklerini ifade etmiştir. Ohio çalışması, liderlerin *yapı kurma* ya da *ilgi* örüntüsüne sahip olduğunu; Michigan çalışması da liderlerin *görev odaklı* ya da *ilişki odaklı* eğilimler gösterdiğini belirtmiştir. İki yaklaşımın da ortak yanları vardır. Yapı kurma odaklı eğilimlere sahip liderler, astlarının görev tanımlarını yapar, rollerini belirler, sorumluluk verir, yani düzenli bir örgüt yapısı kurarlar. Görev odaklı liderler de planlama, denetim, çalışma koşulları, iş niteliği gibi durumlara odaklanırlar. İlgili odaklı ve ilişki odaklı liderler ise astlarıyla iyi ilişkiler kurarak, onları motive ederek, güven ortamı oluşturarak iş ve işlemleri yürütmeye çalışırlar (Özdemir, 2021).

Şeyh Şamil lider olduğu tarihten itibaren hükmü altındaki yerlerde sistemli bir idari yapı kurmaya çalışmış ve adamlarına idari görevler vermiştir (Cabarov, 2020). Bu anlamda Şeyh Şamil'in daha çok yapı kurma odaklı lider davranışlarını gösterdiği söylenebilir.

Durumsal Liderlik Kuramları

Durumsal liderlik kuramları, liderliğin yalnızca bir özellikler ya da davranışlar bütünü ile açıklanamayacağını savunmaktadır (Lunenburg & Ornstein, 2020). Bu kuramlar liderin etkililiğinde o anki durumsal koşulların ve faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini belirtirler (Eren, 2004). Dolayısıyla liderin yaptığı işlerin doğası ve örgütün özellikleri gibi bağlamsal faktörlere önem verirler (Yukl, 2010). Bir liderin başarılı ve etkili olup olmayacağına bu değişken faktörlerin de etkisi olduğuna inanılır.

Şeyh Şamil, Kafkas halklarının Rus işgalci güçlerine karşı bağımsızlık savaşı verdiği, bununla birlikte kendi aralarında da birliğin olmadığı bir ortamda lider olmuştur (Kemper, 2007). Dolayısıyla durumsal liderlik kuramlarına göre Şeyh Şamil'in etkililiğini; içinde bulunduğu bu koşullar, halkın beklentileri ve motivasyonu, imam makamının gücü gibi koşullar bağlamında değerlendirmek daha uygun olur. Şeyh Şamil'in bu koşullara uygun bir liderlik göstermesinin, başarılı sonuçlar elde etmesindeki etkenlerden biri olduğu söylenebilir.

Şeyh Şamil'in halkı dış güçlere karşı bağımsızlık ülküsü ve birlik düşüncesi ile etkilemiştir. İçerde ise toplumun ihtiyacı olan başka konulara eğilmiş; kültür, sanat, tasavvuf ve felsefenin önemini vurgulamıştır (Evkuran, 2017). Böylece farklı koşullar için farklı liderlik türleri sergilemiştir. Bu da durumsallığa uygun davrandığını gösterir.

Modern Liderlik Yaklaşımlarına Göre Şeyh Şamil

Vizyoner Liderlik

Vizyon, geleceğe dair bir kurguyu ve bu kurguyu gerçekleştirmek için planlanan yolları, belirlenen hedefleri, alınan kararları ve bakış açılarını ifade eden bir olgudur (Kılıç, 2010). Vizyonun ve liderliğin iç içe geçmiş bir ilişkisi olduğu söylenebilir (Erçetin, 2000).

Vizyoner liderlerin örgütün geleceğine ilişkin bilinmezlikleri ortadan kaldırması beklenir (Çelik, 1997). Liderlerin, geleceği şekillendirirken, örgütü bu doğrultuda yönlendirebilmesi için üyelerle paylaşılan bir vizyona ihtiyacı vardır. Liderin vizyonu, ancak tüm üyeler tarafından benimsendiğinde paylaşılan vizyona dönüşür (Çelik, 2001). Şeyh Şamil'in de Rus işgalcilere karşı

Müslüman ve hür bir Kafkasya Birliği sağlama amacıyla liderliğini yürüttüğü ve bu yönde girişimler sergilediği düşünüldüğünde geleceğe yönelik tasarımlarıyla vizyoner bir lider olduğu söylenebilir. Bu noktada halkın da bu vizyona sahip olması için çabalamış ve giderek daha fazla kişiyi bu geleceğe inandırmıştır. Böylece paylaşılan vizyon örneği göstermiştir. O sırada geleceğine dair endişeleri olan bir halk için de vizyoner bir lider gereksinimi olduğu söylenebilir.

Dönüşümcü Liderlik

Dönüşümcü liderlik, örgüte bir vizyon ve motivasyon kazandırmak, değişim ve yenilik getirmek, üyelere bu konuda farkındalık ve kabul oluşturmak olarak ifade edilebilir (Eren, 2004). Dönüşümcü liderler örgütün, değişen koşullara göre değişip dönüşmesini sağlar. Dolayısıyla dönüşümcü liderlerin risk alabilmesi ve cesaretli olması beklenir (Eraslan, 2006).

Bass (1990), dönüşümcü liderliğin dört boyutlu olduğunu belirtir. Bunlar idealleştirilmiş etki, entellektüel uyarım, bireysel destek ve telkinle güdülemedir. İdealleştirilmiş etki boyutu karizmatik liderlik olarak da ifade edilmektedir, zira karizmatik liderler örgüt üyelerinde hayranlık uyandıran, güven duyulan, ilham veren ve model alınan kişilerdir (Bass, 2002). Örgütlerde bu liderlerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran bazı koşullar da vardır. Kriz ve kaos durumları, geleceğe dair belirsizlik, gelenekselin değerini kaybetmesi, lider ile aynı vizyon ve misyona sahip olmak ve üyeleri harekete geçirecek bir davanın olması gibi durumlar, karizmatik liderlerin ortaya çıkmasına elverişli koşullardır (Kılınç, 1996).

Şeyh Şamil'in karizmatik bir lider olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Kafkas halklarının içinde bulunduğu işgal tehlikesi düşünüldüğünde karizmatik liderin ortaya çıkmasını kolaylaştırıcı unsurlar olduğu da görülmektedir. Şeyh Şamil gazavat hareketinde farklı toplulukları benzer amaçlar ve değişimler için motive ederek, aynı zamanda onlara görevler verip değişimin de bir parçası yaparak dönüşümcü liderlik özelliği göstermiştir.

Şeyh Şamil, liderlik sürecinin başından itibaren yönetim ve toplum düzenine birçok yenilik getirmiştir. Getirdiği bu yenilik ve düzenlemelerle her şeyi olabildiğince uygar bir düzene ulaştırmaya çalışmıştır (Spencer, 2014). Bu girişimleri doğrultusunda Şeyh Şamil'in yeniliğe açık ve dönüşümcü bir liderlik anlayışına sahip olduğu söylenebilir.

Hizmetkâr Liderlik

Greenleaf (1977) hizmetkâr lideri, içinde hizmet etme duygusu olan, yaptığı hizmetler ile toplum için vazgeçilmez biri haline gelen ve zamanla bir lider olarak görülmeye başlayan kişiyi tanımlar. Hizmetkâr liderler, duygusal zekâsı yüksek, diğerleriyle empati kurabilen, onları dinleyen ve destekleyen liderlerdir (Spears, 2005). Dolayısıyla örgüt üyeleriyle iyi ilişkiler içindedirler. Bu liderler örgütün kendisinden çok üyeleriyle ilgilidir (Stone & Patterson, 2005).

Patterson (2003), hizmetkâr liderliği tanımlayan yedi özelliğe değinmiştir. Bunlardan ilki sevgidir. Bu sevgi örgüt üyelerini önemseyen, onları dinleyen, onların ihtiyaçlarını gidermeye çalışan ve bu yollarla takipçileri, arzu edilen davranışlara yönelten bir anlayış içerir. Diğer özellikler ise alçak gönüllülük, fedakârlık, vizyonerlik, güven, çalışanları güçlendirme ve onlara hizmet etmedir. Hizmetkâr liderliği açıklamaya çalışan diğer model ise Winston modelidir. Winston (2003), hizmetkâr liderin tutumu sonucunda üyelerin de bazı özellikler geliştirdiğini ifade eder. Liderin takipçilerine gösterdiği sevgi, güven ve karşılıksız hizmet anlayışı sayesinde, takipçilerin de lidere karşı sevgi, bağlılık ve sorumluluk gibi duygular geliştireceğini belirtir. Böylece lider ve takipçileri arasında birbirini besleyen bir sistem oluşur. Page ve Wong (2000) ise hizmetkâr lideri, merkezinde kalp olan kişilik, ilişkiler, görev ve süreç olarak dört boyutta açıklamıştır.

Şeyh Şamil, hizmetkâr lider bağlamında değerlendirildiğinde bazı yönleri ile bu yaklaşıma uyduğu yönleri ile de uymadığı görülür. Waddell'e göre (2006), hizmetkâr liderler önce örgüt üyelerine, sonra onların işlevine, sonra da örgütün bütününe yararına odaklanır. Şeyh Şamil'in ise önce örgütün bütününe odaklandığı söylenebilir. Hükmetmeye çalıştığı bölgenin büyüklüğü ve birlik yaratma çabası düşünüldüğünde önceliklerinin bu yönde gelişmesi doğal görülebilir. Şeyh Şamil'in hizmetkâr liderliğe uymadığı gözlenen başka bir özelliğinin ise hatalara tahammülünün ve hoşgörüsünün az olması ve katı cezalar uygulaması olduğu söylenebilir. İşgal ve asimile tehlikesi altında olan bir bölgede birlik oluşturmaya çalışan Şeyh Şamil'in bu sert ve tavizsiz cezalarını, daha çok ihanet suçuna karşı uyguladığı görülür (El Karahi, 1999). Fındıkçı (2009), hizmetkâr liderin hatalara karşı oldukça hoşgörülü davrandığını belirtir.

Şeyh Şamil'in hizmetkâr liderlik ile uyuşmayan bu özelliklerin yanı sıra hizmetkâr liderliği işaret eden birçok özelliği de bulunur. Bir komutan bir önder olarak kendini başkalarının iyiliğine adanması, tevazu sahibi olması ve insan ilişkilerindeki tutumu bunlardan birkaçıdır. Efe (2017) onun tevazu sahibi tutumunu şu şekilde açıklamıştır:

Şamil Osmanlı yöneticilerinin kullandığı Sultan ve Padişah gibi siyasi unvanlar yerine yönetiminin ilk döneminde (1834-1844) dini-tasavvufi anlamı olan 'Kâtib el Fakir, el Zelil, el Miskin' gibi tevazu sıfatlarını kullanmıştır. Çünkü Şamil tasavvuf ehlinen, Nakşibendi- Halidiye ekolüne mensuptu ve bu şekilde bir tutum sergilemesi, tamamen tasavvuf ilkelerine bağlılığındandı. Bu terimlerin tasavvufta özel anlamları vardır. Enaniyet ve kibir ifade eden 'ben' sözcüğü yerine tevazu gösterilerek 'fakir' denilir. Miskin tasavvufta; zavallı, birçare, hor ve hakir görülen kimse; kendisine hiçbir varlık tanımayan, mahviyet sahibi derviş anlamına gelir. Şamil kendini böyle nitelerken, yönetiminin başlangıcından sonuna kadar muhataplarına Ehi/ihvan, habib, fazıl, şakik ve oğlum gibi gayet samimi, iltifatlı sözlerle hitap etmiştir. (Efe, 2017, s. 149-150)

Şeyh Şamil Ruslarla iş birliği yapanlara ve örgüte ihanet edenlere sert cezalar verirken bunun dışında kalan konularda ihtiyatlı ve hoşgörülü olmaya çalışmıştır. Emri altındaki yöneticilere halkın sorunlarına karşı duyarlı olmalarını, sorunların çözümünde şiddet ve kaba kuvvet kullanmamalarını belirtmiştir. Şeyh Şamil'in görevlendirdiği bir kadısına yazdığı mektupta; “seni Karada köyüne kadı atadım. Onları iki dünyanın ihtiyaçlarına yönelt. Aralarında şeriatın nurunu olduğu gibi yay. Bu gerçekten çok çok elzem” (Efe, 2017, s.148) ifadelerini kullandığı görülür. Onun dini, askerî ve idari bir lider olması; sorumluluk ve hizmet alanını da genişletmiştir. Şeyh Şamil'in bu bağlamda hizmetkâr liderliğin alçak gönüllülük, vizyonerlik, güvenilirlik, çalışanlara sorumluluk verme, görev bilincine sahip olma gibi birçok boyutunu taşıdığı söylenebilir.

Ruhsal Liderlik

Ruhsal liderlik insanı kişisel duygularından, arzularından, hayatı anlamlı yaşama gibi ihtiyaçlarından ayrı düşünmeyen ve insanın bu ruhsal tarafını dikkate alan bir liderlik yaklaşımıdır. Ruhsal liderler, üyelerinin hayatlarına anlam katma, ait hissetme gibi ihtiyaçlarını karşılayarak ruhsal bir iyi oluş hali yaratmayı ve bu yolla örgütün verimliliğini artırmayı amaçlarlar (Karadağ, 2009).

Ruhsal liderliği ve etkilerini daha iyi anlamak için ruh ve ruh sağlığı kavramlarına yakından bakmak gerekir. Bu noktada ruh kavramının farklı bilimlerdeki ve günlük dildeki kullanım çeşitliliği nedeniyle farklı tanımları olduğu görülür. Ruh, can ve canlılık anlamlarında kullanılmasının yanı sıra duygu, karakter gibi daha özel anlamlarda da kullanılır. Dini bilimler açısından ise ruh, insan bedenine Allah tarafından verilen ölümden sonra da varlığı devam eden manevi bir cevherdir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Psikoloji bilimi açısından ise ruh insanın psikolojik yapısıdır. Dünya Sağlık Örgütüne göre ruh sağlığı "bireyin kendi yeteneklerinin farkına vardığı, yaşamın normal gerginlikleriyle başa çıkabildiği, üretken ve verimli bir şekilde çalışabildiği ve içinde yaşadığı topluma katkıda bulunabildiği bir iyilik halidir" (WHO 2001, akt. Taycan & Coşkun, 2020). Bu tanım ruh sağlığının

bireysel olduğu kadar sosyal ve toplumsal bir yanının da olduğunu gösterir. Dolayısıyla bireyin ruh sağlığı hem içinde bulunduğu toplumu etkiler hem de ondan etkilenir. Bu nedenlerle üyelerin ruh sağlığı o toplumun liderini yakından ilgilendirmelidir.

Örgütlerde ruhsal liderlerin ortaya çıkışını kolaylaştıran bazı unsurlar da vardır. Baloğlu ve Karadağ'a göre (2009) iş yerlerinde örgüt üyelerinin ruhsal yapısının ihmal edilmesi ve mekanikleşme, kapitalizmin yarattığı hızlı tüketim, anlık hazlar ve yalnızlık gibi durumlar ruhsallığa ve ruhsal liderlere ihtiyacı artırmıştır. Bununla birlikte bir toplumdaki yoksulluk, güven sorunları, şiddet olayları, umutsuzluk, sağlık riskleri ve hızlı sosyal değişimler gibi faktörler de kişilerin ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir (Patel & Kleiman, 2003). Dolayısıyla toplum içindeki huzur, saygı, barış, eşitlik, güven gibi ruhsal ihtiyaçlar, ruhsal liderlerin önemini artırmıştır. Fairholm (1996), ruhsal liderlerin dürüstlük, eşitlik, özgürlük ve etik gibi değerlere sahip, hizmet odaklı kişiler olduğunu belirtir. Bu liderler örgüt üyelerinin de ruhsal dünyalarını önem verir ve onları değerleri doğrultusunda motive ederler.

Ruhsal liderler, üyelerini hayatlarına anlam katacak bir vizyon etrafında toplarlar. Üyelerin bu vizyon sayesinde örgüte bağlılığı, fedakarlığı ve motivasyonları artar; örgütün bir parçası olmaktan mutlu olurlar (Fry, Latham, Clinebell & Krahnke, 2017).

Fry (2003), ruhsal liderliği üç boyutta ele almıştır. Bunlar adanmışlık, umut ve vizyondur. Bu boyutlar bir insan olarak hem liderin hem de üyelerin ruhsal ihtiyaçlarıdır. Eğer bu ihtiyaçlar giderilirse üyelerin ruhsal olarak iyi oluşlarının, gruba aidiyetlerinin ve verimliliklerinin artması beklenir. Liderlerin örgütte bu üç ihtiyacı karşılaması, etkili bir ruhsal lider olduklarına işarettir.

Dinin, insanın manevi yönüne yönelik iyiyi, doğruluğu, barışı telkin eden öğretileri ve hayata anlam katma amacı, ruhsal liderlikle ortak yanlarıdır. Fakat dinlerin dogmatik kuralları ve toplumda farklı inançların varlığı nedeniyle dini unsurlar her zaman birleştirici değil, ayrıştırıcı bir güç de olabilir. Bu noktada da din ruhsal liderlikten ayrılır (Fry, 2003). Bir Nakşibendi Şeyhi olarak imam seçilen Şeyh Şamil'in dini lider oluşu, onu ruhsallıkla ilişkilendirse de aynı zamanda onu ruhsal liderlikten de ayıran unsur olmuştur. Nitekim Şeyh Şamil'in Kafkasya'daki birlik için İslam'ı yayarak ilerlemek istemesi Adıgeler (Çerkesler) gibi o yıllarda Müslüman olmayan halkların ondan uzaklaşmasına ve direnişine yol açmıştır (Aslan, 2006). Bununla birlikte Şeyh Şamil'de birçok ruhsal lider özelliği de görülmektedir. Bunlar, takipçileriyle birlikte kendilerini adadıkları bir vizyona sahip olması, İslam hukuku ile beraber toplumdaki sınıf ayrımlarını ve aristokratik yapıyı değiştirerek eşitliği getirmesi, adaletli olması, kişilerin toplumsal ve ruhsal sağlığını korumaya çalışması olarak belirtilebilir.

Kuantum Liderlik

Kuantum liderlik, günümüzde hala şekillenme ve tanımlanma çabasında olan bir liderlik yaklaşımıdır. Bu liderlik *modern fizik* biliminin ilkeleri ile şekillenmiştir (Ertürk, 2016). Her şeyin doğrusal bir çizgide ilerlediğini ve ölçülebilir olduğunu savunan *klasik fiziğin* yerini, 20. yüzyıldan itibaren *görecelik* ve *kuantum* kavramlarının ortaya çıkışı ile modern fizik yasaları almıştır (Bozdemir & Çavuş, 2005). Kuantum kuramı, doğadaki sistemlerin doğrusallık ilkesine göre değil, aksine kaos ve belirsizlikle işlediğini anlatır (Ruella, 1998). Fizikteki bu gelişmelerden ve kuramlardan etkilenen sosyal bilimlerde çeşitli sistemleri bu yaklaşımla tekrar ele almıştır. *Kuantum liderlik* de böyle ortaya çıkmış kavramlardan biridir.

Klasik fiziğin hâkim olduğu anlayışa göre yönetim, liderin ve üyelerin belirli davranış örüntülerine sahip olduğu, öngörülebilir bir sistem olarak kabul edilmekteydi. Örgütün devamlılığını sağlayan gücün, liderin kendisi olduğu düşünülürdü. Kuantum anlayışı ile birlikte ise örgütün kendi

başına dinamik ve canlı bir sistem olduğu, dolayısıyla yaşayan ve öngörülemez ilişkiler barındırdığı görüşü benimsendi (Papatya & Dullukçu, 2008).

Erçetin (2000), kuantum liderliğin dört varsayıma dayandığını belirtir. Bu varsayımların ilki "*liderlik, lider-izleyenler ikileminde bir etkileşim alanıdır*" şeklindedir. Buna göre liderlik örgüt için bir başlangıç noktası değil, örgüt üyeleri ile arasındaki etkileşimin bir sonucu ve parçasıdır. İkinci varsayım ise "*liderlik yapılandırılmaz ve kestirilemez*" olarak ifade edilmiştir. Kuantum fiziğinde hiçbir şeyin keskin ve değişmez sınırlara ve sabit bir işleyişe sahip olduğu düşünülmez. Doğal olan budur. Bu nedenle kuantum liderlerin de belirli davranış kalıplarına sokulamayacağı ve şartlara göre değişip şekillenebileceği kabul edilir.

Kuantum liderler, örgütlerdeki belirsizliğin ve kaosun varlığını kabullenmiş, bu doğrultuda esnek davranabilen kişilerdir. Bu nedenle kuantum liderin özelliklerini belli bir kalıba sokmak zordur. Bu liderler izledikleri yolda dinamiktir ve bu dinamizm lider-üye etkileşimi ile şekillenmektedir dolayısıyla sabit değildir (Erçetin & Kamacı, 2008).

Kuantum liderliğinin üçüncü varsayımı "*liderlik olgusunun kesikliğidir.*" Kuantum liderler, liderliği kazanılan ve geri alınamaz bir hak gibi görmezler. Liderliğin üyelerle etkileşime bağlı olarak güçlenip, azalabileceğini ya da bitebileceğini; toplumda yaşanan farklı durumlar karşısında farklı liderlerin de öne çıkabileceğini bilirler ve kabul ederler. Kuantum liderler bu konuda diğer üyelere de lider olma şansı tanır ve onları destekleyerek yetiştirirler. Kuantum liderliğinin dördüncü varsayımı ise "*liderliğin etkisi etkileşime dayalıdır*" şeklindedir. Buna göre liderin etkililiğini ve gücünü belirleyen unsur, üyelerle arasındaki bağ ve etkileşimdir. Bu bağlılık da güven ve dürüstlük ile kurulur (Erçetin, 2000).

Şeyh Şamil kuantum liderlik bağlamında incelendiğinde; belirsizliklerin ve kaosun hâkim olduğu bir savaş döneminde liderlik yaptığı görülür. Kendisi bu koşullara uyum sağlamış ve 25 yıl gibi uzun bir süre liderlik yapabirmiştir. İçinde bulunduğu bu şartların da etkisiyle Şeyh Şamil'in birçok açıdan kuantum liderlik gösterdiği söylenebilir. Öyle ki, halkı bir vizyon etrafında birleştirmiş ve bir bütün oluşturarak birlikte savaşmıştır. Kazanılan ya da kaybedilen her savaşla birlikte değişen dengelere göre yeni planlar, fikirler ve stratejiler geliştirebilmiştir. Üyeler tarafından lider seçilmiş ve üyelerle güçlü bir etkileşim kurmuştur. Üyelerin güvenini kazanmış, umut veren bir lider olarak kitleleri arkasından sürüklemiş ve bağımsızlık için mücadele etmiştir. Ayrıca bu liderliğin, üyelerin/halkın onu kabul ettiği ve saydığı sürece devam edeceğinin farkında olduğu ve bunu böyle kabul ettiği de söylenebilir. Tüm bu unsurların onu etkili bir kuantum lider haline getirdiği ifade edilebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma bir lider olarak Şeyh Şamil'i tanımayı ve bu bağlamda liderlik yaklaşımlarını Şeyh Şamil örneği üzerinden açıklamayı amaçlamıştır. Bunu yaparken Bir lideri değerlendirmek için yaşadığı dönemi ve içinde bulunduğu bölgenin özelliklerini tanımanın oldukça önemli olduğu düşünülerek bu çalışmada Kafkasya bölgesine de değinilmiştir.

Liderlik, başkalarını etkileme sürecidir (Özdemir, 2021). Lider bu etkiyi çeşitli yollarla sağlamaktadır. Şeyh Şamil'in liderlik özellikleri incelendiğinde çok yönlü bir lider olduğu ve çalışmada söz edilen birçok liderlik özelliğini taşıdığı görülmüştür. Şeyh Şamil liderlik kuramlarına göre değerlendirildiğinde şu sonuçlar görülmüştür. Liderlerin daha çok hangi özelliklere sahip olduğu üzerinde duran büyük adam ve özellik kuramına göre, Şeyh Şamil'in bazı niteliklere sahip olması onun etkili bir lider olmasını sağlamıştır. Şeyh Şamil'in askerî ve siyasi zekâsı, karallığı, adaletli ve cesaretli kişiliği, ikna gücü, iradeli ve ilham veren yapısı bu özelliklerindedir denilebilir. Davranış odaklı kuramlar açısından değerlendirildiğinde ise lowa kuramı tarafından, otoriter lider tutumunda,

örgüt performansının yüksek olacağı belirtilmiştir. Şeyh Şamil'in Rusya'ya karşı direnişindeki otoriter ve kararlı tutumunun; lowa kuramının da ifade ettiği gibi örgüt performansının artmasında, dolayısıyla savaşlarda kazanılan başarılarında, önemli etmenlerden biri olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Şeyh Şamil'in davranışçı kuramlardaki yapı kurma odaklı eğilimlere uygun olarak hükmü altındaki yerlerde sistemli bir idari yapılaşma ve görev dağılımı yaptığı görülür.

Şeyh Şamil büyük bir vizyonla yola çıkmıştır. O Kafkasya'dan, işgalci Rusları temizlemeyi; halkı İslam dininde birleştirerek bağımsız, hür ve güçlü bir yapı kurmayı istemiştir. Halkı da bu umut ve vizyon etrafında toplayarak bu uğurda mücadele verilmesini sağlamıştır (El Karahi, 1999). İşgaller altında geleceği belirsiz olan bu topraklarda hür bir gelecek umudu yaymıştır. Şeyh Şamil'in bu yönüyle vizyoner ve hizmetkâr liderlik yaklaşımları gösterdiği belirtilebilir. Kafkasya topraklarına değişim ve dönüşüm getirmesi ile de dönüşümcü liderlik sergilemiştir. Şeyh Şamil'in halk üzerindeki etki gücü düşünüldüğünde karizmatik bir lider olduğu da söylenebilir. Onun, bağımsızlık savaşlarında gücünün sonuna kadar mücadelesini sürdürdüğü görülür.

Bir başka liderlik yaklaşımı olan ruhsal liderlikte ise üç boyut ele alınmıştır. Bunlar adanmışlık, umut ve vizyondur. Ruhsal liderler üyelerini, hayatlarını anlam katacak bir vizyon etrafında toplar, onları motive eder ve onların ruhsal ihtiyaçlarını gidermeye hizmet ederler (Fry, 2003). Şeyh Şamil'in ruhsal liderliğin bazı özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Grup üyeleri ile bir vizyon, bir amaç etrafında toplanması, onlara umut aşılması, birlik ve aitlik duygusu yaşatması ve toplumsal düzeni, adaleti ve eşitliği sağlama çabası bunun örneklerindedir. Şeyh Şamil böylece üyelerin ruh sağlığı için de hizmet etmiştir.

Şeyh Şamil'in liderlik yaptığı dönem, savaşların ve çekişmelerin sonuçlarına göre şekillenen, dolayısıyla doğrusal bir çizgide ilerlemeyen belirsizlik ve kaos dönemidir. Böyle bir dönemde Şeyh Şamil'in bir savaş komutanı, bir imam ve idari bir lider olarak örgüt üyeleriyle güçlü bir etkileşime ihtiyacı olduğu söylenebilir. Nitekim o, Kafkas halklarını hür ve bağımsız bir geleceğe inandırmak ve bu uğurda birlikte savaşabilmek için halkla güçlü bir etkileşim içinde olmuştur. Ayrıca her yeni savaş ve mücadelede yeni stratejiler geliştirerek kaosa uyum sağlamaya çalışmıştır. Şeyh Şamil'in bu özellikleri ve dönemin de şartları itibarıyla kuantum liderliğin birçok özelliğini taşıdığı söylenebilir.

Şeyh Şamil'in liderlikte en çok hizmet etme yönünün ağır bastığı görülür. Vizyonunu gerçekleştirmek için birçok alanda hizmet etmiştir. Tüm bunları yaparken kendini ulu bir konuma koymamış ve oldukça tevazu sahibi davranmıştır. O, liderliği bir amaç olarak değil bağımsızlık mücadelesine hizmet eden bir araç olarak görmüştür.

Çeşitli kaynaklar Şeyh Şamil'in başka devletlerin desteğini alarak çok daha iyi yerlere gelebileceğini fakat dönemin siyasi koşulları nedeniyle bunun sağlanamadığını, bu nedenle Rusya gibi büyük ve güçlü bir ülkeye karşı bir noktaya kadar dayanabildiğini belirtmiştir (Budak, 2010; Bi, 2011). Durumsal liderlik kuramının da ifade ettiği gibi bir liderin başarısı kendisi dışındaki faktörlere ve koşullara da bağlı olmaktadır. Buna rağmen Şeyh Şamil, çeyrek asır gibi uzun bir süre Rusların Kafkasya'daki emellerini sekteye uğratmayı başarmıştır. Ayrıca hür bir Kafkasya için kendinden sonra da buradaki halka umut olmaya devam ettiği söylenebilir.

Bu çalışmada liderlik olgusunun Şeyh Şamil örneği üzerinden anlatılması, liderlik yaklaşımlarında ifade edilen olguların gerçek yaşamdaki karşılıklarını ve lider-örgüt etkileşimini ve sonuçlarını görme açısından alan yazına katkı sağlayabilir. Görülmektedir ki bir lider birçok açıdan farklı liderlik yaklaşımlarına örnek teşkil edebilir. Bundan sonraki çalışmalarda farklı liderlerin işlenmesi, tanınması ve karşılaştırmalı incelemelere de yer verilmesi alanyazını zenginleştirebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uyularak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma, tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın hiçbir kişi, kurum ve kuruluşla çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür

Çalışma süresince her aşamada zaman ayırıp çalışmamı okuyarak; konu, anlam ve dil bilgisi açısından bana desteğini esirgemeyen sevgili ablam Türkçe Öğretmeni Neslihan TORAL'a teşekkür ederim.

Kaynakça

- Akdemir, İ.O. & Koçyiğit-Türk M. (2023). Zihinlerdeki Kafkasya: Kafkasya'nın konumu ve sınırları üzerine jeopolitik analiz. *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD.* (6), 132-157.
- Akın, U. (2020). Liderlik. N. Cemaloğlu ve M.Özdemir (Ed.). *Eğitim yönetimi* içinde (s: 131-160). Ankara: Pegem Akademi.
- Anadol, C. (1996). *Çağımızın gerçek kahramanları Çeçenler*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Aslan, C. (2006). Bir soykırımın adı: 1864 büyük Çerkes sürgünü. *Uluslararası Suçlar ve Tarih.* (1), 103-153.
- Aydın, A. (2019). *Şeyh Şamil ve müridizm hareketi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Baloğlu, N. & Karadağ, E. (2009). Ruhsal liderlik üzerine teorik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.* 15(58), 165-190.
- Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational Dynamics,* 18(3), 19–31. [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(90\)90061-S](https://doi.org/10.1016/0090-2616(90)90061-S)
- Bass, B. M. (2002). *Cognitive, social, and emotional intelligence of transformational leaders. Multiple intelligences and leadership*. Editid By: Ronald E. Riggio. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey: Publishers Mahvah.
- Baddeley, J. F. (1908). *The Russian Conquest of the Caucasus*. New York, Bombay, Calcutta, Longmans, Green and Co.
- Bi, M. (2011). *Kafkas tarihi 2*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Bozdemir, S. & Çavuş, S. (2005). Kuantum kuramı ve felsefesi. *Bilim ve Ütopya Dergisi.* (134), 56-62.
- Budak, M. (2010). Şeyh Şâmil. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 39, s. 67-70. 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyh-samil> adresinden erişildi.
- Cabarov, R. (2020). Müridizm hareketi ve onun güçlenmesinde İmam Şamilin rolü. *Din Araştırmaları Jurnalı,* 3(5), 129-143.
- Cengil, M. (2017). Bir liderin psikolojisi: Şeyh Şamil. M.A. Bozkuş ve H. Yazar (Ed.). *Şeyh Şamil ve Kafkasya: Mücadele- sürgün- iskan* içinde (s: 165-171). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çelik, V. (1997). Eğitim yönetiminde vizyoner liderlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 3(4), 465-474.
- Çelik, V. (2001). *Geleceğin okul liderleri. 2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu*. Ankara: Başkent Öğretmen Evi. 407-411.
- Dursun, D. (2001). Kafkasya. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 24, s. 157-158. 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/kafkasya#1> adresinden erişildi.
- Dzhabrailov, Y. (2013). Gosudarstvenno-konfessional'nye otnosheniya v Imamate. *Islamovedenie,* 3, 67-74.
- El Karahi, M. T. (1999). *Dağıstan kılıçlarının parlaması*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- English, F. W. (2006). *Encyclopedia of educational leadership and administration*. California: Sage.
- Evkuran, M. (2017). Şeyh Şamil'in mücadelesi ve teolojik kimliği üzerine. M.A. Bozkuş ve H. Yazar (Ed.). *Şeyh Şamil ve Kafkasya: mücadele- sürgün- iskan* içinde (s: 123-132). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Efe, F. (2002). *Şeyh Şamil'in 100 mektubu*. İstanbul: Şule Yayınları.

- Efe, F. (2017). Mektupları ışığında Şeyh Şamil'in devlet algısı ve anlayışı. M.A. Bozkuş ve H. Yazar (Ed.). *Şeyh Şamil ve Kafkasya: mücadele- sürgün- iskan* içinde (s: 133-152). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Eraslan, L. (2006). Liderlikte post-modern bir paradigma: dönüşümcü liderlik. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-30.
- Erçetin, Ş. Ş. (2000). *Lider sarmalında vizyon*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erçetin, Ş. Ş. & Kamacı, M. C. (2008). Quantum leadership paradigm. *World Applied Sciences Journal*, 3(6), 865-868.
- Eren, E. (2004). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ertürk, A. (2016). Çağdaş liderlik yaklaşımları. N. Güçlü ve S. Koşar (Ed.). *Eğitim yönetiminde liderlik: teori, araştırma ve uygulama* içinde (s: 143-180). Ankara: Pegem Akademi.
- Fairholm, G. W. (1996). Spiritual leadership: Fulfilling whole-self needs at work. *Leadership and organization Development journal*, 17(5), 11-17.
- Fındıkçı, İ. (2009). *Bir gönül yolculuğu: Hizmetkâr liderlik*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Fry, L. W., Latham, J. R., Clinebell, S. K. & Krahnke, K. (2017). Spiritual leadership as a model for performance excellence: A study of Baldrige award recipients. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 14(1), 22-47.
- Gammer, M. (1994). The beginnings of the Naqshbandiyya in Dāghestān and the Russian conquest of the caucasus. *Die Welt des Islams*, 204-217.
- Güçlü, N. (2016). Liderliğe genel bir bakış. N. Güçlü ve S. Koşar (Ed.). *Eğitim yönetiminde liderlik: teori, araştırma ve uygulama* içinde (s: 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Güngör, F. (2017). Kafkasya imamı Şamil ile naiplerinin destansı mücadelesi. M.A. Bozkuş ve H. Yazar (Ed.). *Şeyh Şamil ve Kafkasya: mücadele- sürgün- iskan* içinde (s: 153-164). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Greenleaf, R. K. (1977). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness*. New York: Paulist Press.
- Halilov A. M. (1998). *Şamil i Kavkazskaya Vayna*. Mahaçkala.
- Karadağ, E. (2009). Ruhsal liderlik ve örgüt kültürü: Bir yapısal eşitlik modelleme çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1357-1405.
- Karataş, Ö. (2014). Karaçay Türklerinin Kafkasya'dan Anadolu'ya göçleri. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29(2), 525-538.
- Kemper, M. (2007). The changing images of jihad leaders: Shamil and Abd al-Qadir in Daghestani and algerian historical writing. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 11(2), 28-58. <https://doi.org/10.1525/nr.2007.11.2.28>
- Kılıç, M. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki. *Sosyoekonomi*. 13(13), 81-98.
- Kılınç, T. (1996). Liderlikte durumsallığının ötesi (II), karizmatik liderlik yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 25(2), 67-108.
- Lunenberg, F. C. & Ornstein, A. C. (2000). *Educational administration*. USA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Northouse, P. G. (2004). *Leadership: Theory and practice*. California: Sage Publications.
- Özdemir, M. (2021). *Eğitim yönetimi- alanın temelleri ve çağdaş yönelimler (3. baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Özey, R. (2021). *Kafkasya ve Kafkas ülkeleri coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özdeş, O. (1977). *Şeyh Şamil*. Ankara: Tekin Yayınevi.
- Page, D. & Wong, P. T. (2000). A conceptual framework for measuring servant leadership. S. Adjoboloso (Ed.), *The human factor in shaping the course of history and development*. Boston: University Press of America.
- Papatya, G. & Dulupçu, M. A. (2008). Thinking quantum leadership for true transformation: the talisman of “not to know” at the threshold of new leadership. *I. International Joint Symposium on Business Administration*. (1-3 Haziran).
- Patel, V. & Kleinman, A. (2003). Poverty and common mental disorders in developing countries. *Bulletin of the World Health Organization*, (81), 609–615.
- Patterson, K. A. (2003). Servant leadership: A theoretical model. *School of leadership studies. Regent University*. 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.proquest.com/docview/305234239?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Dissertations%20&%20Theses> adresinden erişildi.
- Ruella, D. (1998). *Rastlantive kaos*. (D. Yurtören, Çev.). İstanbul: Tübitak Yayınları.
- Taycan, O. & Coşkun, B. (Çeviri Ed.). (2020). WHO 2004- *Ruh sağlığını güçlendirme: Kavramlar, kanıtlar, uygulamalar özet rapor*. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Saydam, A. (1990). Rusya'nın Kafkasya'yı işgali. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 5(1), 243-261.
- Spears, L. C. (2005). The understanding and practice of servant-leadership. *The International Journal of Servant-Leadership*, 1(1), 29-45.
- Spencer, E. (2014). *Türkiye, Rusya, Karadeniz ve Çerkezistan*. (D. Çenkçiler, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Stone, A. G. & Patterson, K. A. (2005). The history of leadership focus. *School of leadership studies. Regent University*. 10 Mayıs 2024 tarihinde https://www.regent.edu/acad/global/publications/sl_proceedings/2005/stone_history.pdf adresinden erişildi.
- Temizkan, A. (2013). XVIII. ve XIX. yüzyılda Rusya'nın Kuzey Kafkasya'yı kolonileştirmesinde Kozakların işlevi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 13(2), 313-336.
- Tiryakioğlu, O. (2019). *Şeyh Şamil Kafkas kartalı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tsvetkova, T. (2017). Muridism as a stateforming element of Imam Shamils Imamate (1834–1859) [İmam Şamil'in imamat'ında devlet kurucu öge olarak Müridizm (1834–1859)]. *Kafkasya Çalışmaları Dergisi*, 3(5), 87-110.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. (12. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, S. (2017). Kuzey Kafkasya analizi: Gölgeleyen savaşlar. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2), 1-20.
- Yukl, G. (2010). *Leadership in organizations*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Waddell, T. J. (2006). Servant leadership. *School of leadership studies. Regent University*. 10 Mayıs 2024 tarihinde <http://sandbox.harmonywks.com/wp-content/uploads/2020/10/RD-artcile-servant-leadership-waddell.pdf> adresinden erişildi.
- Winston, B. E. (2003). Extending Patterson's servant leadership model: Explaining how leaders and followers interact in a circular model. In *Servant Leadership Research Roundtable* (Vol. 6, pp. 1-9).

Extended Abstract

Leadership is a phenomenon that has existed since the first moment people came together. Communities needed a leader when making a decision, running a business, or looking for a motivating force. Sometimes the leader derives his power from the members of the society, and sometimes he becomes the dominant power making important decisions. Therefore, leadership has become the subject of many branches of science with its guiding effect on human lives and societies. Researchers have examined elements such as how leadership is defined, what is expected from the leader, and where it derives its power. Thus, they created leadership theories and approaches. This information progresses by changing and diversifying throughout the historical process. Thus, many different leadership theories and approaches have emerged (Güçlü, 2016). Leadership, in its most general sense, is the process of influencing others in various ways (Özdemir, 2021). In this context, it is thought that examining these approaches through the example of a leader who left his mark in history will contribute to the field by making the subject more concrete. For these reasons, in this study; It is aimed to examine the leadership process of Shaykh Shamil, who showed a versatile leadership during his time and managed to influence the masses.

Shaykh Shamil led a period when the Caucasus Region was exposed to Russia's invasive policies and attacks. The wars of independence that started under the leadership of Imam Mansur against the Russians in the Caucasus were called gazavat. Shaykh Shamil became the fourth leader of the gazavat movement and ensured the strongest periods of this struggle (Budak, 2010). The Caucasus is a large and mountainous region, hosting many different communities and tribes that are culturally similar to each other (Özey, 2021). These communities, spread over this wide geography and deliberately tried to be divided by the occupying forces, could not come together and fight together against Russia (Bi, 2011). Shaykh Shamil, on the other hand, wanted to fight by gathering the Caucasian peoples under a single state in this struggle for independence. In this direction, Shaykh Shamil began to gather different tribes under the ideal of independence, thus achieving significant success against the common enemy (Güngör, 2017). Shaykh Shamil and his unit resisted the giant country Russia and its armies for years with faith and determination (Bi, 2011). Shaykh Shamil, who was both the military, religious and administrative leader of Gazavat, showed versatile leadership in this process. To ensure social order, peace and tranquility in the lands under its rule; Therefore, he made military and administrative reforms to create a strong state. Shaykh Shamil demonstrated the assumptions of many leadership approaches and theories with his leadership in these conditions where war and chaos prevailed. Shaykh Shamil's leadership, which lasted for 25 years, ended in 1859. His leadership and this epic struggle for independence inspired subsequent generations (Güngör, 2017).

Shaykh Shamil set out with a great vision. He wanted to clear the invading Russians from the Caucasus and to establish an independent, free and strong state by uniting the people in the religion of Islam. By gathering the people around this hope and vision, he ensured that a struggle was made for this purpose (Budak, 2010). He has spread the hope of a free future in these lands, whose future is uncertain under the occupation. It can be stated that Shaykh Shamil shows visionary and servant leadership approaches in this aspect. He has also demonstrated transformational leadership by bringing change and transformation to the territories of the Caucasus. Considering the power of Shaykh Shamil's influence on the people, it can be said that he is a charismatic leader.

Spiritual leaders gather their members around a vision that will add meaning to their lives, motivate them and serve to meet their spiritual needs (Fry, 2003). It can be said that Shaykh Shamil has some characteristics of spiritual leadership. One of the examples of this is the gathering of group members around a vision, a purpose, instilling hope in them, giving them a sense of unity and belonging, and striving to ensure social order, justice and equality. Shaykh Shamil thus also served for the mental health of the members. The period during which Shaykh Shamil was leading is a period of uncertainty and chaos that is shaped according to the results of wars and conflicts, and therefore does not progress in a linear line. In such a period, it can be said that Shaykh Shamil needs a strong interaction with the members of the organization as a commander, an imam and an administrative leader. As a matter of fact, he has been in a strong interaction with the people in order to make the Caucasian peoples believe in a free and independent future and to be able to fight together for this purpose. In addition, he has tried to adapt to chaos by developing new strategies in each new war and

Liderlik Kuramları ve Bir Lider Olarak Şeyh Şamil Örneği
Ayşe Gülhan ÇAKAL

struggle. It can be said that Shaykh Shamil has many of the characteristics of quantum leadership according to these characteristics and the conditions of the period. He has served in many fields to realize his vision. While doing all this, he did not put himself in a lofty position and behaved quite modestly. He saw leadership not as a goal, but as a tool that serves the struggle for independence.

Başvuru Tarihi (Received Date): 02.06.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date): 11.11.2024

Makale Türü (Article Type): Derleme Makale / Review Article

doi: 10.52848/ijls.1494591

Kaynakça Gösterimi: Çolak, S. (2024). Mustafa Kemal Atatürk'ün liderlik vizyonuyla Türkiye'de eğitim devrimi: 1. Maarif kongresi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 7(3), 168-178. doi: 10.52848/ijls.1494591

Citation Information: Çolak, S. (2024). The educational revolution in Türkiye with Mustafa Kemal Atatürk's leadership vision: The 1st educational congress. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 7(3), 168-178. doi: 10.52848/ijls.1494591

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN LİDERLİK VİZYONUyla TÜRKİYE'DE EĞİTİM DEVRİMİ: 1. MAARİF KONGRESİ

Seydanur ÇOLAK¹

Öz

Türkiye'nin eğitim tarihinde dönüm noktalarından biri olan 1. Maarif Kongresi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkenin eğitim politikalarını şekillendirmede merkezi bir rol oynamıştır. Kongrede alınan kararlar, eğitimde milli bir yaklaşımın benimsenmesi, laik bir eğitim sisteminin kurulması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gibi temel unsurları içermektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde gerçekleşen Maarif Kongresi, Türkiye'nin modernleşme sürecinde eğitimin önemini vurgulamış ve eğitimde radikal değişimlerin başlangıcını işaret etmiştir. Kongrede Türkiye'nin eğitim sisteminin milli ve bilimsel temellere dayandırılması hedeflenmiş, bu doğrultuda yeni öğretim programları ve ders kitapları geliştirilmiştir. Ayrıca eğitimde fırsat eşitliği sağlanarak ilköğretimin ücretsiz ve zorunlu hale getirilmesi kararlaştırılmıştır. Kız çocuklarının eğitimine özel önem verilmiş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin nitelikli eğitim alması hedeflenmiştir. Kongrede ayrıca öğretmen yetiştirme programlarına ağırlık verilerek öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi sağlanmıştır. Bu kongre Türkiye'nin eğitim alanında çağdaş bir yapıya kavuşmasını öncülük etmiş ve eğitimin ulusal kalkınma ve ulusal kimlik oluşturma sürecindeki rolünü vurgulamış, ayrıca eğitim liderliğine öncülük yapacak bir bakış açısı getirmiştir. Atatürk'ün eğitimdeki liderliği ülkenin modernleşme sürecinde eğitimin temel bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Maarif Kongresinin kararlarının, eğitim sistemine olan etkilerinin, ulusal kimliği pekiştirme ülkenin sos-ekonomik dönüşümüne olan katkılar açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu nedenle 1. Maarif Kongresi Türk eğitim tarihinde dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir ve ülkenin eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Bu çalışmanın amacı Atatürk'ün liderlik ettiği bu önemli dönemde eğitim politikalarının nasıl şekillendiğini, vizyoner liderlik üzerindeki etkisini, kongrede alınan kararların uzun vadeli etkilerini ve bu kararların günümüz Türkiye'sinin eğitim anlayışı ve toplumsal yapısı üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: 1. Maarif Kongresi, Vizyoner Liderlik, Atatürk'ün Eğitim Vizyonu.

The Educational Revolution in Türkiye with Mustafa Kemal Atatürk's Leadership Vision: The 1st Educational Congress

Abstract

The 1st Education Congress, a pivotal moment in Türkiye's educational history, played a central role in shaping the country's education policies in the early years of the Republic. Decisions made at the congress included embracing a national approach to education establishing a secular education system and ensuring equal opportunities in education. Led by Mustafa Kemal Atatürk, this congress emphasized the importance of education in Türkiye's modernization process and marked the beginning of radical changes in education.

The congress aimed to base Türkiye's education system on national and scientific foundations, leading to the development of new curricula and textbooks. Additionally, ensuring equal opportunities in education by making primary education free and

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, E-posta: seydaacolak@gmail.com, ORCID: 0009-0008-0517-2756

compulsory was decided upon. Special attention was given to girls' education, aiming for everyone to receive quality education regardless of gender. Furthermore, the congress emphasized teacher training programs to support teachers' professional development. This congress pioneered Türkiye's transition to a contemporary educational structure and emphasized the role of education in national development and identity formation. Atatürk's leadership in education highlighted education as a fundamental element in the country's modernization process. The decisions and policies outlined in the 1st Education Congress significantly reshaped Türkiye's education system, contributing to the strengthening of national identity and the socio-economic transformation of the country. Therefore, the 1st Education Congress is regarded as a milestone in Turkish educational history and has played a significant role in shaping the country's education policies. action history and plate scientific roll shape and countries action policies. The purpose of this study is to shed light on how education policies were shaped during the important period led by Atatürk, the impact on visionary leadership, the long-term effects of the decisions made at the congress, and the influence of these decisions on the current educational understanding and social structure of Türkiye.

Keywords: *1st Education Congress, Visionary Leadership, Atatürk's Vision for Education.*

Giriş

1921 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitimde ilk adımları atılmış ve milli eğitim politikaları oluşturulmaya başlanmıştır. 1. Maarif Kongresi, Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyoner liderliği altında bu dönemde Cumhuriyetin eğitim vizyonunun temellerini atmıştır. 1. Maarif Kongresi, milli eğitimin çerçevesini oluşturmuştur. Eğitimin ulusal kurtuluş ve yeniden yapılanma sürecinin merkezine yerleştirilmesi gerektiği, Atatürk'ün eğitim üzerine düşüncelerinde vurgulandığı gibi, "Eğitim bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum halinde yaşatır ya da bir milleti esarete ve sefaletle terk eder." (Akarçay, 2017). Bu kongre, eğitimi toplumsal ve milli kalkınmanın merkezine koymayı amaçladığından, çağdaş Türk eğitim sisteminde önemli bir milat olarak kabul edilir. Eğitim sistemi, Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinde toplumsal modernleşmenin ve ulusal kimliğin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır.

Bu çalışmanın amacı 1. Maarif Kongresi'nin Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikaları üzerindeki etkilerini ve toplumsal ve kültürel değişiklikleri ve vizyoner liderliği nasıl etkilediğini incelemektir. Araştırma, Atatürk'ün liderlik ettiği bu önemli dönemde eğitim politikalarının nasıl şekillendiğini, kongrede alınan kararların uzun vadeli etkilerini ve bu kararların günümüz Türkiye'sinin eğitim anlayışı ve toplumsal yapısı üzerindeki etkilerini aydınlatmayı amaçlamaktadır. Eğitimde millilik ve çağdaşlık ilkelerini güçlendirmek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve laik bir eğitim anlayışı benimsemek, kongrenin temel hedefleridir. Bu nedenle, eğitim sisteminin laikleştirilmesi, öğretmen yetiştirme programlarının iyileştirilmesi, eğitim programlarının güncellenmesi ve eğitimin her çocuğa ücretsiz ve zorunlu hale getirilmesi gibi önemli adımlar atılmıştır. Kongre, Atatürk'ün milliyetçilik ve modernleşme odaklı eğitim reformları ile karakterize edilir. Birinci Maarif Kongresi, Türkiye'nin eğitim tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve bu kongrede alınan kararlar, bugünkü eğitim politikaları ve uygulamaları üzerinde hala önemli bir etkiye sahiptir. Kongre, eğitimin ülkenin modernleşmesinde oynadığı rolü yeniden tanımlamıştır ve eğitimi hem ulusal gelişimin hem de toplumsal dönüşümün temel taşı olarak konumlandırmıştır. Bu tarihi kongre, Türkiye'nin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısında önemli değişikliklerin başlangıcını simgeler ve Atatürk'ün eğitim vizyonunun temelini oluşturmaktadır. 1921 yılı, ülkemizin eğitim tarihinde oldukça önemli bir dönüm noktasını işaret etmektedir. Birinci Maarif Kongresi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanındaki politikalarının belirlenmesinde merkezi bir rol oynamıştır. Atatürk, Türkiye'nin çağdaş bir devlet olmasının önündeki engelleri, akıl ve bilim çağına geçişle cesaretle ortadan kaldırabilen bir liderdir. Eğitimin bilime ve bilimin gösterdiği yola sadık kalması gerektiğini ısrarla vurgulamış ve bu yönde adımlar atılmasını emretmiştir. Atatürk, Türkiye'nin akıl ve bilim çağına girmesinin, çağdaş bir ülke olmasının önündeki engelleri cesaretle ortadan kaldırmış bir liderdir (Karagözoğlu, 1985).

Birinci Maarif Kongresi'nde alınan kararlar, Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinde eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında önemli bir rol oynamış, bu süreçte eğitimin toplumsal yapıyı çağdaştırma amacına hizmet etmesi beklenmiştir. Cumhuriyet'in kurucu değerlerine paralel bir eğitim sisteminin temelleri atılmış ve bu kongre, Türkiye'nin modernleşme sürecinde eğitim politikalarının yönlendirici bir aşaması olarak kabul edilmiştir. Kongrenin düzenlenmesinin arkasında yatan nedenler arasında, eğitimin ulusal kimliği pekiştiren bir araç olarak görülmesi ve toplumsal kalkınmaya katkıda bulunması gibi hedefler yer almaktadır.

1. Maarif Kongresi'nde Alınan Kararlar ve Öngörülen Politikalar

Kongredeki odak nokta, Anadolu'daki eğitim durumunu iyileştirme ve çağdaş, laik bir eğitim sistemi kurma yönündeki kararlılık olmuştur. Bu yeni eğitim sisteminde, milli dil ve tarih eğitiminin yanı sıra fen bilimleri ve matematik gibi modern derslerin önemi de vurgulanmaktaydı. Aynı zamanda, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, cinsiyet ayrımı yapmaksızın tüm çocuklara nitelikli eğitim sunulması hedeflenmiştir.

- **Eğitimde Birlik:** Kongrede, eğitimde birlik ilkesi benimsenmiştir. Bu doğrultuda, ülkedeki tüm okullar (ilkokul, ortaokul ve lise) Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak merkezi bir yapıda toplandı. Eğitim kurumları yeniden yapılandırılarak, yeni müfredatlar ve eğitim programları geliştirilmiştir. Bu süreçte, eğitimde milli dilin kullanımı teşvik edilmiş ve Türkçe eğitimde ana dil olarak öne çıkarılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde, eğitim milli bir nitelik kazanarak bağımsızlık mücadelesinin bir parçası olarak görülmüştür. Eğitimin ulusal değerlerle ve milli hedeflerle uyumlu hale getirilmesine büyük önem verilmiştir.
- **Laik Eğitim:** Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte, eğitim sistemi laikleştirilmiş ve çağdaş bilimsel temellere dayandırılmıştır. Din eğitiminin etkisi azaltılarak, eğitimde modern pedagojik metotlar benimsenmiştir. Din ve devlet eğitimi ayrılmış, eğitimde laiklik ilkesi öne çıkarılmıştır. Bu doğrultuda, din dersleri müfredattan çıkarılarak ve dinî eğitim yalnızca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gözetimindeki kurumlarca verilmeye başlanmıştır.
- **Ücretsiz ve Zorunlu Eğitim:** İlköğretim ücretsiz ve zorunlu hale getirilmiştir. Bu karar, tüm çocukların eğitim alma hakkını garanti altına alıp, eğitimin ne kadar önemli olduğunu bir kere daha göstermiştir.
- **Kız Çocuklarının Eğitimi:** Kongrede, eğitimde cinsiyet eşitliği konusu da ele alınmış ve kız öğrencilere yönelik eğitim fırsatlarının genişletilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede, kız ve erkek öğrencilere eşit eğitim olanakları sunulması hedeflenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınların eğitime erişimi genişletilmiş, kız çocuklarının okula gitmesi teşvik edilmiştir. Bu adımlar, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir ilerleme olarak kabul edilmektedir.
- **Yeni Müfredat ve Ders Kitapları:** Eğitimde milliyetçilik ilkesini yansıtabilecek şekilde yeni bir müfredat geliştirilmiş ve ders kitapları bu yeni anlayışa uygun olarak yeniden yazılmıştır. Maarif Kongresi, öğretim programlarını aktüel hale getirerek daha laik ve bilimsel bir içerik oluşturmayı hedeflemiştir. Ders içerikleri, öğrencilerin analitik düşünme becerilerini geliştirecek şekilde düzenlenmiş ve eğitimde ezberden ziyade anlama ve kavrama üzerine yoğunlaşma üzerinde durulmuştur.
- **Öğretmen Yetiştirme:** Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim alanındaki büyük atılımına bakacak olursak, 1923-1938 yılları arasındaki eğitim savaşında hem sayı hem de nitelik bakımından inanılmaz başarılar elde edilmiştir (Karagözoğlu, 1985). Kaliteli eğitimin sağlanması için öğretmen yetiştirme programlarına ağırlık verilmiş, öğretmen okulları açılmış ve mevcut öğretmenlerin eğitim düzeyleri yükseltilmiştir. Öğretmenlerin mesleki gelişimleri için sistemli

bir yaklaşım benimsenerek, öğretmen eğitim kurumlarında modern pedagojik metotlar öğretilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin sürekli eğitimine imkân sağlayacak programlar geliştirilmiş ve öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri artırılmıştır.

Birinci Maarif Kongresi'nde alınan kararlar, Türkiye'nin modern eğitim anlayışının temellerini atmaya yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir ve Cumhuriyet'in kuruluş felsefesine uygun bir eğitim sistemi kurma amacını taşımıştır. Kongredeki yenilikler, Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısında belirgin değişimlere yol açmış ve eğitimdeki reformlar, modernleşme sürecinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Atatürk'ün liderliğinde gerçekleştirilen bu kongre, eğitim sisteminin ulusal ve bağımsız bir yapıya kavuşturulmasına yönelik hedefler taşımıştır. Kongrede öne çıkan milliyetçilik ve modernleşme odaklı reformlar, eğitimdeki dönüşümün temel unsurlarını oluşturmuştur. Alınan kararlar, öğretim programları, öğretmen eğitimi ve eğitim materyalleri gibi alanlarda yenilikçi adımlar atılmasını amaçlamıştır. Eğitimde bilimsel düşünce ile milli değerlerin ön plana çıkarılması, modern bir ulus inşası için sağlam bir temel oluşturmayı amaçlamıştır. Bu yenilikler, Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümüne önemli katkılarda bulunmuş ve aynı zamanda ulusal birlik ve bütünlüğün pekiştirilmesine yardımcı olmuştur. Atatürk'ün eğitimdeki kapsamlı yaklaşımları, Türkiye'nin çağdaş bir devlet olarak şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1. Maarif Kongresi'nin Eğitim Üzerindeki Etkileri

Eğitim üzerinde uzun süre devlet denetiminin olmaması, ülke çapında verilen eğitimin vakıfların inisiyatifindedir. Ek olarak, azınlıkların açtığı okullara yabancıların açtığı okulların eklenmesi eğitimde çok başlılık yaratmıştır (Gül, 2018). Özellikle, eğitimin kırsal bölgelere yayılmasına ayrı bir önem verilmiştir. Böylece eğitimin sadece belirli bir sosyal sınıfın hakkı olmaktan çıkıp, her bireyin ulaşabileceği bir temel hak haline gelmesi hedeflenmiştir. Maarif Kongresi, eğitimi ulusal bir bilinç oluşturma aracı olarak benimsemiş ve bu doğrultuda toplumda sosyal ve kültürel bir devrim başlatmıştır.

Kız çocuklarının eğitime erişiminin genişletilmesi ve cinsiyet eşitliği ilkelerinin benimsenmesi, kongrenin toplumsal dönüşümde oynadığı diğer bir kritik rol olarak öne çıkmaktadır. Bu, toplumda derinlemesine köklü bir değişiklik yaratmış ve kadınların toplumdaki yerini güçlendirirken, ayrıca kadın ve erkek arasında daha adil bir denge kurulmasına katkı sağlamıştır. Kongrede alınan kararlar, çağdaş Türkiye'nin temellerinin atılmasında kritik bir öneme sahip olmuş, eğitimde millilik, çağdaşlık ve laiklik ilkeleri ile toplumsal kalkınmanın nasıl sağlanabileceğine dair bir yol haritası göstermiştir. Maarif Kongresi, eğitim alanındaki bu köklü dönüşüm ile bireylerin düşünce yapısını ve toplumun genel yapısını yeniden şekillendirmiş, böylece bir ulusun eğitim yoluyla nasıl dönüştürülebileceğini göstermiştir.

Maarif Kongresi'nde alınan kararlar, eğitimin restore edilmesi için herkesin bir araya gelerek ellerinden gelenin en iyisini yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Kongre kararları hemen uygulamaya konulmuş ve eğitim, bilimin rehberliğinde cehaletin dağıtılmasına yönelik adımlar atılmıştır. Bu yoksulluktan halkı kurtararak, çağın gereksinimlerine uygun hale getirilmesi amaçlanmıştır (Kılavuz & Tanık, 2008). Maarif Kongresi'nin ardından Türkiye eğitim alanında önemli değişiklikler yaptı. Ülkenin modernleşmesinde bu reformlar önemli bir rol oynamış ve toplumsal yapıyı önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu etkilerin amacı, eğitimi belirli bir standart haline getirmek ve genç nesillere ulusal bilinç kazandırmaktır. Türk Millî Eğitimi'nin temel prensipleri, Mustafa Kemal Atatürk tarafından oluşturulmuştur. 1936 yılından itibaren, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılâpçılık ilkeleri Atatürkçü felsefenin bir parçası olarak okul programlarına da dahil edildi ve bu da

eğitimde yeniliklere yol açtı. Öte yandan, Cumhuriyetçilik ideolojisi, eğitimde özgür düşünme ve vicdanı kısıtlayan unsurları ortadan kaldırmıştır (Ergin, 2019).

1. Maarif Kongresi'nin Vizyoner Liderlik Açısından Önemi

Maarif Kongresi'nin en önemli katkılarından biri, eğitimde yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini teşvik etmesidir. Atatürk'ün kurduğu millî devletin her alanda çağdaş bir yapıya kavuşması ve bu doğrultuda kalkınması temel hedefiydi. Eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi, bu hedefe ulaşmanın en önemli yoludur (Özlü, 2012). Kongre, eğitimde milli ve bilimsel yöntemlerin kullanılması gerektiğini vurgulayarak, çağdaş ve laik bir eğitim anlayışının önemini vurgulamıştır. Bu önemli yaklaşım, Türkiye'nin eğitim liderlerinin çağdaş eğitim yöntemlerine yönelmelerini sağlayarak ülkenin eğitim sisteminin çağdaş standartlara uyum sağlamasına katkıda bulunmuştur. Maarif Kongresi eğitimde merkezîyetçiliği desteklemiştir. Bu bağlamda, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yetkileri artırılmış ve eğitim politikalarının merkezi bir otorite tarafından belirlenmesi sağlanmıştır. Bu durum, daha organize bir eğitim sisteminin oluşturulmasına ve eğitim politikalarının daha etkili bir şekilde uygulanmasına imkân sağladı. Kongrede alınan kararlar, eğitim yöneticileri için yeni bir yol gösterici oluşturdu.

Maarif Kongresi, eğitimdeki köklü değişimlerin temellerinin atıldığı bir dönüm noktasıdır ve Atatürk'ün vizyoner liderliğinin etkisiyle şekillenmiştir. Vizyoner liderlik, toplumsal dönüşüm için uzun vadeli hedefler belirleyip, bu hedeflere ulaşmak adına geniş kitleleri harekete geçirme gücüne sahip olma becerisini içerir. Atatürk, bu liderlik anlayışını eğitimde de benimsemiş ve Maarif Kongresi, dönemin eğitim ihtiyaçlarına çözüm üretmenin yanı sıra, gelecekteki sorunlara karşı stratejik planlamalar yapmayı da amaçlamıştır. Vizyoner liderler, eğitim sisteminin uzun vadeli gelişimini hedefleyerek, toplumsal kalkınma için sürdürülebilir adımlar atmaya çalışırlar. Bu bağlamda, Maarif Kongresi'nde alınan kararlar, Türkiye'nin eğitim sisteminin uzun vadeli gelişimine yönelik bir planın parçası olmuştur. Özellikle laik ve bilimsel temelli eğitim anlayışının benimsenmesi, eğitimde köklü bir dönüşümün ilk işaretlerini vermiştir. Kongrede alınan kararlar, yenilikçi yaklaşımlar ve değişime açıklık açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Vizyoner bir lider, örgüt üyelerinin düşüncelerine değer verip onlarla örgütü başarıya taşıyacak bir vizyon geliştiren, yenilik ve değişimlere ayak uyduran, eğitimin önemine inanan ve sürekli öğrenmenin getirdiği avantajların farkında olan kişidir (Ehtiyar & Tekin, 2011). Vizyoner liderler, değişen dünya koşullarına uyum sağlamak ve yenilikleri takip etmek konusunda cesur adımlar atmışlardır. Kongrede kabul edilen karma eğitim sistemi, modern öğretim tekniklerinin benimsenmesi ve öğretmen eğitiminin geliştirilmesi gibi yenilikçi kararlar, Türkiye'nin eğitim sisteminde devrim niteliğinde değişiklikler yapmıştır. Vizyoner liderlik, insan kaynağının geliştirilmesini de kapsar. Maarif Kongresi, öğretmenlerin eğitimi ve mesleki gelişimi konusunda önemli kararlar almıştır. Öğretmenlerin bilgi ve becerilerini artırmak, onların eğitimde daha etkin ve yetkin bireyler olmalarını sağlamak amacıyla çeşitli programlar ve eğitimler düzenlenmiştir.

Kongre aynı zamanda kadınların eğitimi konusunda da önemli adımlar atarak, kadınların eğitime erişimlerinin sağlanması ve eğitim fırsatlarının eşit bir şekilde dağıtılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, eğitim liderlerinin cinsiyet eşitliği ve fırsat adaleti konularında daha duyarlı olmalarını sağlamış ve kadınların eğitimde daha aktif bir rol oynamalarına yardımcı olmuştur. Öğretmen eğitimi de Maarif Kongresi'nin önemli bir gündem maddesiydi. Kongre, öğretmenlerin mesleki gelişimine büyük önem vermiş ve öğretmen yetiştirme programlarının güncellenmesi için çaba göstermiştir. Bu, eğitim liderlerinin nitelikli öğretmen yetiştirilmesine daha fazla odaklanmalarını

sağlamış ve dolayısıyla eğitim kalitesinin artmasına katkıda bulunmuştur. 1. Maarif Kongresi'nde alınan kararların eğitim liderliği açısından önemi, Türkiye'nin eğitim politikalarını ve uygulamalarını, genç cumhuriyetin idealleri ve hedefleri doğrultusunda şekillendirmeye yardımcı olmasıyla ilgilidir. Kongre, eğitim liderlerine modern, laik ve bilimsel temellere dayalı bir eğitim sistemi oluşturma konusunda rota çizmiştir. Bu durum, eğitimde dönüştürücü liderlik ve yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini teşvik etmiştir.

Birinci Maarif Kongresi, milli bir eğitim sistemi oluşturma ve eğitimde ulusal birliği sağlama amacıyla, eğitim liderlerinin ulusal kimlik ve bağımsızlık fikirlerini eğitim programlarına dahil etmeleri gerektiğini önemle belirtmiştir. Bu, eğitimde milli değerleri ve tarihi bilinci ön plana çıkaran bir yaklaşımın benimsenmesine öncülük etmiştir. Öğretmen eğitimi ve mesleki gelişim konularına verilen artan önem, eğitim liderlerinin bu alanlarda daha etkili stratejiler geliştirmelerine ve öğretim süreçlerinin kalitesini sürekli olarak iyileştirme bilincine sahip olmalarına zemin hazırlamıştır. Eğitimde merkezîyetçilik ve standartlaşma, eğitim yönetiminin daha etkili ve verimli olmasına sebep olup, eğitim liderlerinin, eğitimde nitelik ve başarı standartlarını yükseltme ve sürdürme konusunda daha kararlı olmalarını sağlamıştır. Bu değişiklikler, Türkiye'de eğitimin temellerinin atılmasında ve eğitim liderlerinin rolünün şekillendirilmesinde merkezi bir rol oynamıştır.

Maarif Kongresi, Türkiye'nin ulusal eğitim politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Kongre, eğitimde milli değerlerin ve ulusal kimliğin ön plana çıkarılmasını hedeflemiş, bu doğrultuda eğitim içeriklerinin güçlendirilmesi ve yenilenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin milli kimlik bilincini ve tarih anlayışını pekiştirmek amacıyla, ulusal bir eğitim sisteminin temellerini atmayı amaçlamıştır. Maarif Kongresi, Türk eğitim sisteminin uzun vadeli gelişimini hedefleyen adımların atıldığı bir zirve olmuştur. Alınan kararlar, Türk eğitim sisteminin temelini atarak, ülkenin eğitim politikalarında bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Bu bağlamda, Maarif Kongresi'nin, Türk eğitim tarihinde önemli bir yeri olduğu ve eğitimdeki reformların ülkenin eğitim liderliği pozisyonunu güçlendirmeye yönelik bir aşama oluşturduğu söylenebilir.

Atatürk'ün Eğitim Vizyonu: Liderlik ve Reformların Mirası

Lider vizyon sahibi olmalıdır. Vizyon sahibi olmak için tarihin akışını tahmin edebilmek ve gerektiğinde olayları etkilemeye çalışmak gerekebilir. Lider, etrafındakilere vizyonu, anlayışı, inancını ve kararlılığını anlatabilmelidir (Taş, 2009). Bir liderin sahip olması gereken tüm özelliklere sahip olmakla birlikte, Atatürk'ün çok yönlü kişiliği, liderlik vasfının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Özlu, 2012). Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve modern Türkiye'nin mimarı olarak Mustafa Kemal Atatürk, ülkenin çok çeşitli yönlerinde önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, Atatürk'ün vizyonunun ve liderlik tarzının en iyi örneklerinden biri, eğitimdeki liderliği olmuştur. Atatürk, yapılacak ilk işin eğitim sisteminin organize edilmesi gerektiğini vurgularken, eğitimin bir milleti serbest, bağımsız, yüce ve mükemmel yapabileceği gibi bağımlı ve fakir de yapabileceğini belirtti. Geleneksel eğitim sisteminin toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin önemine dikkat çeken Atatürk, eğitimi reformların merkezine alarak, geleneksel eğitim sistemini en büyük sorun olarak tanımladı (Aycan, 2005). Türkiye'nin modernleşme sürecinde, Atatürk'ün eğitimdeki liderliği, ülkenin eğitim sisteminin temelini atmıştır.

Eğitimde Atatürk'ün liderliği, bir dizi temel bir ulus yaratma çabasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Erken cumhuriyet döneminde, bu vizyon, birleşik bir millet kimliği oluşturma çabalarında önemli bir rol oynadı (Ünsal, 1979). Adalet, özelliğe dayanmaktadır. Öncelikle, Atatürk, eğitimi ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasının temel taşı olarak görmüştür. Eğitimin ülkenin

çağdaşlaşmasına yardımcı olması ve ulusal bir kimlik geliştirmesi onun hedefiydi. Sonuç olarak, Atatürk, ülkenin geleceğini şekillendirecek eğitim reformları konusunda kararlıydı. Atatürk, eğitimin yalnızca zenginlere değil, her vatandaşa ulaşarak aydınlanmış eşitlik ve demokratik değerler, Atatürk'ün eğitimdeki liderliğidir. O, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve herkesin eğitime erişim hakkına sahip olması için çaba göstermiştir.

Eğitimde ayrımcılığı önlemek ve toplumun her kesiminden insanların eğitim sürecine dahil edilmesini sağlamak için çeşitli önlemler almıştır. Sistemdeki laikleşmeyi ve eğitimi herkese erişilebilir hale getirmeyi amaçlayan eğitim reformları, Atatürk tarafından ulusun modernleşmesi ve hayatta kalması için hayati görülüyordu (Ünsal, 1979). Eğitimde Atatürk'ün liderliği, çağdaş ve laik bir yaklaşım benimsemesiyle de öne çıkmaktadır. O, eğitimde bilimsel düşünmeyi teşvik etmek, dini ve devlet işlerini ayırmak ve eğitimi dini baskıdan arındırmak için çaba göstermiştir. Bu yöntem, Türkiye'nin modernleşmesinde önemli bir rol oynamıştır ve ulusal kimliğini güçlendirmiştir. Atatürk'ün eğitimdeki liderliği, uluslararası iş birliğine açıktır. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin eğitim sistemini uluslararası standartlara uygun hale getirmek için yabancı uzmanları ve eğitim modellerini davet etmiştir. Bu yöntem, Türkiye'nin uluslararası alanda daha iyi tanınmasını ve saygınlığını sağlamıştır. Atatürk'ün eğitim reformları, sadece eğitim sistemini değil, aynı zamanda Türkiye'nin sosyal ve ekonomik sistemini de etkiledi. Türkiye, eğitim reformları sayesinde modernleşme yolunda önemli adımlar atmıştır.

Atatürk'ün eğitim vizyonu, okuma yazma oranını artırmayı hedeflemiş ve bunun yanı sıra ulusal kimliğin güçlendirilmesi amacıyla da önemli adımlar atılmıştır. Eğitimdeki bu değişiklikler, Türk halkının ortak bir kültürel miras ve tarih bilinci geliştirmesine katkı sağlamış ve ulusal bir kimlik duygusunun güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca, Atatürk'ün eğitim reformlarının, Türkiye'nin ekonomik büyüme sürecine önemli etkilerde bulunduğu söylenebilir. Bilimsel ve teknik alanlara yönelik vurgu, ülkenin sanayisinin gelişmesine, teknolojik altyapısının güçlenmesine ve ekonomik kalkınmanın hızlanmasına katkı sunmuş olabilir. Atatürk'ün eğitimdeki reformları, demokratikleşme sürecini de desteklemiş ve bu süreç, toplumda fırsat eşitliği anlayışını pekiştirmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, toplumsal değerleri güçlendirmiş ve farklı sosyo-ekonomik gruplardan bireylerin eğitim imkanlarına erişim sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Atatürk tarafından yapılan eğitim reformları, Türkiye'nin uluslararası arenada daha güçlü bir konuma gelmesine de yardımcı olmuştur. Eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve uluslararası standartlara uyum sağlanması, Türkiye'nin uluslararası alanda daha iyi tanınmasını ve saygınlığını artırmıştır. Bu nedenle, eğitim reformlarının sadece eğitim sistemiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme sürecine de önemli bir katkıda bulunduğu açıkça görülmektedir. “Atatürk, fikirleriyle yalnızca kendi dönemiyle sınırlı kalmış bir lider değildir. Onun eğitimle ilgili görüşleri, dün olduğu gibi, günümüze ve geleceğe ışık tutmaya devam edecektir. İrfan ordumuzun birer mensubu olarak öğretmenlerimize düşen görev, ‘fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek karakterli’ nesiller yetiştirme konusundaki kararlılıklarını sürdürmeleridir” (Çiftçioğlu, 2007, s. 23).

Sonuç

1921 yılında Ankara'da yapılan Maarif Kongresi, Türkiye Cumhuriyeti eğitim sisteminin temelini atan önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kongrede alınan kararlar, eğitim sisteminin yanı sıra toplumun genel yapısında önemli değişiklikler getirmiştir. Kongre, Türkiye'nin eğitim sisteminin çağdaşlaştırılması ve ulusal kimliğin güçlendirilmesine odaklandı. Bu nedenle, eğitimde birlik ve fırsat eşitliği, laik eğitim anlayışı ve milli eğitim politikaları gibi önemli kararlar alınmıştır. Köy enstitüleri

gibi yenilikçi eğitim kurumlarının temelleri atılarak, eğitimin kırsal bölgelere de yayılması ve herkesin eğitime erişimi sağlanması amaçlanmıştır. Kongrede alınan kararlar, Türkiye'nin eğitim yönetiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu kongre, Atatürk'ün önderliğinde kuruldu ve ulusal bir eğitim sistemi oluşturmayı amaçladı. Türkiye'nin sosyal ve kültürel dönüşümünde, milliyetçilik ve modernleşme odaklı eğitim reformları, ülkenin çağdaş bir devlet olarak gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1. Maarif Kongresi eğitim liderliğini önemli ölçüde etkiler. Kongre, eğitim liderlerine modern, laik ve bilimsel temellere dayalı bir eğitim sistemi kurma yollarını göstermiştir. Eğitim yöneticileri, bu kararları kullanarak ülkenin eğitim politikalarını ve uygulamalarını genç cumhuriyetin hedefleri ve ilkeleri ile uyumlu hale getirmeye çalışmışlardır.

Vizyoner liderlik, geleceği öngören, stratejik düşünme yetkinliği yüksek, yenilikçi ve değişime açık liderlerin sergilediği bir liderlik tarzıdır. Eğitim alanında vizyoner liderlik, okulların, öğretmenlerin ve öğrencilerin geleceğe daha iyi hazırlanmasını sağlamıştır. Eğitimde stratejik planlama, eğitim politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında kritik bir rol oynar. Bu bağlamda, Atatürk'ün liderlik bakışı, eğitimde ihtiyaç duyulan değişimleri önceden tespit edip bu doğrultuda yenilikçi çözümler geliştirmiştir. Vizyoner liderlik, yenilikçi eğitim yaklaşımlarını benimsemeyi teşvik eder. Bu liderler, çağın gereksinimlerine uygun olarak eğitim programlarını ve öğretim yöntemlerini sürekli olarak güncellerler. Teknolojinin eğitime entegrasyonu, öğrenci merkezli eğitim yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve disiplinler arası öğrenme gibi yenilikçi yaklaşımlar, vizyoner liderlerin öncülüğünde hayata geçirilir. Eğitimde vizyoner liderlik, öğretmenlerin ve eğitimcilerin sürekli gelişimini destekler. Ayrıca, öğretmenlerin yenilikçi öğretim yöntemlerini benimsemeleri ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun eğitim vermeleri için gerekli kaynakları sağlarlar. Bu sayede, eğitimde kalite ve verimlilik artar. Vizyoner liderler, eğitimde fırsat eşitliği ve kapsayıcı eğitim anlayışını benimserler. Bu liderler, eğitimde her bireyin eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamak için politikalar geliştirirler. Atatürk'ün vizyoner liderliği, uluslararası iş birliğine önem veren bir yaklaşımı benimsiyordu. Bu doğrultuda, Türkiye'nin eğitim sistemini uluslararası standartlara uygun hale getirmek amacıyla yabancı uzmanlardan ve dünya çapında kabul görmüş eğitim modellerinden faydalanmayı hedefledi. Böylece, Türkiye'nin uluslararası alandaki tanınırlığını artırmayı ve eğitimdeki kalitesini yükseltmeyi amaçladı. Bunun sonucunda 1. Eğitim Kongresi, Türkçe Eğitimi düzenlendi. Bu önemli bir dönüm noktasıdır. Bu sistemin temelini attı ve ülkenin modernleşme sürecini büyük ölçüde ilerletti. Kongre kararları eğitim yönetimi açısından oldukça önemli olup, Türkiye'de eğitim politikasının oluşmasında ve uygulanmasında belirleyici rol oynamıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uyularak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu makale tek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Teşekkür

Bu çalışmam boyunca yanımda olan, sonsuz sabır ve sevgileriyle her zaman beni destekleyen anneme ve babama en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çıkar Beyanı

Yazarın hiçbir kişi, kurum ve kuruluşla çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Akarçay, P., & Ak, G. (2017). Anadolu eğitim aydınlanmasında çağdaş bir meşale: Köy enstitüleri örneği üzerine. *Academic Value Studies Dergisi*, 3(16), 130-140.
- Aycan, N. (2005). The process of getting identity in Turkish society: Kemalist education. *Journal of Social Sciences*, 1(3), 136-140.
- Çiftçiöğlü, İ. (2007). Atatürk'ün Türk eğitimi hakkındaki görüş ve uygulamaları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (13), 23.
- Ehtiyar, R., & Tekin, Y. (2011). Başarının temel aktörleri: Vizyoner liderler. *Journal of Yaşar University*, 24(6), 4007-4023.
- Erçetin, Ş. Ş. (2000). *Lider sarmalında vizyon*. Ankara: NOBEL Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Ergin, İ. (2019). Atatürk dönemi eğitim siyaseti. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 817.
- Gül, O. K. (2018). Maarif Kongresi, heyet-i ilmiyeler ve uluslararası ortaöğretim öğretmenleri kongresi üzerine bir değerlendirme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 510.
- Karagözoğlu, G. (1985). Atatürk'ün eğitim savaşı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(4), 193-213.
- Kılavuz, N., & Tanık, İ. (2011). Millî mücadele döneminde Maarif Kongresi ve I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin eğitim-öğretim hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 375.
- Özlü, H. (2012). Atatürk'ün 'Ta'lim ve terbiye-i askeriyye hakkında nokta-i nazarlar' adlı eserinin liderlik ve eğitim anlayışı açısından analizi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(49), 222-224.
- Taş, S. (2009). Atatürk'ün dönüşümcü liderliği. *SDU International Journal of Technologic Sciences*, 1(2), 3.
- Ünsal, A. (1979). Atatürk's reforms: Realization of a utopia by a realist. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 19(27), 29-31.

Extended Abstract

One of the turning points in Türkiye's educational history, the 1st National Education Congress, played a central role in shaping the country's educational policies during the early years of the Republic. The decisions made at the congress included adopting a national approach to education, establishing a secular education system, and ensuring equal educational opportunities. Led by Mustafa Kemal Atatürk, the congress emphasized the importance of education in Türkiye's modernization process and marked the beginning of radical changes in education. At the congress, it was targeted to base Türkiye's education system on national and scientific foundations, and in this direction, new curricula and textbooks were developed. Additionally, equal educational opportunities were ensured by making primary education free and compulsory. Special importance was given to the education of girls, aiming for everyone to receive quality education regardless of gender. The congress also focused on teacher training programs to support the professional development of teachers. This congress led Türkiye to achieve a contemporary structure in education and highlighted the role of education in national development and identity formation processes. Atatürk's leadership in education demonstrated that education was a fundamental element in the country's modernization process. The decisions and policies envisaged at the 1st National Education Congress fundamentally restructured Türkiye's education system, strengthening national identity and contributing to the country's socio-economic transformation. Therefore, the 1st National Education Congress is considered a milestone in Turkish educational history and plays a significant role in shaping the country's education policies.

In 1921, the Republic of Türkiye took its first steps in education and began to form national education policies. The 1st National Education Congress, under the visionary leadership of Mustafa Kemal Atatürk, laid the foundations of the Republic's education vision during this period. The congress established the framework for national education. As emphasized in Atatürk's thoughts on education, education should be placed at the center of the national liberation and reconstruction process, stating, "Education either sustains a nation as a free, independent, glorious, and noble society or leaves it to slavery and misery." This congress aimed to place education at the center of social and national development, marking it as a significant milestone in the contemporary Turkish education system. The education system played a crucial role in societal modernization and the formation of national identity during the transition from the Ottoman Empire to the Republic. This study aims to examine the impact of the 1st National Education Congress on the educational policies of the Republic of Türkiye and how it influenced social and cultural changes. The research aims to shed light on how education policies were shaped during this important period led by Atatürk, the long-term effects of the decisions made at the congress, and the impact of these decisions on today's Turkish education understanding and social structure. Strengthening the principles of nationalness and modernity in education, ensuring equal educational opportunities, and adopting a secular education philosophy were the main goals of the congress. Therefore, significant steps were taken, such as secularizing the education system, improving teacher training programs, updating the curriculum, and making education free and compulsory for all children. The congress is characterized by Atatürk's nationalism and modernization-focused education reforms. The 1st National Education Congress is considered a turning point in Türkiye's education history, and the decisions made at this congress still have a significant impact on current educational policies and practices. The congress redefined the role of education in the country's modernization and positioned education as a fundamental pillar of both national development and social transformation. This historic congress symbolizes the beginning of significant changes in Türkiye's social, cultural, and economic structure and lays the foundation for Atatürk's education vision. The year 1921 marks an important turning point in our country's education history. The 1st National Education Congress played a central role in outlining the direction of the Republic of Türkiye's education field during the early years of the Republic.

The decisions made at the congress not only shaped the education system during the transition from the Ottoman Empire to the Republic but also served as a tool for modernizing the social structure. This congress, which holds a significant place for the Republic, shows how a nation can be reborn from the ashes and serve as an example of how to participate in the modern world. This congress was a fundamental turning point in establishing an education system in line with the founding philosophy of the Republic. The need to achieve a national identity in education and its role as a fundamental tool for

social development were among the reasons for organizing the congress. The 1st National Education Congress emphasized the need for education leaders to incorporate ideas of national identity and independence into educational programs, leading to the adoption of an approach that prioritizes national values and historical consciousness in education leadership. The importance given to teacher education and professional development has raised awareness among education leaders about developing human resources and improving teaching quality. Centralization and standardization in education leadership have made education management more effective and efficient, encouraging education leaders to be more determined in raising and maintaining quality and success standards in education. These decisions show that education leadership is not limited to management and administration, but also includes educational policies, teacher training, program development, and the transmission of societal values through education. These changes have played a central role in laying the foundations of education in Türkiye and shaping the role of education leaders.

Başvuru Tarihi (Received Date): 08.08.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date): 03.10.2024

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi / Research Article

doi: 10.52848/ijls.1529232

Kaynakça Gösterimi: Beşe, G.G., Avşar, F.S. (2024). Uluslararasılaşma politikalarında uluslararası öğrenciler: İstanbul Medipol Üniversitesi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 7(3), 179-197. doi: 10.52848/ijls.1529232

Citation Information: Beşe, G.G., Avşar, F.S. (2024). Internationalization policies and international students: İstanbul Medipol University. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 7(3), 179-197. doi: 10.52848/ijls.1529232

ULUSLARARASILAŞMA POLİTİKALARINDA ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER: İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

Gurur Gülce BEŞE¹ & Fırat Semih AVŞAR²

Öz

Bu makalede uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine kabul süreci ve İstanbul Medipol Üniversitesindeki uluslararası öğrencilere yönelik mevcut uygulamalar incelenmektedir. Çalışmada Türkiye'nin uluslararasılaşma hedeflerine ulaşma çabaları kapsamında uluslararası öğrenci sayısını artırma stratejileri değerlendirilmektedir ve amaç, uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine katılımını teşvik etmek ve bu süreçte karşılaşılan zorlukları belirlemektir. Bu bağlamda literatür taraması yapılmış ve İstanbul Medipol Üniversitesinin uluslararası öğrenciler için sunduğu rehberlik ve destek hizmetleri, kültürel uyum programları ve mentorluk sistemleri incelenmiştir ayrıca bu öğrencilerin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için geliştirilen stratejiler değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Türkiye'nin uluslararası öğrenciler için cazip bir eğitim merkezi haline gelmesi için yükseköğrenim kurumlarının, kültürel uyum ve destek hizmetlerine daha fazla özen göstermesi önerilmiştir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki eğitim deneyimlerinin iyileştirilmesi hem öğrencilerin memnuniyetini artıracak hem de Türkiye'nin uluslararasılaşma çabalarına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararasılaşma, Kabul Süreci, Kültürel Uyum, Türk Yükseköğrenimi, Uluslararası Öğrenci.

Internationalization Policies and International Students: İstanbul Medipol University

Abstract

This article examines the admission process of international students to Turkish higher education and current practices for international students at İstanbul Medipol University. The study evaluates strategies to increase the number of international students as part of Turkey's efforts to achieve its internationalization goals and aims to encourage the participation of international students in Turkish higher education and identify the challenges faced in this process. In this context, a literature review was conducted and the guidance and support services, cultural adaptation programs and mentoring systems offered by İstanbul Medipol University for international students were examined, and the challenges faced by these students in their educational process and the strategies developed to overcome these challenges were evaluated. As a result, it is recommended that higher education institutions should pay more attention to cultural adaptation and support services in order to make Turkey an attractive education center for international students. Improving international students' educational experiences in Turkey will both increase their satisfaction and contribute to Turkey's internationalization efforts.

Keywords: Admission Process, Cultural Adaptation, International Student, Internationalization, Turkish Higher Education.

¹Ombudsman Uzmanı, İstanbul Medipol Üniversitesi, Ayrımcılığı Önleme ve Eşitlik Ombudsmanlığı Ofisi, E-posta: gurur.bese@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4571-0914

²Ombudsman Uzmanı, İstanbul Medipol Üniversitesi, Ayrımcılığı Önleme ve Eşitlik Ombudsmanlığı Ofisi, E-posta: firat.avsar@medipol.edu.tr, ORCID: 0009-0001-0193-883X

Giriş

Uluslararası eğitim ve öğrenci dolaşımı, 12. yy.ın ikinci yarısında kurulan Paris Üniversitesi'nde başlamıştır (Demirel vd., 2020, s. 2513). Bu uzun geçmişin bir sonucu olarak Avrupa ülkeleri arasında farklı eğitim kaliteleri ve süreçlerinin varlığı, Avrupa Birliği'nin temel sorunlarından biridir (Arslan & Bahadır, 2007, s. 223). Söz konusu soruna çözüm adına, ortak bir Avrupa yükseköğretim alanı oluşturma fikriyle başlayan Bologna Süreci; Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya Eğitim Bakanlarının bulunduğu toplantı sonrasında 1998 yılında yayınlanmıştır (Unvan, 2021, s. 398).

Küresel çapta giderek artan uluslararasılaşma eğilimi, son yıllarda Türkiye'de de dikkate değer bir yükselişe geçmiştir (Kavurmacı, 2021, s. 314). Alkın (2022, s. 6), Türkiye'nin uluslararası öğrenci kabulünde ilk adımını 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla attığını belirtmektedir. Türk hükümeti bağımsızlığını kazanan bu ülkelere delegeler göndererek ekonomik ve eğitimsel iş birlikleri yapılması çağrısında bulunmuştur.

2011 yılına kadar, yurtdışından gelen öğrencilere “yabancı öğrenci” adı verilirken bu ifade, yasa eliyle “uluslararası öğrenci” olarak değiştirilmiştir. “Yabancı öğrenciler” teriminin evrimi, “yabancı” kelimesinin bazı olumsuz çağrışımlar içermesi nedeniyle gerçekleşmiştir. Bu terim, zamanla bu öğrencilerin uluslararası alandaki yükseköğretim kurumlarına olan katkılarına vurgu yapmak ve devlet kurumlarının olumsuz bir algı oluşturmamasını sağlamak amacıyla “uluslararası öğrenciler” olarak değiştirilmiştir (Özkan & Acar, 2015).

Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısı son 10 yılda %75 artarak 148 bin kişiye ulaşmıştır. Türkiye, 2023 yılına kadar 200 bin uluslararası öğrenci ağırlamayı hedeflemektedir (Alzubi, 2020). Verilere göre 198 ülkeden 330 bini aşkın uluslararası öğrenci, Türkiye'deki üniversitelerde eğitim görmektedir (Anadolu Ajansı, 2023).

Özellikle vakıf üniversitelerinde sayıca fazla olan uluslararası öğrencilerin kültürel uyum süreçleri sırasında gerilim ve ayrımcılığa maruz kalması olağandır. Buna karşın akademisyenler ve yerli öğrencilerin uluslararası öğrencilerle bir araya getirildiği temasa dayalı müdahalelerin ön yargı ve ayrımcılığı azaltacağı düşünülmektedir (Çiydem, 2023, s. 858).

Türkiye, uluslararası öğrenci sayısını artırmak için çeşitli burs programları, eğitim politikaları ve destek hizmetleri sunmaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine kabul süreci ve sonrasındaki öğrenci-personel ilişkisi hakkında yapılan araştırmalarda kültürel farklılıkların ön sırada yer aldığı görülmektedir. YÖK'ün ve üniversitelerin uluslararasılaşma strateji belgesi hazırlamaları planlı uluslararasılaşma açısından önem arz etmektedir (Yılmaz & Güçlü, 2021, s. 254). Üniversiteler bu uluslararasılaşma süreçleri ile kalite çalışmalarını artıracaktır. Kalite çalışmaları ile vakıf ve devlet üniversitelerinde yapılan çalışmalar örnek modeller olarak farklı üniversitelere de ilham olma yolunu açacaktır.

Kalite süreçlerinde vurgulandığı üzere uluslararası öğrencilerle yerel öğrenciler arasında yaşanan akran çatışmaları, insan hakları konusunda önemli bir sorundur (Avşar & Beşe, 2023, s. 215). Uluslararası öğrencilerin kabul süreçleri belirlenirken kabul edilecekleri üniversitelerin altyapılarının uluslararası öğrencilerin uyumuna hazır olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'deki vakıf ve devlet üniversitelerinde bulunan uluslararası öğrenci birimlerinin geri bildirimleri dikkate alınmalıdır.

Bu makale, Türkiye'nin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma stratejilerini ve bu stratejilerin uluslararası öğrencilere sağladığı avantajları kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Son yıllarda Türkiye, uluslararası öğrenci sayısını artırmak ve eğitim sistemini küresel düzeyde rekabetçi hale getirmek için çeşitli politikalar ve programlar geliştirmiştir. Bu çalışmada

Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrenciler için sunduğu fırsatlar ve bu öğrencilerin deneyimleri incelenecektir.

Makalenin ana odak noktaları arasında Türkiye'nin uluslararası öğrenci kabul süreçleri ve bu süreçlerde uygulanan politikalar yer almaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye kabul edilme süreci, onlara sunulan burs programları ve finansal destek imkanları, uluslararası öğrenciler için düzenlenen kültürel uyum programları ve mentorluk sistemleri önemli görünmektedir. Bu çerçevede bu programlar ve sistemlerin, uluslararası öğrencilerin yeni bir kültüre adapte olmalarına ve akademik başarılarını artırmalarına nasıl yardımcı olduğu incelenecektir. Diğer yandan uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için geliştirilen stratejiler çalışma kapsamında değerlendirilecektir.

Türkiye, uluslararası öğrenciler için cazip bir eğitim merkezi olma potansiyeline sahip olmakla birlikte bu potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilmesi, stratejik planlama ve etkin uygulamalara bağlıdır. Bu çalışmanın önemi, uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki eğitim deneyimlerini iyileştirmek ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklara yönelik çözüm önerileri sunmak suretiyle Türkiye'nin eğitim alanındaki küresel itibarını artırma hedefine katkı sağlamak ve yükseköğretim kurumlarının sunduğu rehberlik ve destek hizmetlerinin etkinliğini değerlendirerek daha kapsayıcı ve destekleyici bir eğitim ortamının oluşturulmasına yardımcı olmak iddiasından ileri gelmektedir. Bu hem uluslararası öğrencilerin memnuniyetini artıracak hem de Türkiye'nin uluslararası eğitimde liderlik vasıfları taşıma yolundaki bir ülke olarak konumunu güçlendirecektir.

Uluslararasılaşma Politikası ve Uluslararası Öğrenciler

Türkiye, uluslararası öğrencilerin yükseköğretime olan ilgisini giderek artan bir cazibe merkezi haline dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda öğrenci değişim programları, kapsamlı burs olanakları ve akademik desteğin sağlanması, Türkiye'nin çekiciliğini artıracaktır ayrıca yabancı dilde eğitim veren programların sayısının artırılması ve müfredatların uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarına göre güncellenmesi de önemli adımlar olacaktır. Bununla birlikte uluslararası öğrencilerin Türk kültürüne katkılarının teşvik edilmesi, kültürler arası diyalogun ve etkileşimin sağlanması, Türkiye'nin küresel görünürlüğünü artıracaktır.

Türkiye'de yıllar geçtikçe artan uluslararası öğrenci nüfusuna karşın yeterli çalışma olmadığı bulgusuna erişilmiştir (Türel, 2021, s. 78). Yüksek nitelikli uluslararası öğrencilerin Türkiye'de istihdam edilmesi, ülkenin bilim, teknoloji ve inovasyon alanlarındaki rekabet gücünü artıracaktır ayrıca, uluslararası öğrencilerin ülkelerine döndüklerinde Türkiye ile olan güçlü bağları, Türkiye'nin bölgesel ve küresel etkisini artıracaktır.

Devletin öğrenci alımında uluslararasılaşma planlarının birkaç etkeni bulunmaktadır. Süygün ve Kaplan (2021)'in 2013-2019 dönemi PPML analiz sonuçlarına göre, ihracatın bir dönem gecikmeli değerindeki %1'lik artışın, illerin toplam ihracatını %0,14 oranında artırdığı belirlenmiştir. Bu sonuç, ihracat yapılan ülkelerin sürdürülebilirliğini ifade etmektedir. Aynı dönemde, illerin kişi başına düşen gelirindeki %1'lik artışın, toplam ihracatı %0,14 oranında yükselttiği gözlemlenmiştir. Kişi başına düşen gelir, illerin ekonomik büyümesini yansıtarak ihracata olumlu katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan, illerde bulunan ve yükseköğretimde kayıtlı olan uluslararası öğrenci sayısındaki %1'lik artışın, illerin ihracatını %0,03 oranında artırdığı saptanmıştır. Uluslararası öğrencilerin katkısı, göreceli olarak küçük olmasına rağmen pazar çeşitliliği ve ihracat mallarına talep açısından önemlidir. Gümüş ve Onurlubaş (2019) tarafından sunulan verilere göre, 2018-2019 akademik yılında eğitim gören 2579 uluslararası öğrencinin, 12 ay boyunca barınma ve 10 ay boyunca diğer harcamaları dikkate alındığında, yıllık toplam katkılarının şehir ekonomisine 35.646.287,62 TL olarak ulaştığı ortaya çıkmaktadır. Bu veriler, uluslararası öğrencilerin ekonomik canlılığına önemli bir ekonomik katkı sağladığını göstermektedir.

Ekonomik katkının yanı sıra yetenek ve beceriler de oldukça önemlidir. Birekul ve Alkın'ın (2019) çalışmasına göre, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin eğitimine sağlanan destekler, devlete çeşitli faydalar sunmaktadır. Bu öğrencilerin akademik ve kültürel birikimi, ülkenin bilgi sermayesini artırarak rekabet gücünü yükseltir. Aynı zamanda, uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmeleri, ülkeyi bir eğitim destinasyonu olarak güçlendirir ve bu durum, dış gelir kaynaklarına katkıda bulunur. Uluslararası öğrencilerin ülkede kalmaları, yerel ekonomiye katkı sağlar, barınma, gıda, ulaşım gibi sektörlerde istihdamı destekler ve dolaylı olarak vergi gelirlerini artırır. Bu şekilde, uluslararası öğrencilerin eğitimine yapılan yatırımlar, Türkiye'nin ekonomik ve kültürel kalkınmasına olumlu etkiler sağlar.

Uluslararası öğrenciler bir etken olarak kamu diplomasisi oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Kamu diplomasisi politikası Öztürk'ün (2019) de vurguladığı üzere, ülkelerin küresel öğrenci topluluğuyla daha etkileşimli ilişkiler geliştirmelerine olanak tanırken aynı zamanda uluslararası alanda rekabet avantajı elde etmelerini desteklemektedir. Bu strateji, ülkelerin eğitim sistemlerini uluslararası standartlara uygun hale getirerek akademik çeşitliliği artırma ve kültürel alışverişi teşvik etme amacını taşımaktadır. Bu sayede, uluslararası öğrencilerin tercihini kazanarak küresel düzeyde çekim merkezi olma hedefine yönelik bir adım atılmış olmaktadır. Işidan'ın (2022) perspektifine göre, dünya ülkeleri kendi kültürlerini, geleneklerini ve dillerini tanıtarak, kültürel diplomasi aracılığıyla etkileşimlerini artırmaya ve önyargıları ortadan kaldırmaya yönelik bir yarış içerisindedirler. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin burslandırılması, Türkiye'nin küresel düzeyde daha etkin bir konuma gelmesini destekler. Bu öğrenciler aracılığıyla ülke, kendi eğitim kalitesini ve kültürel çeşitliliğini vurgular, kültürel zenginlikleri paylaşır, uluslararası alanda daha fazla tanınma fırsatı elde eder. Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik bu stratejisi, sadece eğitim alanında değil aynı zamanda kültürel etkileşimlerde de güçlü bir köprü kurarak küresel düzeyde daha etkin bir aktör olmasına katkıda bulunur. Karlı ve Özel (2019) perspektifine göre Polonya'daki Erasmus+ faaliyetlerine katılan öğrenciler, adeta birer kültür elçisi gibi hareket ederek kendi ülkelerinin değerlerini etkili bir şekilde iletilmişlerdir. İletişim kurdukları kişilere, ulusal kültürü canlı ve etkileyici bir biçimde anlatarak anında geri bildirim almayı başarmışlardır. Bu bağlamda, katılımcı öğrencilerin yürüttüğü Erasmus+ değişim programı, sadece bireysel bir deneyim olmanın ötesinde bir yurttaş diplomasisi faaliyeti olarak nitelendirilmektedir. Değişim programlarının, ülkenin küresel imajını güçlendirmeye yönelik stratejik bir çerçeve içinde kullanılması durumunda, kamu diplomasisine ve dış politikaya daha etkin bir destek sağlaması beklenmektedir. Bu programlar, sadece bireysel düzeyde değil aynı zamanda kolektif bir düzeyde de kültürel etkileşim ve anlayışa katkıda bulunarak uluslararası arenada ülkenin imajını pozitif bir şekilde şekillendirebilmektedir.

Uluslararası öğrenciler bir yandan da eğitim sistemini geliştirirler. Kethüda'ya (2015) göre uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretim kurumlarının daha talep odaklı, girişimci ve yenilikçi hale gelerek kalite artışı sağlamasına katkıda bulunur. Farklı kültürlerden gelen öğrenciler, eğitim ortamını zenginleştirerek eleştirel düşünmeyi teşvik eder ve küresel rekabet ortamı yaratarak eğitim kalitesini yükseltir. Bu sayede farklı eğitim sistemlerinden gelen yenilikçi fikirler ve uygulamalar kurumların gelişmesine katkıda bulunur ve farklı üniversiteler arasında araştırma ve eğitim alanlarında iş birliklerini teşvik eder. Briggs'e (2006) göre uluslararası öğrenci çekmek için eğitim sistemi güncellenmeli, kaliteli ve tanınır hale getirilmelidir. Bu bağlamda burs imkanları ve başarılı mezunların deneyimleri de paylaşılarak prestij, gelir, döviz girişi ve kültürel zenginlik artırılabilir. Bunun için Türkiye, yükseköğretim için uluslararası öğrencileri çekmek amacıyla uluslararası öğrencilere çeşitli burs imkanları, İngilizce ve/veya diğer yabancı dillerde eğitim programları, uluslararası öğrenci ofisleri gibi destek hizmetleri sunmaktadır.

Devletlerin uluslararası öğrencilere yönelmesi Türkiye örneğinde özellikle Avrupa yükseköğretim alanına entegrasyon süreci olan Bologna Süreci'ne 2011 yılında katılımı pekiştirir.

Bu sürecin bir sonucu olarak Türk yükseköğretim sistemi uluslararası standartlara uyum sağlamak için geliştirdiği yapısal ve program bazında reformlar geliştirmiştir. Bunlar; Türk yükseköğretim sistemindeki dönüşümler, lisans ve lisansüstü programların düzenlenmesi, kredi ve diploma sistemlerinin uygulanması, kalite güvencesi mekanizmalarının oluşturulması gibi alanları kapsamaktadır. Bologna Süreci Türkiye’de yükseköğretimin gelişmesi ve kalitesinin artması için önemli bir fırsat olarak sunulmakta ve genellikle hedefleri bağlamında ele alınmaktadır (Çelik, 2012, s. 104). Bologna Sürecinin temel hedeflerinden birisi de kalite güvencesidir (Süzen & Çalık, 2016, s. 1404). Yapılan uluslararasılaşma çalışmaları YÖK ve YÖKAK bünyesinde değerlendirilmekte ve kalite süreçlerine yansımaktadır. Öğrenci bursları, sosyal ve kültürel uyumları, maddi anlamda yardımlar ve burslar öğrenci hareketleri için toplumsal fayda açısından önemlidir. Türkiye’deki öğrenci popülasyonunun veri kaynağı olarak Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), genellikle başvuru kuruluştur (Baş & Eti, 2020, s. 107). Üniversiteler her yıl YÖK’ün bildirmiş olduğu kontenjan çerçevesinde uluslararası öğrenci kaydı alabilir. Bu kapsamda uluslararası öğrencilerin başvuru ve kriterleri üniversiteler arasında çok fazla farklılıklar göstermemektedir. Öğrencilerin üniversiteye kabul süreçleri ise üniversiteler tarafından sağlanmaktadır.

Uluslararası öğrenci mobilitesi, günümüzde eğitim ve kalkınma politikalarının önemli bir bileşenidir. Devletler, uluslararası öğrencileri çekmek ve ülkelerine katma değer sağlamak için çeşitli mekanizmalar kullanmaktadır. Bu mekanizmalar; burs programları, yabancı öğrenci kontenjanları, öğrenci değişim programları, vize ve göçmenlik işlemleri gibi çeşitli alanları kapsamaktadır.

Halıcı (2017) tarafından belirtildiği üzere, Millî Eğitim Bakanlığının genelgesine göre zorunlu eğitim kapsamına giren yabancıların öğrenim kurumlarına kaydolabilmeleri için Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre düzenlenen ikamet izni türlerinden birine sahip olmaları veya ikamet izni muafiyeti kapsamında yer almaları, hatta geçici koruma altına alınmış olmaları gerekmektedir. Bu düzenleme, uygulama açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Burs mekanizmasına örnek olarak Türkiye Bursları, uluslararası öğrencileri çekmek ve ülkeye bağlamak için en önemli burs programlarından biridir. Bunun dışında Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında %10’luk uluslararası öğrenci kontenjanı, öğrenci alımını sınırlamak için belirlenmiştir. Avrupa Birliği Erasmus+ programı kapsamında, her üye ülke diğer ülkelerden gelen öğrenci sayısını belirleyen bir kontenjana sahiptir. Erasmus+, Avrupa Birliği’nin en önemli öğrenci değişim programıdır. Program, Avrupa’daki üniversitelerin lisans ve yüksek lisans öğrencilerine farklı ülkelerdeki üniversitelerde bir veya iki dönem eğitim görme imkanı sunmaktadır. Erasmus+ gibi öğrenci değişim programları, öğrencilerin farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarında bir süre eğitim görmelerine imkan tanır. Mevlana Değişim Programı ise Türkiye’nin Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yürütülmektedir.

Vize işlemlerinin düzenliliği, uluslararası öğrenci hareketliliğini olumlu yönde etkileyen bir faktördür. Bu ülkeler, öğrencilerin vize süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla vize bekleme sürelerini kısaltan ve online başvuru imkanı sunan hizmetleri benimsemektedir (Macready & Tucker, 2011). Devletler, vize ve göçmenlik işlemlerini kolaylaştırmak için aşağıdaki gibi adımlar atabilirler: 1) Online vize başvuru sistemleri, başvuruları daha kolay ve daha hızlı hale getirir. Bu sistemler, öğrencilerin başvurularını takip etmelerini ve gerekli belgeleri yüklemelerini de kolaylaştırır. 2) Yüksek vize ücretleri, uluslararası öğrenciler için caydırıcı bir etken olabilir. Vize ücretlerini düşürmek, daha fazla öğrencinin ülkeye gelmesini ve eğitim almasını teşvik edebilir. 3) Uzun vize ve oturma izni alma süreleri, öğrenciler için stres ve gecikmelere neden olabilir. Bu nedenle devletler esneklik sağlayabilir. 4) Uluslararası öğrencilere yönelik özel vize programları oluşturmak, uluslararası öğrencilere özel vize kategorileri ve kolaylıklar, öğrencilere birden fazla giriş ve çıkış izni veren vizeler veya çalışma izni alma imkanları sunulabilir. 5) Devletler, uluslararası öğrenci alımını artırmak için çeşitli tanıtım faaliyetleri de yürütebilirler. Bu faaliyetler şunları içerebilir: Fuarlara ve eğitim konferanslarına

katılmak -Bu etkinlikler, uluslararası öğrencilere ülkenin eğitim sistemi ve üniversiteleri hakkında bilgi vermek için ideal bir ortam sağlar. Bununla beraber öğrencilerin üniversite temsilcileriyle doğrudan iletişim kurmalarına ve sorularını sorabilmelerine imkan verir. Bu, uluslararası öğrencilerin üniversiteler hakkında bilgi edinmelerini ve başvuru süreçlerini kolaylaştırır. Farklı dillerde hazırlanan içerikler, daha geniş bir kitleye ulaşmayı sağlar. Boğaziçi Üniversitesi'nin web sitesinin İngilizce versiyonu ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin sosyal medya hesaplarının farklı dillerde olması iyi birer örnektir.

Türk üniversitelerindeki yükseköğretim programları geniş bir yelpazede sunulmaktadır ve uluslararası öğrenciler çeşitli disiplinlerde eğitim alma fırsatına sahiptirler. Türkiye'nin tarihi ve kültürel zenginlikleri, yaşam maliyetinin uygunluğu ve uluslararası öğrencilere sunulan imkanlar, Türkiye'yi yükseköğrenim için çekici bir destinasyon haline getirmektedir. Türk yükseköğretim sistemi, bu ve benzeri önemli girişimlerle uluslararasılaşma dinamiklerini güçlendirmekte ve uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğini artırmaktadır. Bu sayede Türk yükseköğretim sistemi, uluslararası bir çekim merkezi haline gelerek küresel düzeyde tanınan bir konuma ulaşmayı hedeflemektedir.

Üniversiteler, uluslararası öğrenciler aracılığıyla evrenselliğini artırırken kültürel çeşitliliklerini ve tanınırlıklarını da güçlendirmektedir. Bununla beraber vakıf üniversiteleri hem kayıt hem de eğitim sertifika programları ile maddi kazanımlar da elde etmektedir. Uluslararası öğrencilerin başvuru yapabilmeleri için denklik belgeleri ve gerekli dil belgeleri sunmalarının yanı sıra Göç İdaresi Başkanlığı'ndan öğrenci vizesi almaları da gerekmektedir. Öğrenci vizesine verilen ret sorununa yönelik üniversiteler, evrak toplama ve parmak izi gibi süreçlerde öğrencilere destek olmaktadır.

Liderlik Yolunda Türk Yükseköğretim Kurumları Üzerine İstatistikler ile Katkı ve Sorunlar

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 2017 yılında yayınladığı “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022” adlı belgede üç ana temaya vurgu yapmaktadır (Özlük vd., 2019, s. 147). Bu temalar uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk yükseköğretim sistemine dahil olmalarını kolaylaştıracak politikaların geliştirilmesi (yükseköğretime erişim), kalitenin artırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesidir. Uluslararası öğrencilerin psiko-sosyal, eğitsel, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçlara yönelik sunulacak tedbirlerin belirlenmesi son derece önemlidir (Şanlı & Poyraz, 2018, s. 51). Şahin (2022, s. 89), uzak diyarlardan gelerek Türkiye Cumhuriyeti'nde yükseköğrenimini sürdürmekte olan uluslararası öğrencilerin, bu zorlu yolculuğun çakıl taşları ile baş etmeye çalışan kıymetli kişiler olduğunu vurgulamıştır.

Yükseköğretimdeki uluslararasılaşma politikası, Türkiye'de hem vakıf hem de devlet üniversitelerinde büyük bir ilgiyle karşılanmaktadır. Bununla beraber YÖK'ün kendi çalışma raporlarında uluslararasılaşma başlığına yer vermesi ve üniversiteleri teşvik etmesi kıymetlidir. Üniversitenin evrensel bir yapısının olduğu ve öğrencilerin burada sağladığı bir kamu diplomasinin varlığının anlaşılması önemlidir.

Cb. Erdoğan, Yükseköğretim açılış töreninde İhlas Haber Ajansı (2020)'na yaptığı konuşmasında uluslararası öğrencilere şu sözlerle dikkat çekmiştir:

“Dünyanın pek çok yerinde yabancı öğrenci sayısı azalırken, ülkemizde bu rakamın şu an itibarıyla 200 bini aşmış olması, Türkiye'ye duyulan güvenin ifadesidir. Biz de bundan gerçekten mutluluk duyuyoruz. Bu güveni boşa çıkarmamak için üniversitelerimizin akademik cazibesini artıracak çalışmaları hızlandırıyoruz. Özellikle Anadolu'nun dört bir yanında, birer gurur abidesi olarak yükselen üniversitelerimizin gelişimine daha çok önem veriyoruz.”, (Erişim Tarihi: 12.02.2024)”

Son yıllarda Türkiye'nin yükseköğretim sistemi uluslararasılaşma konusunda önemli adımlar atmıştır. Türkiye'nin uluslararası bir çekim merkezi haline gelmesi ve daha fazla öğrenci ile öğretim

elemanı çekmesi için çeşitli stratejiler geliştirilmektedir. Bu stratejiler, Türkiye'nin uluslararasılaşma sürecini güçlendirmek amacıyla izlenen politikalarla birlikte uygulanmaktadır.

Türk yükseköğretim sistemi, öğrenci sayılarının artışıyla liderlik örneği göstermektedir. Üniversiteler, uluslararası öğrencilerin taleplerine uygun hale gelerek sosyal, kültürel, ekonomik ve bürokratik becerilerin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası öğrenciler için üniversite seçimi; akademik üne, program ve bölüm seçeneklerine, kariyer fırsatlarına, burs imkanlarına ve ücret tercihlerine dayanmaktadır. Bu faktörler, uluslararası öğrencilerin gelecekteki kariyerlerini etkileyebilir ve tercih ettikleri üniversitenin önemini belirleyebilir.

Akademik ün, bir üniversitenin kalitesi, itibarı ve başarıları ile doğrudan ilişkilidir. Uluslararası öğrenciler, üniversitelerin dünya çapında tanınması ve isimlerinin bilinirliği gibi faktörleri göz önünde bulundurarak tercihlerini yapma eğilimindedirler. İyi bir akademik üne sahip üniversiteler, nitelikli akademik kadroya, araştırma fırsatlarına ve geniş bir ağa sahip olabilir. Bu da öğrencilere daha iyi eğitim ve kariyer fırsatları sunar.

Program ve bölüm seçenekleri, uluslararası öğrencilerin ilgi alanlarına ve hedeflerine uygun bir eğitim almaları konusunda önemlidir. Çeşitli program ve bölümler sunan üniversiteler, öğrencilere daha fazla seçenek ve esneklik sağlar. Öğrenciler, kendi ilgi ve yeteneklerine uygun bir alanda uzmanlaşma fırsatı bulduklarında motive olurlar ve kariyer hedeflerine ulaşma şanslarını artırır.

Kariyer geleceği ve kariyer olanakları uluslararası öğrenciler için önemli bir etkidir. Üniversitelerin iş dünyası ve endüstri ile olan bağlantıları, staj ve iş imkanları, kariyer danışmanlığı ve mezunların istihdam oranı gibi faktörler, öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulma şanslarını etkiler. İyi bir üniversite, öğrencilere kariyerlerini ilerletmek için gerekli beceri ve ağırları sağlar.

Burs ve ücret tercihleri uluslararası öğrencilerin üniversite seçiminde önemli bir rol oynar. Bazı öğrenciler, maliyetleri düşürmek için burs ve mali yardım olanaklarına odaklanırken, diğerleri daha iyi bir eğitim deneyimi için ücretli programları tercih edebilir. Üniversitelerin çeşitli burs ve mali yardım seçenekleri sunması, farklı öğrenci ihtiyaçlarına cevap verebilir ve talepleri karşılayabilir.

Lider ülke yolunda hızlı ilerleme kaydeden Türkiye örneği için 2013-2014 ve 2022-2023 dönemleri incelenmiştir. Öncelikle yıl bazlı artışlara bakılarak uluslararası öğrencilerin sayıları belirlenmiştir. TÜİK verilerinden elde edilen sonuca göre uluslararasılaşmada artan oranlar öne çıkmaktadır.

Tablo 1. 2013-2014 yılı uluslararası öğrenci sayısı

Üniversiteler Toplamı	T	E	K
Yeni Kayıt	13196	8953	4243
Toplam Öğrenci Sayısı	48183	33431	14752

Not: Yükseköğretim Kurumu (2024)

Tablo 1'de görüldüğü üzere yeni kayıt yapan erkek öğrenci sayısı 8953 ve yeni kayıt yapan kız öğrenci sayısı 4243'tür. Yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 13196'dır. Toplam öğrenci sayısının 2013 ve 2014 tarihinde 48183 olduğu görülürken, mevcut toplam kız öğrenci sayısı; 14752, mevcut toplam erkek öğrenci sayısı; 33431'dir.

Tablo 2. 2023-2024 yılı toplam uluslararası öğrenci sayısı

Üniversiteler Toplamı	E	K	T
Önlisans	21898	18934	40832
Lisans	131188	86622	217810
Yüksek lisans	19377	12603	31980

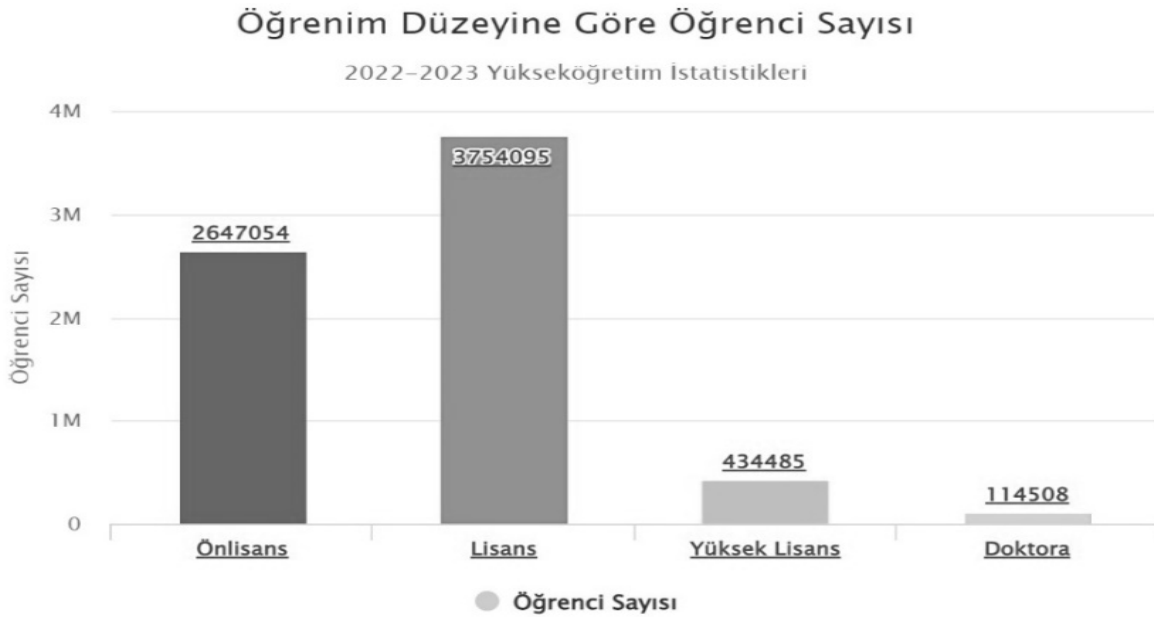
Doktora	7207	3865	11072
---------	------	------	-------

Not: Yükseköğretim Kurumu (2024)

TÜİK verilerine göre 2013 ve 2014 yıllarında toplam 48.183 uluslararası öğrenci olduğu tespit edilmiştir ancak aynı istatistikler 2022-2023 yılında incelendiğinde ise toplam 301.694 öğrencinin bulunduğu görülmektedir. Bu veriler, Türk yükseköğretim sisteminde uluslararası öğrenci sayısının arttığını ve talebin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu artışın önemli nedenlerinden biri, üniversitelerin akademik ürünlerinin ve kültürel becerilerinin artması olabilir. Türk üniversiteleri, uluslararası öğrenciler için çeşitli eğitim programları sunmakta ve uluslararası düzeyde tanınan akademik bir ortam sağlamaktadır. Yükseköğretim kurumlarının kalitesi ve sunduğu eğitim olanakları, uluslararası öğrencilerin tercihlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin stratejik konumu, kültürel çeşitlilik ve ekonomik fırsatlar uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmesinde etkili olmaktadır. Türkiye hem Avrupa hem de Asya kıtaları arasında köprü konumunda bulunmasıyla uluslararası öğrencilere farklı kültürleri ve deneyimleri bir arada yaşama fırsatı sunmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve iş imkanları da uluslararası öğrenciler için cazip bir seçenek olmasını sağlamaktadır.

Vakıf üniversitelerinin sayılarının artması ile uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye başvurularında büyük bir artış olmuş aynı zamanda devlet üniversitelerine gelen burslu öğrencilerin de mevcut sayıları artmıştır.

Şekil 1. Öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı

Yukarıda tabloda belirtildiği üzere öğrenci sayılarındaki artış öğrenci öğrenim düzeylerine göre istatistiklerde gösterilmiştir. Bu tablonun araştırmada yer verilmesinin nedeni YÖK istatistiklerinde artan öğrenci sayılarının öğrenim düzeylerine göre şekillendirilmesindedir. 2022-2023 istatistiklerinde uluslararası öğrencilerin çoğunlukla lisans eğitimi için geldiği göze çarpmaktadır.

Uluslararası öğrenciler için belirlenen şartların dışında kabul süreçlerini takip eden ve kayıt işlemlerine kadar destek sağlayan acente ekipleri bulunmaktadır. Üniversiteler içinde uluslararası ofislerin rolü gereği, öğrencilerin kayıtları yanı sıra ders seçimleri, oryantasyon süreçleri, yurt ve konaklama desteği, öğrenci ilişkileri gibi birçok konuyla da ilgilenilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler,

yükseköğretim kurumlarındaki eğitim, öğretim ve değişim programlarını dış politikaya yönelik önemli araçlar olarak görmektedir (Selvitopu & Aydın, 2018, s. 809).

Uluslararası öğrencilerin hem dil hem de kültürel farklılıkları, misafir oldukları ülkelerin sosyal ve eğitim sistemine adaptasyonlarını etkilediği yönünde çalışmalar bulunmaktadır (Öztürk, 2017, s. 145). Tarih boyunca dil aracılığıyla insanlar birbirleriyle etkileşim içinde olmuşlar ve kültürel üretimde bulunmuşlardır (Alantepe, 2024, s. 2). Kendi kültürlerine yakın kültürlerde eğitim gören uluslararası öğrencilerin kültürlerarası adaptasyon sağlamasının, diğer uluslararası öğrencilere kıyasla daha çabuk olduğu gözlemlenmektedir (Mutlu, 2024, s. 750). Kültürün ve dilin sosyalleşmeyi sağlaması ve öğrencilerin aidiyet duyması ile farklılıkların baskıcı yüzü inceltiler. Yeni bir kültür ile karşılaşan yabancı dil öğrencisi metinler aracılığıyla o dünyayı tanımaya, anlamaya çalışır (Uzun, 2022, s. 181).

Öğrencilerin din, dil, kıyafet ve kültürel zenginlikleri konusuna katkının uluslararası ofisler aracılığıyla sağlandığı öğrenci sayılarının artışı ile görülmektedir. Bu ofisler, farklı yükseköğretim kurumlarında çeşitli çalışma alanlarına sahip olabilirler. Kurumsal anlamda politikaları oluşturan YÖK, “Uluslararasılaşma Strateji Belgesi” ile uluslararası değişim programlarından yararlanan öğretim elemanı ve öğrenci sayısını artırmayı, yabancı dilde eğitim sunan bölümlerin açılması ve desteklenmesini, burs olanaklarının artırılmasını deklare etmiştir (Metin & Sevinç, 2024, s. 396). Bununla beraber öğrenciler için düzenlenen sosyal aktiviteler ve toplumsal fayda sağlayan çalışmalar, üniversiteler içinde YÖK ve YÖKAK’ın uluslararasılaşma stratejilerine ve kültürel uyum ile üniversite aidiyetine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu kapsamda uluslararası ofislerin çalışma prensipleri önemlidir. Kültürel uyumun sağlanması noktasında üniversiteler; uluslararası ofisler, ayrımcılığı önleme ve SKS ofisleri aracılığıyla kültürel etkinlikler düzenleyebilir. Bu etkinlikler, uluslararası öğrencilerin memnuniyet oranlarını artırarak vakıf üniversiteleri için öğrenci talebi oluşturabilir.

Uluslararası öğrenciler ülkeler ve yükseköğretim kurumlarına ekonomik olanın yanı sıra kültürel olana da katkı sağlar. Bu durum, yükseköğretim kurumları için talep edilebilirlik açısından önemli bir faktördür. YÖKAK gibi kalite süreçleri ile ilgilenen kurumlar, kurumların fayda oranlarını artırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Diğer yandan üniversitelerin kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının nasıl işlediğine dair açıklamalar yapılmalıdır (Güleç & Demir, 2023, s. 2).

Üniversiteler için toplumsal katkı projeleri ve tüm öğrencilere yönelik kültürel beceri eğitimleri belirlemek faydalı olacaktır. Üniversiteler, global anlamda etkili olabilecek kamu politikalarını kullanarak ve devlet veya özel sektör tarafından sunulan eğitimsel ve teknolojik yeniliklerden yararlanarak hem yakın çevrelerinde hem de küresel ortamlarda sosyoekonomik kaynakların sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilirler (Güleç & Demir, 2023, s. 8). Bu sayede, uluslararası öğrenciler ve yerel kayıtlı öğrenciler için birçok fırsat sunan üniversiteler, kurum personeli ve öğrencilerinin sosyal uyum ve kültürel çalışmalara hazır olmalarını sağlamalıdır.

Tablo 3. Katılımcıların kültürel farklılıklardan kaynaklanan en önemli sorun değerlendirmesi

Kategori	N	Yüzde
Toplu yaşam ile ilgili kurallar	30	13.45
Yemek kültürü	5	2.24
Giyim alışkanlıkları	4	1.79
Karşı cins ile ilişkiler	25	11.21
Sosyal alışkanlıklar	143	64.12
Dini inançlar	16	7.17

Not: Osmanlı (2018)

Osmanlı (2018)’nın çalışmasında yer alan başlıklar günlük hayatta sık karşılaşılan sorunlar olarak görülmektedir. Yükseköğretim süreçlerinde uluslararası öğrencilerin kültürlerarası becerilerini artıracak faaliyetlerin düzenlenmesi önem arz etmektedir. Dini inançlara saygı, dini kıyafetlere saygı ve

toplumsal yaşam kuralları bu faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır. Bu, dini inançlar ve yemek kültüründen kıyafetlere, karşı cins ilişkilerinden toplum yaşamına kadar geniş bir etki alanına sahiptir.

Kültürel uyumun sağlanması noktasında, uyumun tek taraflı olmaması için personel ve öğrenci arasında iletişimi sağlayacak bir ofis veya birimlerin bulunması önemlidir. Bu çerçevede, İstanbul Medipol Üniversitesinin Uluslararası Ofis bünyesinde yapılan çalışmaları incelemek özellikle uluslararası öğrencilerin sayısı ve kuruma katkıları içeren sosyal çalışmalar açısından önemli görünmektedir.

İstanbul Medipol Üniversitesi, Uluslararası Ofis İş Geliştirme Birimi Sorumlusu Abdullah Selim Vardarbaş, uluslararası öğrencilerin Dünya’da ve Türkiye’de yerine şu sözlerle dikkat çekmiştir:

“Aslında Türkiye’den ziyade, bu işin belki de önemini daha iyi kavrayabilmek adına dünyada nasıl geliştiğine dair bu profil ve portföyden biraz bahsetmek isterim. Dünyada önde gelen Amerika, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Almanya, Rusya, hatta Çin ve Hindistan gibi pek çok ülke için cazibe merkezi olan bu konu, yaklaşık 500 milyar dolarlık bir sektör ve 2030 yılında 8 milyon, şu an ise 5.5-6 milyon uluslararası öğrencinin mobilite olduğu, hareket halinde olduğu bir alan. Çok ciddi yatırımlar yapılıyor; dünyada ileri gelen ülkeler bu alanda büyük adımlar atıyor. Amerika iki sene önce 1.100.000 öğrenci aldı, geçen sene Covid-19 yüzünden sayıları biraz düştü; son sayıları bilemiyoruz. İngiltere yine iki sene önce 900.000 öğrenci aldı. Uluslararası öğrenciden bahsediyorum. 5,5 milyonun yarısını İngiltere ve Amerika alıyor. Türkiye, şükürler olsun, 7-8 senede Sayın Cumhurbaşkanımızın çizdiği hedefler doğrultusunda gerçekten çok başarılı adımlar attı. Önümüzü açan pek çok ciddi karar alındı; önümüzü açmaktan kastım, hem devlet üniversiteleri hem de vakıf üniversiteleri. Türkiye, 15 sene önce bu dünya üniversiteleri kabul eden ülke listesinde hiçbir yerde değilken, tam tersine, 50.000-70.000 öğrenci civarında öğrenci Amerika’ya ve İngiltere’ye yollayan bir ülke konumundayken, şu an geçen 2020 rakamlarıyla 220.000’e yakın uluslararası öğrenciyi ülkemizde kabul ediyor ve eğitim veriyoruz. 40.000 tanesi vakıf üniversitelerinde eğitim görüyor; devlet üniversitelerinde de artık çok düşük rakamlarla eskiden olduğu gibi değil, yüksek rakamlarla öğrenci kabul ediliyor. Aslında burada düşük olması, ücretsiz olmasının çok büyük bir önemi yok; bazı öğrenciler çok büyük burslarla ülkemizde eğitim görebilirler. Bunun ülkenin misyon politikasında ve ülkemizin tanıtılmasında çok ciddi bir rolü var. Medipol’ün öğrenci trafiğine dair rakamlardan bahsedecek olursak, 2019’a kadar çok düşük rakamlarda uluslararası öğrenci kabulü içerisindeydi; 150-200 bandında her sene aldığımız ve çoğunluğu da Türk çifte pasaportlu, Almanya’da ve Avrupa’da ikamet eden Türk öğrencileriydi. 2019’da ciddi bir tanıtım kampanyası yapmaya karar verdik; az bir personel ve çalışma arkadaşım sayesinde, geçtiğimiz andan itibaren bile 650’ye kadar öğrenci aldık. Bir sonraki sene, yani geçen sene Türkiye genelinde vakıf üniversiteleri sıralamasında 14. sıradayken, uluslararası öğrenci adedi anlamında beşinci sıraya yükseldik. Çok iyi çalışan, çok profesyonel olmaya çabalayan, işi amatörce öğrenmek için üniversitemize katılmış bir kadroyla çalışıyoruz. Bütün kadromuz hep birlikte öğreniyoruz ama inanın, profesyonel hizmet sunmaya çalışırken amatörce bir ruh içerisindeyiz.” (İstanbul Medipol Üniversitesi, 2024).

Vardarbaş’ın açıklamalarından uluslararası öğrenci sayısının Türkiye’de yıllar içinde arttığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda uluslararası öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

Tablo 4. İstanbul Medipol Üniversitesi 2013-2014 dönemi uluslararası öğrenci sayısı

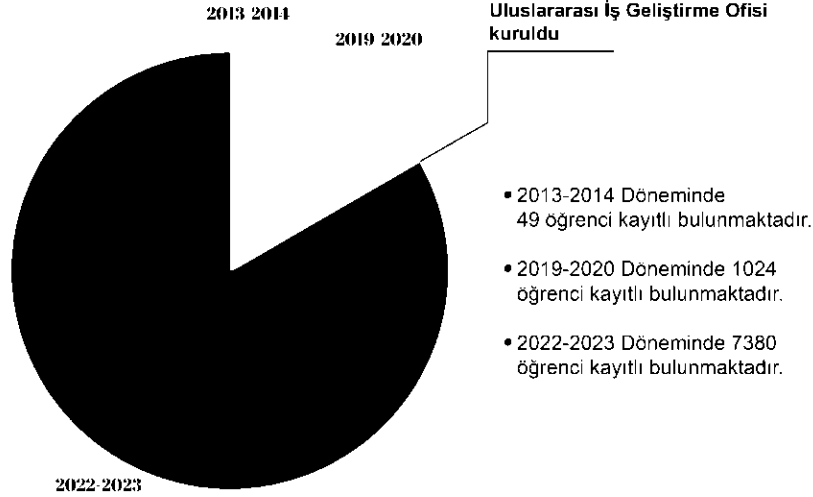
Üniversite Adı	Üniversite Türü	E	K	T	2013-2014 Yılı
İstanbul Medipol Üniversitesi	Vakıf	17	32	49	Toplam 49 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 5. İstanbul Medipol Üniversitesi 2019-2020 dönemi uluslararası öğrenci sayısı

Üniversite Adı	Üniversite Türü	E	K	T	2019-2020 Yılı
İstanbul Medipol Üniversitesi	Vakıf	484	540	1024	Toplam 1024 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 6. İstanbul Medipol Üniversitesi 2022-2023 dönemi uluslararası öğrenci sayısı

Üniversite Adı	Üniversite Türü	E	K	T	2022-2023 Yılı
İstanbul Medipol Üniversitesi	Vakıf	3264	116	7380	Toplam 7380 öğrenci bulunmaktadır.

Şekil 2: İstanbul Medipol Üniversitesi Uluslararası İş Geliştirme Ofisi kuruluşunun etkisiyle 2013-2023 mevcut uluslararası öğrenci gösterimi

İncelenen öğrenci verileri, Öğrenci Kayıt İşleri (ÖK) istatistiklerine dayanmaktadır. 2013 ve 2014 yıllarında İstanbul Medipol Üniversitesinde toplam 49 uluslararası öğrenci bulunurken 2019 ve 2020 yıllarında bu sayı 1024'e yükselmiştir. Bu artışta, İstanbul Medipol Üniversitesi Uluslararası Ofis bünyesinde yer alan Uluslararası İş Geliştirme Biriminin büyük bir etkisi olduğu varsayılmaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki üniversiteleri tercih etmeleri için teşvikler oluşturulmuştur. Bu durum, İstanbul Medipol Üniversitesi örneğinde, 2022 ve 2023 dönemlerinde ulaştığı 7.380 uluslararası öğrenci sayısı ile bir liderlik örneği olarak devam etmektedir. 2023-2024, 2024-2025 kayıtlarının da eklenmesiyle bu sayının artmakta olduğu varsayılmaktadır. Bu hızlı artış, uluslararası öğrencilere ulaşma politikasının etkin bir şekilde uygulandığını gösterir niteliktedir.

İstanbul Medipol Üniversitesinin, Yükseköğretim Kalite Kurulu ve Yükseköğretim Kurumu tarafından belirlenen uluslararasılaşma başlığına uygun çalışmalar yaptığı, üniversite içinde kültürler arası becerileri artırdığı, ayrımcılığın önlenmesi için hedefler oluşturduğu ve toplumsal tabakaların birbirleriyle zıt olmadığı bir ortam yaratmayı amaçladığı kabul edilmektedir. Tüm bunların üniversite içinde nasıl oluşturulduğu ve sürdürüldüğü, uluslararası ofislerin iç mekanizmaları incelenerek araştırılmalıdır. Bunun yanı sıra bu ofislerin bölgesel olarak nasıl çalıştığı ve kültürler arası faaliyetleri nasıl yürüttüğü, öğrencilerin akran dayanışma modellerini nasıl uyguladığı da araştırılmalıdır. Elde edilen bulguların raporlanması, literatüre katkı sağlayarak diğer üniversitelere önemli bir izlek oluşturabilir.

Tüm bu bilgilerin maddi bir önemi bulunmaktadır. Türkiye gibi, yükseköğretim sektöründe donanımlı, bölgesel güce sahip bir ülkenin bu ekonomik gelirden hak ettiği payı alması kaçınılmazdır (Şimşek & Bakır, 2016, s. 521).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu makalede, uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine kabul süreçleri ve Türkiye'nin bu alanda lider bir ülke olma hedefi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma, vakıf ve devlet üniversitelerinde uluslararası öğrenci ve personel ilişkilerinin önemini vurgularken, Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısındaki artışı nasıl yönettiğini ve karşılaştığı zorlukları ele almıştır.

Son yıllarda, Türkiye'nin uluslararasılaşma çabaları sonucunda uluslararası öğrenci sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Bu durum, Türkiye'yi uluslararası eğitimde önemli bir merkez haline getirme yolundaki adımların bir sonucudur ancak bu süreçte çeşitli zorluklarla karşılaşmakta ve bu zorlukların ele alınması gerekmektedir. Öğrencilerin Türk yükseköğrenimini tercih etmeleri ve eğitim süreçlerine katılmaları oransal olarak artmış olsa da kabul ve kayıt süreçlerinde yaşanan sorunlar hala mevcuttur. Bu nedenle, üniversite personelinin bu konular hakkında daha iyi bilgilendirilmesi ve desteklenmesi önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında, vakıf ve devlet üniversitelerinin uluslararası öğrencilerin toplumsal uyumunu sağlama konusundaki yaklaşımları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Üniversitelerin, uluslararası öğrencileri sadece bir gelir kaynağı olarak görmemeleri aksine onların ayrımcı faaliyetlere maruz kalmamaları için gerekli önlemleri almaları gerektiği vurgulanmıştır. Etkili iletişim ve kültürel uyum, öğrenci-personel ilişkilerinde başarılı bir deneyim için kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine kabul süreçlerinin iyileştirilmesi ve öğrenci-personel ilişkilerinin güçlendirilmesi konusunda öneriler sunmaktadır. Üniversitelerin, uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik destek programları, kültürler arası etkileşim etkinlikleri ve dil desteği gibi önlemleri artırmaları gerekmektedir. Ayrıca, öğrencilere yönelik mentorluk programları ve psikolojik danışmanlık gibi destek hizmetlerinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Üniversiteler, uluslararası öğrencilere barınma, burs ve sosyal faaliyetler gibi destek hizmetlerini genişleterek, öğrencilerin akademik başarılarını ve kişisel gelişimlerini desteklemelidir.

Öncelikli olarak, vakıf ve devlet üniversiteleri içerisinde uluslararası öğrencilerin dahil olabileceği ve toplumsal uyuma ulaşmak için yapılması gerekenler tartışılmalıdır. Öğrenciler, üniversite için bir gelir kaynağı olarak da görülmektedir; bu nedenle ayrımcı faaliyetlere maruz kalmamaları için personelin karşılıklı hoşgörü ve uyum için kampüs içi çalışmalar yapması önemlidir. Etkili iletişim ve kültürel uyum, öğrenci-personel ilişkisinde başarılı bir deneyim için önemli faktörlerdir. Bu makale, uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğrenimine kabulünde ve öğrenci-personel ilişkisinde iyileştirmeler yapılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaçla, üniversitelerin uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik destek programları, kültürler arası etkileşim etkinlikleri ve dil desteği gibi önlemler alması önerilmektedir. Ayrıca öğrencilere yönelik mentorluk programları ve psikolojik danışmanlık gibi destek hizmetlerinin güçlendirilmesi de önemlidir.

Kültürel uyum, uluslararası öğrencilerin üniversite yaşamına hızlı bir şekilde adapte olmaları ve yerel öğrencilerle etkileşimde bulunmaları açısından önemlidir. Bu noktada, kültürel uyum akran çalışmaları etkili bir yöntem olabilir. Üniversiteler, yerel öğrenciler arasından seçilen mentor öğrencileri uluslararası öğrencilere rehberlik etmek üzere atayabilir. Bu akran mentorluk programları, uluslararası öğrencilerin sorularını yanıtlamak, kültürel farklılıkları anlamalarına yardımcı olmak ve sosyal etkileşimlerini artırmak için bir platform sağlar. Bu çalışmalar, uluslararası öğrencilerin üniversite topluluğuna daha hızlı entegre olmalarını sağlayabilir ve toplumsal uyumu destekleyebilir.

Kültürler arası çeşitlilik, üniversite ortamında büyük bir zenginliktir ve bu noktada farkındalık artırılmalıdır. Özel günler, uluslararası öğrencilerin kendi kültürlerini ve geleneklerini diğer öğrencilerle paylaşmaları için önemli bir fırsattır. Üniversiteler, uluslararası öğrencilerin özel günlerini kutlamalarına ve bu etkinlikleri üniversite içerisinde bir eğlence ortamı olarak düzenlemelerine olanak

tanıyabilir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtmalarını sağlar ve diğer öğrencilerin farklı kültürlerle olan ilgisini artırır. Araştırmalar, bu tür etkinliklerin kültürler arası zenginliğin önemini vurgulayarak farkındalığı artırabileceğini göstermiştir.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki yükseköğrenim deneyimlerinin başarılı olması, hem öğrencilerin kişisel ve akademik gelişimine katkı sağlayacak hem de Türkiye'nin uluslararasılaşma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, üniversitelerin uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamak, uyumlarını desteklemek ve onlara sıcak bir eğitim ortamı sunmak için çaba göstermeleri önemlidir. Üniversiteler, uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik destek programları, kültürler arası etkileşim etkinlikleri ve dil desteği gibi önlemler alması önerilmektedir. Ayrıca, öğrencilere yönelik mentorluk programları ve psikolojik danışmanlık gibi destek hizmetlerinin güçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Üniversiteler, uluslararası öğrencilere barınma, burs ve sosyal faaliyetler gibi destek hizmetlerini genişleterek, öğrencilerin akademik başarılarını ve kişisel gelişimlerini desteklemelidir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin uluslararası eğitimde lider bir ülke olma hedefi doğrultusunda, uluslararası öğrencilerin kabul süreçlerinin iyileştirilmesi, öğrenci-personel ilişkilerinin güçlendirilmesi ve öğrencilere yönelik destek hizmetlerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, üniversiteler ve ilgili kurumlar iş birliği yaparak, uluslararası öğrencilere yönelik politikaların ve uygulamaların sürekli olarak gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Türkiye, uluslararası eğitimde sürdürülebilir bir başarı elde etmek için, bu alandaki iyi örnekleri ve uygulamaları takip ederek, kendi eğitim sistemine entegre etmelidir. Bu süreçte, uluslararası öğrencilerin deneyimleri ve geri bildirimleri de dikkate alınarak, eğitim politikalarının daha kapsayıcı ve etkili hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma çalışması, bilimsel etik kurallarına ve dürüstlük ilkesine uygun şekilde yürütülmüştür. Aşağıda belirtilen prensipler ve ifadeler, yazarlar tarafından özenle takip edilmiştir:

1. Dürüstlük ve Güvenilirlik: Bu çalışma, tasarımından veri toplama, analiz ve yorumlamaya kadar dürüst ve güvenilir bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Veriler doğru ve eksiksiz bir şekilde sunulmuştur.
2. İntihal Önleme: Bu çalışmada kullanılan bilgiler kaynak gösterilerek kullanılmıştır. Yazarlar, diğer araştırmacıların çalışmalarını alıntılarken uygun referansları sağlamıştır.
3. Veri Doğruluğu ve Saklanması: Veriler titizlikle toplanmış ve analiz edilmiştir. Verilerin doğruluğu ve bütünlüğü korunmuş, gerektiğinde veri kaynaklarına erişim sağlanmıştır.

Bu beyan, yazarlar tarafından, bilimsel etik kurallarına, toplumun ve akademik camianın güvenine saygı göstermek amacıyla sunulmuştur. Çalışmanın gerçekleştirilmesi ve yayınlanması sürecinde tüm ilgili etik ilkeler göz önünde bulundurulmuştur.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale iki yazar tarafından kaleme alınmıştır ve iki yazarın makaleye katkı oranları eşittir.

Destek Beyanı

Bu kısımda, araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmişse, kurum veya kuruluş adı ile proje numarası gibi bilgilere yer verilecektir. Kullanımı zorunlu değildir.

Teşekkür

İstanbul Medipol Üniversitesi Sn. Rektörü Prof. Dr. Ömer Ceran'a, Ayrımcılığı Önleme ve Eşitlik Ombudsmanlığı Ofisi olarak uluslararası öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların ilerletildiği için teşekkürlerimizi ve saygılarımızı borç biliriz. Çalışma içerisinde bizlere katkı sunan ve değerli fikirlerini ileten psikoloji öğrencisi Muzhda Babakarkhil, sağlık yönetimi öğrencisi Esmenur Yılmaz ve çalışmanın ilerletilmesi adına değerli katkılarından dolayı uluslararası ofis yöneticisi Abdullah Selim Vardarbaş'a da teşekkür ederiz.

Çıkar Beyanı

Bu makaleyle ilgili olarak yazarlar herhangi bir kişi veya kuruluşla çıkar çatışması yaşamamaktadır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı (2023). *Yök Başkanı Özvar: Türkiye Dünyada En Çok Uluslararası Öğrenciye Sahip İlk 10 Ülkeden Biri Olacak*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yok-baskani-ozvar-turkiye-dunyada-en-cok-uluslararasi-ogrenciye-sahip-ilk-10-ulkeden-biri-olacak/2749950> Erişim Tarihi: 09.02.2024
- Alantepe, İ. (2024). Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitaplarının İstanbul kültürünü yansıtmaya genel bir bakış. *Uluslararası Türkçe Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12095440>
- Alkın, R. C. (2022). The effect of geographic and historical ties in the routes of international students: An assessment on selected regions. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Alzubi, A. (2020). Uluslararası öğrenciler ile ilgili lisansüstü tezlerin yapısal incelemesi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 4(2), 44-57.
- Arslan, M. M., & Bahadır, H. (2007). Bologna Süreci ve Türkiye. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 222-229.
- Avşar, F. S., & Beşe, G. G. (2023). Bir liderlik örneği: İstanbul Medipol Üniversitesi Ayrımcılığı Önleme ve Eşitlik Ombudsmanlığı Ofisi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 6(3), 214-226.
- Baş, H., & Eti, S. (2020). Türkiye’de uluslararası öğrencilerin istihdamı: Hukuki boyut ve koşullara dair bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 105-132.
- Birekul, M. & Alkın, R. C. (2019). Beşeri sermaye olgusu ışığında Türkiye’nin 2010’lu yıllardaki uluslararası öğrenci politikasına giriş. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 11(2), 79-92.
- Briggs, S. (2006). An exploratory study of the factors influencing undergraduate student choice: The case of higher education in Scotland. *Studies in Higher Education*, 36(1), 705-722.
- Çelik, Z. (2012). Bologna Süreci’nin Avrupa yükseköğretim sistemi üzerine etkileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 100-105.
- Çiydem, E., & Taravati G. F. (2023). Qualitative assessment of the experiences and psychosocial problems of international students studying in Türkiye. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(3), 858-869.
- Demirel, Y., Aktepe, E., & Tohum, E. U. (2020). Yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamında farklılıkların yönetiminin farklılıkları algılama üzerine etkisi: Uluslararası öğrenciler üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2510-2524.
- Güleç, İ., & Demir, S. (2023). Türk yükseköğretiminde toplumsal katkı kavramının kapsamı üzerine. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Gümüş, N. & Onurlubaş, E. (2019). Uluslararası öğrencilerin tüketim harcamalarının şehir ekonomisine katkısının incelenmesi: Kastamonu Üniversitesi örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 174-192.
- Halıcı, S. (2017). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu uyarınca öğrenci ikamet izni. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2), 405-448. <https://doi.org/10.15337/suhfd.358661>
- Işıdan, A. (2022). Uluslararası öğrencilerin burslandırılmasında kamu kurumlarının rolü (Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı örneği). *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(1), 1-8. <https://doi.org/10.54132/akaf.1103415>
- İhlas Haber Ajansı. (2020). *Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan uluslararası öğrenci sayısı vurgusu*. <https://www.ihf.com.tr/haber-cumhurbaskani-erdogandan-uluslararasi-ogrenci-sayisi-vurgusu-871936> Erişim Tarihi: 12.02.2024.
- İstanbul Medipol Üniversitesi (2024). Uluslararası Ofis | Selim Vardarbaş. <https://www.youtube.com/watch?v=3hx0fJpZJRM> Erişim Tarihi: 06.02.2024

- Karlı, İ. & Özel, M. (2019). Türkiye'nin uluslararası imajında yurttaş diplomasisinin rolü: Erasmus+ değişim programı özelinde Polonya örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Kavurmacı, A. (2021). Uluslararası öğrencilerin çalışma deneyimleri: Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal Of Management And Economics Research*, 19(4), 312-334.
- Kethüda, Ö. (2015). Türkiye'deki uluslararası öğrenci hareketliliği üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, 5(3), 147-161.
- Macready, C. & Tucker, C. (2011). *Who goes where and why? An overview and analysis of global education mobility*. New York: Institute of International Education.
- Metin, B., & Sevinç, İ. (2024). Bir kamu diplomasi aracı olarak uluslararası öğrenci hareketliliği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 387-408. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.1444650>
- Mutlu, C. (2024). The globalization of Education: A study on international students in Türkiye. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(2), 748-760. <https://doi.org/10.24315/Tred.1382464>
- Onat Kocabıyık, O., & Donat Bacıoğlu, S. (2019). Trakya Üniversitesi uluslararası öğrenci profilini ve oryantasyon gereksinimlerini belirleme çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(1), 161-172.
- Osmanlı, Ü. (2018). Uluslararası öğrencilerin adaptasyonuna yönelik bir araştırma: Laü örneği. *Laü Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 49-74.
- Özkan, G. & Acar, M. (2015). Uluslararası öğrencilerin yaşam durumları: Kırklareli ve Trakya Üniversiteleri örneği. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 174-190.
- Özlük, E., Doğan, F., Ergen Işıklar, Z. & Özlük, D. (2019). Yükseköğretimdeki uluslararası öğrencilerin türkiye imajı: selçuk Üniversitesi örneği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(38), 145-162. <https://doi.org/10.30976/susead.542441>
- Öztürk, M. (2017). Uluslararası öğrenenlerin akademik gereksinimleri ve uzaktan eğitim. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 140-163.
- Öztürk, M. (2019). Bir kamu diplomasi uygulaması olarak aksaray üniversitesi örneğinde Türkiye'nin uluslararası öğrenci kabulü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), 1097-1121. <https://doi.org/10.11616/basbed.v19i51339.580529>
- Selvitopu, A., & Aydın, A. (2018). Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejileri: Süreç yaklaşımı çerçevesinde nitel bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(4), 803-823.
- Süygün, M. S. & Kaplan, F. (2021). Uluslararası öğrencilerle uluslararası ticaret. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 8(25), 25-35.
- Süzen, Z. B., & Çalık, T. (2016). Participation of academic staff in institutional evaluation studies in universities. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1403-1418.
- Şahin, H. (2022). Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin eğitimsel engel algıları üzerine. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(2), 88-97.
- Şanlı, E., & Poyraz, Y. (2018). Uluslararası öğrencilerin yalnızlık düzeyleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 49-58.
- Şimşek, B., & Bakır, S. (2016). Uluslararası öğrenci hareketliliği ve Atatürk Üniversitesinin uluslararasılaşma süreci. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (55), 509-542.
- Türel, M. T. (2021). Uluslararası öğrencilerin sosyokültürel uyumu. *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 73-89. <https://doi.org/10.7596/abbad.31122021.003>
- Unvan, C. (2021). Bologna Eşgüdüm Komisyonu Başkanlarının-Bologna Koordinatörlerinin Türk yükseköğretim kurumlarındaki Bologna Süreci uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(3), 697-710.

- Uzun, M. (2022). Yabancı öğrenciler için hazırlanmış Türkçe ders kitaplarının kültürel iletişim değeri: Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitabı c1 örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, (89), 177-194.
- Yılmaz, G., & Güçlü, N. (2021). Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinin görünümü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), 244-256.
- Yükseköğretim Kurumu (2024). Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
Erişim Tarihi: 23.07.2024

Extended Abstract

In this article, the admission process of international students to Turkish higher education and the student-staff relationship at exem

plary universities in Turkey are examined. In recent years, Turkey has developed various policies and programs to increase the number of international students. This study addresses the admission process of international students to higher education institutions in Turkey, including application and admission criteria, documents and requirements, language requirements, and other important factors.

The admission process of international students to Turkish higher education institutions usually takes place through specific protocols and exams such as the Higher Education Council (YÖK) and Higher Education Institutions Exam (YÖS). These protocols and exams may vary depending on students' educational levels and language proficiency. During the application process, international students are generally required to submit documents such as transcripts, photocopies of passports, motivation letters, and reference letters. Additionally, they may be subjected to special talent exams in some departments.

Language requirements may involve attending special language courses to learn Turkish or passing Turkish language proficiency exams. Some universities also offer education opportunities in English or other foreign languages for international students. In such cases, international students are usually required to pass the relevant language proficiency exams.

The article also examines the student-staff relationship at exemplary universities in Turkey, addressing the challenges that international students may encounter, support and guidance services, effective communication, and cultural adaptation. The student-staff relationship encompasses solving problems that international students may face during their education process, academic counseling, career planning, and psychological support. Exemplary universities in Turkey generally have special units or offices dedicated to international students, which operate to meet students' needs and assist them in the adaptation process.

The article also includes a review of the literature on the laws and regulations established within the scope of the protocols of YÖK and YÖKAK regarding the admission of international students. These laws regulate the admission process of international students and protect their rights. For example, there are regulations that cover equal treatment of students, fair distribution of resources, and ensuring the quality of education.

In conclusion, this article addresses the admission process of international students to Turkish higher education and the student-staff relationship at exemplary universities in Turkey. The article explains the application process, admission criteria and requirements, language requirements, and other important factors for international students applying to higher education institutions in Turkey. Additionally, while examining the student-staff relationship at exemplary universities in Turkey, it discusses the challenges that international students may face, support and guidance services, effective communication, and cultural adaptation. The laws and regulations established within the scope of the protocols of YÖK and YÖKAK regarding the admission of international students are also reviewed in the literature. The Turkish higher education system aims to increase the number of international students by developing various policies and programs in these and similar areas.

As seen in the existing studies and literature review, there are studies on international students in different higher education institutions and on-campus applications.

It is seen that international students provide benefit to universities, the economy and social structure.

The social and cultural effects of international students are gradually increasing the harmonization studies among Turkish students. At the same time, the target of 300,000, then 500,000 and finally 1 million international students in Turkey have been set, and in line with these studies, higher education institutions have increased their studies on international students.

In the policy recommendations determined within the development agencies and current policies, it was requested to solve the language problems related to international students and to carry out adaptation studies.

In the 12th and 11th development plans, there are study proposals and articles related to the concepts of foreign students and language problems and socialization problems related to international students.

In this direction, when higher education institutions are examined, it is seen that the unit and staff practices working on international students have been increased at İstanbul Medipol University and the student potential has increased over the years, and for this reason, İstanbul Medipol University has been selected in this research as a Foundation University.

The familiarization of international students with their home countries should be complemented with the facilities provided to them on campus, both to facilitate their contact with academic and administrative staff and to increase their social environment.

The fact that students know who is responsible for their requests and complaints will increase the international outreach strategy in higher education and will also strengthen student belonging within the university.

The campus environment is where international students and Turkish students can engage in activities with each other.

Başvuru Tarihi (Received Date): 08.11.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date) : 13.12.2024

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi / Research Article

doi: 10.52848/ijls.1581922

Citation Information: Agolli, L., Horoz, M., & Sivuk, D. (2024). Entrepreneurial intentions concerning gender variable: The case of university students. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 7(3), 198-211. doi: 10.52848/ijls.1581922

Kaynakça Gösterimi: Agolli, L., Horoz, M., & Sivuk, D. (2024). Cinsiyet değişkenine bağlı girişimcilik amacı: Üniversite öğrencileri örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 7(3), 198-211. doi: 10.52848/ijls.1581922

ENTREPRENEURIAL INTENTIONS CONCERNING GENDER VARIABLE: THE CASE OF UNIVERSITY STUDENTS

Laura AGOLLİ¹ & Mert HOROZ² & Derya SIVUK³

Abstract

This study examines differences in entrepreneurial intentions concerning gender variables using Turkish university students in Ankara, Türkiye. The study was conducted on 287 students: 127 males and 160 females. The study results showed that the entrepreneurship scores of male students were significantly higher than female students. This finding is also consistent with the results obtained from multivariate analysis of variance (MANOVA). Gender was used as an independent variable. Leadership, Innovation, Productivity, and Responsibility were dependent variables. There was a statistically significant difference between males and females on the combined effects of four entrepreneurship intentions factors as dependent variables. An inspection of the mean scores indicated that males reported slightly higher levels of responsibility, leadership, innovation, and productivity than females. Gender differences in the four factors remained significant with multivariate analysis of co-variance analysis while controlling for other variables, such as age, income level, education level, employment status, family's own business, mother's work, and the entrepreneurial aspect. This analysis reveals that gender differences in entrepreneurial intentions (i.e. multivariate main effect) existed after controlling for these covariates.

Keywords: Gender, Entrepreneurial Intentions, University Students.

Cinsiyet Değişkenine Bağlı Girişimcilik Amacı: Üniversite Öğrencileri Örneği

Öz

Bu makale, Ankara'daki üniversite öğrencileri arasında cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak girişimcilik niyetlerindeki farklılıkları incelemektedir. Çalışma, 287 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir: 127 erkek ve 160 kadın. Çalışma sonuçları, erkek öğrencilerin girişimcilik puanlarının kadın öğrencilerden önemli ölçüde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) sonuçlarıyla da tutarlıdır. Cinsiyet bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Liderlik, Yenilik, Üretkenlik ve Sorumluluk bağımlı değişkenlerdir. Erkekler ve kadınlar arasında dört girişimcilik niyeti faktörünün birleşik etkileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ortalama puanlara bakıldığında, erkeklerin kadınlardan biraz daha yüksek sorumluluk, liderlik, yenilik ve üretkenlik seviyeleri bildirdiği görülmüştür. Cinsiyet farkları, yaş, gelir seviyesi, eğitim seviyesi, istihdam durumu, ailenin kendi işi, annenin çalışıyor olması ve girişimcilik yönü gibi diğer değişkenler kontrol altına alınarak yapılan çok değişkenli kovaryans analizinde de anlamlı kalmıştır. Analiz, eş

¹ PhD, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, E-posta: agolli.laura@ogr.hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-7429-9610

² Doktora Adayı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, mert.horoz@ogr.hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-0822-9905

³ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, derya.sivuk@ogr.hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-6041-8551

Introduction

The healthcare industry is made up of many different industries, sub-industries, and businesses. It includes any company that provides items or services related to health and medical care, which are further classified (Ledesma et al., 2014). Significant changes have encouraged administrators to manage and lead their organizations in different manners. No longer can they rely on traditional methods. Today's healthcare managers are required to think outside the box (Rubino & Freshman, 2005). The health sector plays an important role in the service industry. Since it provides 24/7 service, it must ensure the development of students by meeting their wishes and needs.

Among the demographics gender is an important issue for organizations. The role of the gender factor emerged in the academic literature on entrepreneurship in the late 1970s (De Vita, Mari, & Poggese, 2014). The study done by Sailus (2015) found that males were predominantly involved in economic activities and public life, while females were restricted to taking care of household activities. This prevented them from being part of economic evolution or participating as economic equals in many countries (cited Chipeta, Kruse & Surujlal, 2020).

Gender and entrepreneurial intentions have been worked on by researchers in different areas and different countries such as Catalonia and Puerto Rico (Veciana, Aponte & Urbano; 2005), in Tanzania. (Gray et al., 2019); in Indonesia (Pandang et al., 2022); in Latin America (Vázquez-Parra, Amézquita-Zamora & Ramírez-Montoya, 2021); in India (Jena, 2020); in Türkiye (Talas, Celik & Oral, 2013; Yildirim, Cakir & Askun, 2016); in Singapore (Wang & Wong, 2004); in South Africa (Chipeta, Kruse & Surujlal, 2020); in Pakistan (Zaman, 2013); in China (Yao, Wu & Long, 2016). This is an important issue because gender differences may change from country to country, and culture to culture. The labor force participation rate of women in 2018 was 34.2%, the representation rate in the parliament was 17.3%, the female employment rate was 29.4%, and the rate of women among those working as employers was 8.7% (Sancar, 2021). In terms of monthly average income, men earn more in 75 of 81 provinces and women in 6 (Demirdirek & Sener, 2014). According to the Global Gender Gap 2019 Report, Türkiye ranks 130th among 153 countries. According to the United Nations' 2019 Gender Inequality Index, Türkiye ranks 68th among 162 countries (World Economic Forum (WEF), 2019).

The current study used data from the healthcare management program in Türkiye. The study's main objective is to determine 'genuine' gender differences concerning entrepreneurial intentions. Especially, the first research question of the study asks if entrepreneurial intention items will be different between female and male students. The second research question is to determine if gender differences in entrepreneurial intentions will still exist or not after controlling for the selected variables age, income level, education level, employment status, family's own business, mother's work, and the entrepreneurial aspect. From this evaluation, we can conclude about gender opportunities for students in Türkiye. Also, this information will contribute to the theoretical and practical underpinnings of entrepreneurial intentions for developing countries like Türkiye.

Entrepreneurship

Entrepreneurship can be considered a catalyst for economic development, checking the economy's stagnant conditions and initiating a process of growth through the invention of new products and processes (Mehmood, Alzoubi & Ahmed, 2019). Additionally, entrepreneurial intention can be defined as the cognitive model of the actions that individuals tend to do either to start new businesses or

add value to the current ones. People start new businesses when they have an intention, not due to certain reflexes (Krueger, Reilly & Carsrud, 2000). It is shaped by various factors which can be classified as individual and contextual domains (Bird, 1988). The individual domain provides an analysis of demographics, personal characteristics, individual skills and prior knowledge, individual network, and social ties. The contextual domain includes environmental support, environmental influences, and organizational factors.

In addition, the intention for entrepreneurship is determined by factors such as family environment, self-concept, motivation for entrepreneurship, and the courage to take risks. According to Shapero and Sokol (1982), family plays a significant impact in determining entrepreneurial intention. Through the socialization process, entrepreneurial intentions grow. Children will be supported, guided, and encouraged in their future lives by their family environment and all aspects of it, such as how parents educate their children, family relationships, the state of the family's home, its financial situation, their parents' understanding, and their cultural background. Self-concept includes the idea that a person has of himself as a moral, spiritual, and social entity. The self-concept is perceived as a potential influencer in terms of entrepreneurial intention. Entrepreneurship motivation includes the purpose of starting a business and it represents the encouragement to work hard. The courage to take risks is considered the most important factor in terms of entrepreneurship. The entrepreneurs will find it challenging to get started. By assessing the risk's magnitude, the entrepreneur will not be scared to take chances. In addition, the more entrepreneurs believe in their abilities, the more they think they have the power to affect the outcomes and decisions, and the more willing they are to take risks that others would view as dangerous (Herdjiono et al., 2017).

Sookhtanlou (2018) states that the environment and the educational program for starting a business were key variables. Moreover, Yao, Wu and Long (2016) found that university students' perceived social environment and economic environment have a positive influence on their entrepreneurial tendency. Yukongdi and Lopa (2017) considered the environment for starting a business and educational program as suppressor variables and claimed that personality factors had a higher impact in terms of entrepreneurial intention. Turker and Selcuk (2009) showed that educational and structural support factors affect the entrepreneurial intention of students. Another study done by Peng, Lu and Kang (2013) showed that the perceived subjective norm of university students has a significantly positive influence on their entrepreneurial attitude and entrepreneurial self-efficacy while all these factors influence their entrepreneurial intentions significantly. Belas et al. (2017) investigated the relationship between social and economic factors in students' inclination toward entrepreneurship. Findings showed that the most negative answers with dissension of the respondents belong to the high-quality of the state of legal conditions for doing business, convenience and the appropriateness of business environment to establish a business, risk-resistance of the business environment enabling to start a business, high-quality state of university education, the possibility of career growth and interesting job opportunities due to doing business, lack of time of the businessperson for the family, and finally, creation of a new business in case nothing expected happens.

There are many studies on the related entrepreneurship factors. Maysami and Ziemnowicz (2007) took into consideration the factors that seemed to be more prevalent in the psychology of entrepreneurs. The factors fall into six different categories: creativity, locus of control, risk-taking, need for achievement, determination, and self-efficacy. Arasteh et al. (2012) focused mainly on eight crucial dimensions such as risk-taking, control, achievement, clarity of thought, pragmatism, tolerance for uncertainty, dreaming, and challenge. According to Zincirkiran the "Entrepreneurship Scale" created by Yilmaz and Sunbul (2009) can be considered reliable. In addition, other factors such as self-confidence, benefiting from an opportunity, innovativeness, control-oriented, will succeed, risk-bearing, and decisiveness have been added. Furthermore, Eysel, Kaplan and Unkaya (2020) focused on factors such

as utilizing opportunities, entrepreneurship, innovativeness, uncertainty avoidance, openness, self-confidence, determination, risk-taking, and individual power against external factors. Rubino and Freshman (2005) claimed that eight competency clusters such as making decisions, tolerance of ambiguity, internal locus of control, strategic thinking, risk-taking, confidence building, communicating ideas, and motivating team members. Sahin, Ocak and Gider (2019) in their study focused on various factors that influence entrepreneurial intentions, including lifestyle, childhood, family environment, education, age, work experience, and support networks.

As seen above, the intentions of entrepreneurship have been handled differently by different researchers. In this study, the intentions of entrepreneurship are examined under four main headings as leadership, innovation, productivity, and responsibility. Leadership is the capacity to use communication to work toward interpersonal influence in the direction of goal achievement. Entrepreneurs should act as group leaders by guiding, motivating, encouraging, helping, and directing the group members to establish a unity of action, efforts, and purpose. Furthermore, successful entrepreneurs possess the qualities of innovators. They continually work to introduce new products, and new production techniques, develop new markets, and reorganize the business. Additionally, an entrepreneur frequently manages by concentrating on the final product rather than the journey itself. Entrepreneurs can work for extended periods while also resolving multiple challenging problems (Varma, n.d.).

Gender differences in entrepreneurship intentions.

Nowadays, the concepts of entrepreneurship have come to the fore all over the world to ensure individual and social welfare and increase the quality of life (Turan, Nurten & Aydın, 2017) and researchers (as seen above) have focused on the last years.

Studies investigated the demographic characteristics (i.e. age, education level, gender) and other key factors including culturally based ideas and behavior. The conclusions related to gender and entrepreneurship vary among different researchers. Eddleston and Powell's (2008) findings supported the view that entrepreneurship is a gendered process and that the incorporation of a feminine perspective into entrepreneurial theories and research is needed. Studies (Crant, 1996; Wang & Wong, 2004; Yao, Wu & Long, 2016) found that gender had a great impact on the entrepreneurial tendency.

The findings about gender differences related to entrepreneurial intentions have been inconsistent. Arasteh et al. (2012) claimed that female students tend to have a larger value for clearness of thought than male students. Moreover, Sookhtanlou (2018) aimed to find out the gender differences that have an impact on entrepreneurial tendency. Although female students tend to be more motivated compared to male students, male students have a higher tendency to start a business. The need for achievement, risk-taking tendency, and job security have a great impact on entrepreneurial intention. In terms of gender differences, job autonomy, and job stability were important predictors for women but the need for achievement and risk-taking inclination resulted in being major predictors for males. Moreover, Sahin, Ocak and Gider (2019) found a significant difference in the dimensions of innovation, risk, and tolerance to uncertainty by gender. Although women's participation in entrepreneurship is considerably lower than men's in almost all societies (Díaz-García & Jiménez-Moreno, 2010; Gupta, Goktan & Gunay, 2014; Zhang, Duysters & Cloudt, 2014; Rubio-Bañón & Esteban-Lloret, 2016; Nowiński, et al, 2019; Estelami, 2020), women play an important role in entrepreneurship (Wilson, Kickul & Marlino, 2007; Rubio-Bañón & Esteban-Lloret, 2016). They contribute to the creation of services that improve the living conditions of the whole society, they create positive effects on local economies (De Vita, Mari, & Poggesi, 2014).

On the other hand, the study done by Xiangyu, Yuan and Yun (2017) revealed that men have a higher tendency to be part of entrepreneurship compared to women. Another study by Gure (2017) in

his study found that male students are more tended to be entrepreneurs. As part of his research, Gure (2017) argued that women tend to feel weak, and indecisive when it comes to taking risks and have a lack of self-confidence. Due to the patriarchal belief, that to help other family members, women must sacrifice or conceal many of their needs. Men are perceived as more independent and empowered compared to women, which has helped men in developing specialized entrepreneurial intentions more effectively. According to Yukongdi and Lopa (2017), even though men show stronger risk-taking behavior and self-efficacy, they have a lower need for entrepreneurial education compared to women. Wilson et al. (2009) found that males in both samples had higher entrepreneurial self-efficacy and higher entrepreneurial intentions than females did. Subsequently, Malach-Pines and Schwartz (2008) revealed that men are considered more suitable to start a business compared to women.

Finally, studies (Malach-Pines & Schwartz, 2008; Ozturk, Koksal & Kırac, 2014; Santos, Roomi & Liñán, 2016) found that there are no gender differences in entrepreneurial backgrounds. Santos, Roomi and Liñán (2016) studied the interplay between gender differences and the social environment in the formation of entrepreneurial intentions in different European regions. The results show that the formation of entrepreneurial intentions is similar for men and women. At the same time, men consistently exhibit more favorable intentions than women do. Öztürk, Köksal and Kırac (2014) studied the development of an entrepreneurship scale for students in the health management department. In the present research, no significant differences across genders were detected. This is considered to be caused by the fact that individuals in the sample are in equal educational settings.

These differences can be explained by the Social Role Theory. Eagly (2013) reveals that gender-based stereotypical behaviors result from different male and female role expectations and that the difference between these gender stereotypes and actual gender differences is not as large as is often believed (Eagly, 2013). Specifically, social customs put women in the home, doing housework and caring for children and the elderly, while men are responsible to work and bring home money to support the family (Rubio-Bañón & Esteban-Lloret, 2016). Discrimination toward female entrepreneurs takes two forms: (a) the less favorable evaluation of females' potential in the entrepreneurship field, and (b) the less favorable evaluation of females' actual entrepreneurial behaviors (cited Xie & Wu, 2021). At the core of social role theory lie the expectations and roles shaped by social norms for an ideal man and woman.

The fact that men work intensively in fields that will bring more income, such as engineering, while women work in areas that will bring less income, such as housework related to their traditional identity, cause economic gender inequalities. Earning money and providing for the household has been defined as a traditional and environmentally male role (Ochsenfeld, 2014). It has been stated that men in roles in society are reliable, capable, and can take risks in entrepreneurship, but this role is questioned in women, their risk aversion is high, and their desire to start and manage a business is low (Malmström, Johansson & Wincent, 2017). From this evaluation, there are mixed findings about entrepreneurial intentions and gender-related issues. Although there are many studies on entrepreneurship preferences and gender in the literature, there are limited studies on healthcare management students in this area in Türkiye. Specifically, the study will test the following hypotheses.

Table 1. Hypothesis

Hypothesis	Description	Focus Area
H1a	Male students have a higher level of entrepreneurial intentions than female students concerning Leadership .	Leadership
H1b	Male students have a higher level of entrepreneurial intentions than female students concerning Innovation .	Innovation

H1c	Male students have a higher level of entrepreneurial intentions than female students concerning Productivity .	Productivity
H1d	Male students have a higher level of entrepreneurial intentions than female students concerning Responsibility .	Responsibility

Methodology

An entrepreneurship questionnaire determined students’ entrepreneurial intentions concerning gender variables. The data were collected from AHBV University healthcare management students in Ankara, Türkiye. The study used proportional stratified random sampling⁴, a technique used in probability sampling which ensures that specific groups part of a certain population are represented in a proportional way; based on the number of healthcare management students. There are 16,823 registered students in state universities, 1,381 students in private universities, and 57,923 students in open education faculties. The total number of healthcare management students is 75,551 (Yükseköğretim Kurulu, 2022). The questionnaire was applied online in the study. The survey participants were asked to rate their agreement with each statement on a five-point Likert scale ranging from “I do not agree at all” (1) to “I agree” (5).

Some participants did not fully complete the online survey. Since the specified amount of participants has been reached, 28 of the online surveys were eliminated. As a result of the process of collecting data, the research was conducted with 471 sample sizes within ten days in March 2022. 287 usable questionnaires were generated which provided a response rate of almost 60.9 %. This sampling scheme also met the acceptable level of sample size that was suggested for the study.

The survey questionnaire consisted of two parts. The first part of the survey included some statements about the characteristics of students in the healthcare management program. The second part of the survey covered questions about students’ entrepreneurial intentions. Entrepreneurial intentions were measured by 51 –items developed by Ozturk, Koksall and Kırac (2014). The results were measured with a commonly used scale of entrepreneurial tendency with four assumed factors: leadership (9 items), innovation (13 items), productivity (10 items), and responsibility (19 items). The data analysis of the study consisted of three steps. First, a descriptive analysis of the characteristics of healthcare management students was done. In the second step, independent T-tests were used to examine gender differences regarding entrepreneurial tendency. Finally, multivariate analysis of variance and covariance (MANOVA and MANCOVA) were employed to test ‘true’ gender differences while controlling for other variables such as age, income level, education level, employment status, and family's own business, mother's work, and the entrepreneurial aspect.

Findings

The participants were 287 students enrolled in the healthcare management program in Türkiye. Male and female participants accounted for 44.3% and 55.7% of the sample, respectively. The respondents were mainly 24 and over, had monthly family incomes of between 8501-17000 Turkish Lira, and 84.3 college degrees. It was determined that the vast majority of the family (65.9%) owned their own business, were involved in working life (68.3%) and saw themselves as entrepreneurs (Table 2.).

Table 2. Demographic characteristics of respondents (n=287)

Variables	F	%
Gender		
Male	127	44.3
Female	160	55.7

⁴ Formula: *Proportionate stratified random sample = (Sample size / Population size) × Stratum size*

Age		
20 and less	92	32.1
21-23	110	28.4
24 and over	85	39.5
Family income		
8.500 and less	39	13.5
8.501-17.000	239	83.3
17.001 and over	9	3.5
Education level		
Doctorate degree	17	5.9
Master's degree	28	9.8
Undergraduate degree	242	84.3
Own business in the family		
Yes	189	65.9
No	98	34.1
Mother's working status		
Working	99	34.5
Not working	91	31.7
Retired	97	33.8
Previous or current employment status		
Yes		
No	136	47.4
	151	52.6
Seeing yourself as an entrepreneur		
Yes	190	66.2
No	5	1.7
Partially	92	32.1

It can be stated that the values for the normal distribution should be between -1.5 and +1.5 (Tabachnick & Fidel, 2013). In this context, it was set that the analysis showed a normal distribution (Skewness = -0.096; Kurtosis = 0.658).

Entrepreneurship scale factor analysis results from KMO = 0.924; $p < 0.001$ is classified in the excellent category because this value is greater than 0.90. The result of Barlett's test was found as $\chi^2(1275) = 5105.60$ $p < 0.05$. The scale has 4 sub-factors; leadership (KMO = 0.82; $\chi^2(36) = 402.86$, $p < 0.05$), innovativeness (KMO = 0.89; $\chi^2(78) = 906.25$, $p < 0.05$), productivity (KMO=0.87; $\chi^2(45) = 538.39$, $p < 0.05$), responsibility (KMO=0.89; $\chi^2(171) = 1316.41$, $p < 0.05$).

According to the t-test result in gender differences in entrepreneurial intentions (Table 2); the "Leadership, Innovation, Productivity, Responsibility" factors as part of the entrepreneurial tendency scale were statistically significant at a 0.05 probability level between female and male students. Males reported higher levels of responsibility (Male 4.593, Female 4.483, $p < 0.05$), leadership (Male 4.577, Female 4.448, $p < 0.05$), Innovation (Male 4.591, Female 4.441, $p < 0.05$), Productivity (Male 4.592, Female 4.451, $p < 0.05$) than female students did. These findings revealed that significant gender differences exist in healthcare students' entrepreneurial intentions. However, little research was available with which to compare or confirm this particular finding in the literature.

The entrepreneurship score average was set as 230.40 ± 13.64 . In the scoring, values between 211 and 255 are stated as a very high level of entrepreneurship (Ozturk, Koksall & Kırac, (2014). The lowest score was 191, and the highest was 255. While the mean total score for men ($n=127$) was 234.08 ± 11.20 , for women it was 227.48 ± 14.68 ($n=160$). As a result of the independent sample T-test, entrepreneurship scores of male students were significantly higher than female students ($T=4.320$; $p < 0.001$).

Entrepreneurial Intentions Concerning Gender Variable: The Case of University Students
Laura AGOLLI & Mert HOROZ & Derya SIVUK

Table 3. Gender differences in entrepreneurial intentions

Entrepreneurial intentions factors	Male (\bar{x} , s)	Female (\bar{x} ,s)	t value	Sig.
Responsibility	4.593±0.232	4.483±0.297	3.502	0.001*
Leadership	4.577±0.259	4.448±0.317	3.816	0.001*
Innovation	4.591±0.257	4.441±0.326	4.347	0.001*
Productivity	4.592±0.255	4.451±0.330	4.091	0.001*

A one-way between-groups multivariate analysis of variance (MANOVA) was performed to investigate gender differences in entrepreneurial intentions. Gender was used as an independent variable. “Leadership, Innovation, Productivity, Responsibility” factors were used as dependent variables. There was a statistically significant difference between males and females on the combined effects of four entrepreneurship intentions factors as dependent variables ($F= 21663.436$ $p=0.001$; Wilk’s Lambda=0.003; partial eta squared=0.997). An inspection of the mean scores indicated that males reported slightly higher levels for Responsibility ($M= 4.593$, $SD=0.2320$) than females ($M=4.484$, $SD=0.2975$); for Leadership ($M=4.577$, $SD=0.2539$) than females ($M=4.449$, $SD=0.3179$); innovation ($M= 4.592$, $SD=0.2576$) than females ($M=4.442$, $SD=0.3267$); for Productivity ($M= 4.593$, $SD=0.2558$) than females ($M=4.451$, $SD=0.3308$).

MANCOVA was employed to test the gender differences while controlling for other variables, such as age, income level, education level, employment status, family business, mother's work, and the entrepreneurial aspect. This analysis reveals that gender differences in entrepreneurial intentions (i.e. multivariate main effect) existed after controlling for these covariates (Table 3). After controlling for age and entrepreneurial aspect, the mean score for leadership”, “Innovation”, “Productivity”, and “Responsibility” show a significant difference between male and female students. This means that male students reported higher entrepreneurial intentions with “this four-factor. The mean score of the ‘Leadership’ factor became a significant difference after controlling for income level. This means that in terms of leadership as part of the four dimensions of entrepreneurial intentions, there are significant variations in the job satisfaction scores of hotel students depending on their gender. After controlling for the educational level, the mean score of the “Leadership” factor shows a significant change between male and female respondents. That is, male students have greater intentions than female students.

Table 4. Gender differences in entrepreneurial intentions when controlling for other characteristics

Item controlled	Responsibility (F,p)	Leadership (F,p)	Innovation (F,p)	Productivity (F,p)
Age	9.088 (0.003)*	5.359 (0.021) *	9.579 (0.002) *	5.610 (0.019) *
Income level	1.618 (0.204)	5.574 (0.019) *	3.806 (0.052)	0.184 (0.668)
Education level	2.484 (0.116)	0.143 (0.705)	5.550 (0.019) *	1.723 (0.190)
Employment status	1.226 (0.269)	0.010 (0.922)	0.161 (0.689)	1.471 (0.226)
Family's bus.	0.849 (0.358)	0.002 (0.961)	0.029 (0.866)	0.024 (0.877)
Mother's work	0.133 (0.716)	0.554 (0.457)	0.007 (0.932)	0.280 (0.597)
Entrepreneurial asp.	15.604 (0.001) *	10.597 (0.001) *	7.660 (0.006) *	19.696 (0.001) *

Conclusion

Gender role is a cultural orientation or attribute conditioned by a traditional social system in which men are expected to behave as men (Masculine) and women are expected to think and act as women (Feminine) (Mungai & Ogot, 2012). Female entrepreneurship activities have been of great interest to policymakers who have recognized the potential of women entrepreneurs for economic development and job creation. Although the gender gap between entrepreneurs has narrowed over the years, the proportion of women entrepreneurs interested in entrepreneurial capital activities is relatively low in most places (Chakraborty, 2020). Gender roles create barriers to participation in business life. Gender stereotypes formed through long decades (women’s main role is to be wife and mother) are

treated as one of the most important obstacles preventing women to start their businesses (Startienė & Remeikienė, 2008).

This study reviewed entrepreneurial intention differences between male and female students in Türkiye. Although the study utilized students in Türkiye, the findings and inferences made in the study have both global and regional implications for healthcare organizations. Using an independent t-test, significant gender differences were evidenced in entrepreneurial intentions. Male students were significantly higher than female students parts on: “Leadership, Innovation, Productivity, Responsibility”. Gender stereotypes were considered one of the most significant barriers to women starting their businesses, particularly in developing countries (Startienė & Remeikienė, 2008). According to the 2018-2019 Global Entrepreneurship Monitoring Report, Türkiye ranks 15th among 48 countries in terms of total early-stage entrepreneurship activity, but the number of women who are entrepreneurs is less than half of the men (Sancar, 2021). Some of the challenges faced by women in terms of entrepreneurship are the thoughts that they can act impetuously in starting a business and that they cannot be determined in this process (Malmström, Johansson & Wincent, 2017).

This finding was also consistent with the MANOVA analysis in which the independent variable was gender and the four delineated dimensions were dependent variables. There was a statistically significant difference between males and females on the combined effects of four entrepreneurship intentions factors as dependent variables. Findings regarding gender differences in entrepreneurship (particularly, that males are more likely than females to be entrepreneurs) have been explained with differences in men's and women's risk preferences and information processing strategies, work value differences and psychological characteristics, social norms, general expectations and general impression of the society towards gender (Crant, 1996; Díaz-García & Jiménez-Moreno, 2010; Sookhtanlou, 2018; Estelami, 2020). Moreover, gender disparities are influenced by cultural, organizational, economic, demographic, psychological, technical, institutional, and political factors. Since gender roles are closely linked to values, traditions, religion, and socio-economic factors, they vary between cultures (Khoury & Fayad, 2013) and reflect the structure of the society in which they live. Males and females assume different roles in working life, and their positions are generally separated by gender (Blackstone, 2003). According to the Gem report, in the Latin America and Caribbean country group, gender differences are relatively small. In high-income countries, men are about twice as likely as women to be involved in early-stage entrepreneurial activity. For Eastern Europe and Central Asia countries, the gender gap is even more pronounced: men are 2.3 times as likely to be early-stage entrepreneurs as women (Gem). Mungai and Ogot (2012) investigated how diverse cultural factors influence female participation in entrepreneurship in a multi-ethnic country. The study found that compared to gender, ethnic and cultural influences have a stronger effect on women's tendency for entrepreneurship. Women in Africa are expected to be mothers and wives and this shapes girls' overall expectations for future labor force involvement and career trajectories, resulting in lower participation in business activities.

MANCOVA was used to test the gender differences while controlling variables, such as age, income level, education level, employment status, family's own business, mother's work, and the entrepreneurial aspect. This analysis reveals that gender differences in entrepreneurial intentions (i.e. multivariate main effect) existed after controlling for these covariates; males have greater intentions than females.

From a theoretical implication perspective, the main contribution of this research to the existing knowledge is the identification of gender-specific drivers of entrepreneurial intentions. This study's results can be beneficial for many health management students, especially females. To increase students' entrepreneurial intentions, a healthy education and working environment should be provided. Moreover, students who are candidates for the healthcare sector, have a large number of areas where

Entrepreneurial Intentions Concerning Gender Variable: The Case of University Students

Laura AGOLLÌ & Mert HOROZ & Derya SIVUK

entrepreneurship activities can be carried out within the health industry. Therefore, both male and female students need to be supported in a socio-cultural sense to increase their self-confidence in becoming entrepreneurs (Sahin, Ocak & Gider, 2019). Future research that extends the current study is warranted. As mentioned above, country cultures vary around the globe in their levels of masculinity/femininity. According to Hofstede (1980), Türkiye is in the middle range in terms of masculinity/femininity (the accepted gender roles in society). Moreover, Edström et al. (2019) discuss how perceptions of masculinity in Turkey have undergone significant transitions among certain social groups, with some moving toward less authoritarian ideals. However, many men still cling to traditional male privileges. This shift has had notable effects on gender dynamics and economic roles, illustrating the nuanced evolution of masculinity and femininity within Turkish society.

Statement of Research and Publication Ethics

We hereby declare that this research has been conducted and the publication written following ethical guidelines. All research methods, including data collection, analysis, and reporting, have followed ethical standards.

Authors' Contribution Rate

Lauro AGOLLÌ – Literature Review, Data Analysis, General Contribution

Mert HOROZ – Data Collection, Analysis, General Contribution

Derya SIVUK – Data Analysis, Literature Review, General Contribution

Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Statement of Interest

The authors have no conflicts of interest to declare.

References

- Arasteh, H., Enayati, T., Zamani, F., & Khademloo, A. (2012). Entrepreneurial personality characteristics of university students: A case study. *Procedia-social and behavioral sciences*, 46, 5736-5740.
- Belas, J., Gavurova, B., Schonfeld, J., Zvarikova, K., & Kacerauskas, T. (2017). Social and economic factors affecting the entrepreneurial intention of university students. *Transformations in Business & Economics*, 16(3), 220-239.
- Bird, B. (1988). Implementing entrepreneurial ideas: The case for intention. *Academy of Management Review*, 13(3), 442-453.
- Blackstone, A. (2003). Gender roles and society. Julia R. Miller, Richard M. Lerner, Lawrence B. Schiamberg (Ed.), *İnsan ekolojisi: Çocukların, ailelerin, toplulukların ve çevrelerin ansiklopedisi*, 335-338.
- Chakraborty, A. A. (2020). Comparative analysis of women entrepreneurship vs men entrepreneurship in west Bengal. *Research Review Journals*, 5(8), 233-237.
- Chipeta, E. M., Kruse, P., & Surujlal, J. (2020). Effects of gender on antecedents to social entrepreneurship among university students in South Africa. *International Journal of Business and Management Studies*, 12(1), 18-33.
- Crant, J. M. (1996). The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Management*, 29(3), 62-74.
- Demirdirek, H., & Sener, Ü. (2014). Gender Equality Scorecard for 81 Cities, retrieved from; www.tepav.org.tr/upload/files/13950514583. TEPAV.
- De Vita, L., Mari, M., & Poggese, S. (2014). Women entrepreneurs in and from developing countries: Evidence from the literature. *European Management Journal*, 32(3), 451-460.
- Díaz-García, M. C., & Jiménez-Moreno, J. (2010). Entrepreneurial intention: The role of gender. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 6(3), 261-283.
- Eagly, A. H. (2013). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Psychology Press. (First publishers 1987).
- Eddleston, K. A., & Powell, G. N. (2008). The role of gender identity in explaining sex differences in business owners' career satisfier preferences. *Journal of Business Venturing*, 23(2), 244-256.
- Edström, J., Aly, R., Greig, A., Walker, C., Babenko, S., Çağlar, M., Kudaibergenova, D.T., & Müller, C.M. (2019). Masculinities and Transition: Enduring Privilege?
- Estelami, H. (2020). The effects of need for cognition, gender, risk preferences and marketing education on entrepreneurial intentions. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 22(1), 93-109.
- Eyel, C. Ş., Kaplan, B., & Unkaya, G. (2020). The effect of business administration students' individual values on their entrepreneurial tendency in Istanbul. *Economics & Sociology*, 13(4), 187-212.
- Gray, L., Boyle, A., Francks, E., & Yu, V. (2019). The power of small-scale solar: Gender, energy poverty, and entrepreneurship in Tanzania. *Development in Practice*, 29(1), 26-39.
- Gupta, V. K., Goktan, A. B., & Gunay, G. (2014). Gender differences in evaluation of new business opportunity: A stereotype threat perspective. *Journal of Business Venturing*, 29(2), 273-288.
- Gure, G. S. (2017). Gender influences on the entrepreneurial intentions & entrepreneurial attitude of university students. *International Journal of Research in Social Sciences*, 7(8), 746-759.
- Herdjiono, I., Puspa, Y. H., Maulany, G., & Aldy, E. (2017). The factors affecting entrepreneurship intention. *International Journal of Entrepreneurial Knowledge Issue*, 2(5), 5-15.

Entrepreneurial Intentions Concerning Gender Variable: The Case of University Students

Laura AGOLLI & Mert HOROZ & Derya SIVUK

- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: international differences in work-related values*, CA: Sage Publications, Beverly Hills.
- Jena, R. K. (2020). Measuring the impact of business management student's attitude towards entrepreneurship education on entrepreneurial intention: A case study. *Computers in Human Behavior*, 107, 106275, 1-10.
- Khoury, B. & Fayad, Y. I. (2013). *Gender roles*. The Encyclopedia of Cross-Cultural Psychology.
- Krueger, Jr, N. F., Reilly, M. D., & Carsrud, A. L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5-6), 411-432.
- Ledesma, A., McCulloh, C., Wieck, H., & Yang, M. (2014). Health care sector overview. *Washington State University*.
- Malach-Pines, A., & Schwartz, D. (2008). Now you see them, now you don't: Gender differences in entrepreneurship. *Journal of Managerial Psychology*. 23 (7).
- Malmström, M., Johansson, J., & Wincent, J. (2017). Gender stereotypes and venture support decisions: How governmental venture capitalists socially construct entrepreneurs' potential. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41(5), 833-860.
- Maysami, R. C. & Ziemnowicz, C. (2007). Ethnicity, gender and entrepreneurial intentions: The Singapore perspective. *The Copenhagen Journal of Asian Studies*, 25, 74-98.
- Mehmood, T., Alzoubi, H. M., & Ahmed, G. (2019). Schumpeterian entrepreneurship theory: Evolution and relevance. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 25(4).
- Mungai, E. N. & Ogot, M. (2012). Gender, culture and entrepreneurship in Kenya. *International Business Research*, 5(5), 175-183.
- Nowiński, W., Haddoud, M. Y., Lančarič, D., Egerová, D., & Czeglédi, C. (2019). The impact of entrepreneurship education, entrepreneurial self-efficacy and gender on entrepreneurial intentions of university students in the Visegrad countries. *Studies in Higher Education*, 44(2), 361-379.
- Ochsenfeld, F. (2014). Why do women's fields of study pay less? A test of devaluation, human capital, and gender role theory. *European Sociological Review*, 30(4), 536-548.
- Ozturk, Y. E., Koksall, O. & Kirac, R. (2014). Development of entrepreneurship scale for students of health management department. *Development*, 11(2), 582-597.
- Pandang, A., Umar, N. F., Hajati, K., & Hamidi, B. (2022). Gender disparities in students' entrepreneurial self-efficacy (ESE) with various areas. *Education Research International*,
- Peng, Z., Lu, G., & Kang, H. (2013). Entrepreneurial intentions and its influencing factors: A survey of the university students in Xi'an China. *Creative education*, 3(08), 95-100.
- Rubino, L. & Freshman, B. (2005). Developing entrepreneurial competencies in the healthcare management undergraduate classroom. *Journal of Health Administration Education*, 22 (4), 399e416.
- Rubio-Bañón, A., & Esteban-Lloret, N. (2016). Cultural factors and gender role in female entrepreneurship. *Suma de Negocios*, 7(15), 9-17.
- Sancar, S. (2021). Strengthening participatory democracy in Türkiye: Monitoring gender equality project phase II 2019-2020; CEID publications, 1-180.
- Santos, F. J., Roomi, M. A., & Liñán, F. (2016). About gender differences and the social environment in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business Management*, 54(1), 49-66.
- Shapiro, A., & Sokol, L. (1982). The social dimensions of entrepreneurship. University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship.

- Sookhtanlou, M. (2018). Analysis of gender differences on the tendency to entrepreneurship of agricultural students (Case study: University of Mohaghegh Ardabili). *Journal of Entrepreneurship and Agriculture*, 4(8), 13-22.
- Startienė, G., & Remeikienė, R. (2008). Gender gap in entrepreneurship. *Engineering Economics*, 60 (5).
- Sahin, T., Ocak, S., & Gider, Ö. (2019). Entrepreneurial tendency of the students: A research on the students of the department of physiotherapy and rehabilitation and nutrition and dietetics. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14 (1), 67-77.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Talas, E., Celik, A. K., & Oral, İ. O. (2013). The influence of demographic factors on entrepreneurial intention among undergraduate students as a career choice: The case of a Turkish university. *American International Journal of Contemporary Research*, 3(12), 22-31.
- Turan, N., Nurten, K. A. R. A., & Aydin, G. O. (2017). Strategies for the involvement of nurses as entrepreneurs in healthcare. *Press Academia Procedia*, 4(1), 39-42.
- Turker, D. & Selcuk, S. S. (2009). Which factors affect entrepreneurial intention of university students?. *Journal of European industrial training*, 33(2), 142-159.
- Yükseköğretim Kurulu. (2022, Haziran). *Sağlık yönetimi (fakülte) programı bulunan tüm üniversiteler*. Yükseköğretim Kurulu. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10238>
- Varma, C. Retrieved 25 June 2022, from <http://sim.edu.in/wp-content/uploads/2018/11/Entrepreneurship.pdf>
- Vázquez-Parra, J. C., Amézquita-Zamora, J. A., & Ramírez-Montoya, M. S. (2021). Student perception of their knowledge of social entrepreneurship: Gender gap and disciplinary analysis of an Ashoka Changemaker campus in Latin America. *Journal of Applied Research in Higher Education*. 14 (3), 1224-1241.
- Veciana, J. M., Aponte, M., & Urbano, D. (2005). University students' attitudes towards entrepreneurship: A two countries comparison. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(2), 165-182.
- Wang, C. K. & Wong, P. K. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation*, 24(2), 163-172.
- World Economic Forum (WEF), (2019). Global gender gap report. Retrieved from: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>
- Wilson, F., Kickul, J., & Marlino, D. (2007). Gender, entrepreneurial self-efficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications for entrepreneurship education. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(3), 387-406.
- Wilson, F., Kickul, J., Marlino, D., Barbosa, S. D., & Griffiths, M. D. (2009). An analysis of the role of gender and self-efficacy in developing female entrepreneurial interest and behavior. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 14(02), 105-119.
- Xiangyu, Y., Yuan, C. & Yun, L. (2017). A research on gender differences in the influence path of entrepreneurial intentions. *Science Research Management*, 38(6), 84.
- Xie, X., & Wu, Y. (2021). Doing well and doing good: how responsible entrepreneurship shapes female entrepreneurial success. *Journal of Business Ethics*, 803-828.
- Yao, X., Wu, X., & Long, D. (2016). University students' entrepreneurial tendency in China: Effect of students' perceived entrepreneurial environment. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*. 8(1), 60-81.

Entrepreneurial Intentions Concerning Gender Variable: The Case of University Students

Laura AGOLLI & Mert HOROZ & Derya SIVUK

- Yildirim, N., Cakir, O., & Askun, O. B. (2016). Ready to dare? A case study on the entrepreneurial intentions of business and engineering students in Türkiye. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 277-289.
- Yilmaz, E. & Sunbul, A.M. (2009). Development of entrepreneurship scale for university students. *Selcuk University Journal of Social Sciences Institute*, (21), 195-203.
- Yukongdi, V., & Lopa, N. Z. (2017). Entrepreneurial intention: a study of individual, situational, and gender differences. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 24 (2), 333-352.
- Zaman, M. (2013). Entrepreneurial characteristics among university students: Implications for entrepreneurship education and training in Pakistan. *African Journal of Business Management*, 7(39), 4053-4058.
- Zhang, Y., Duysters, G., & Cloudt, M. (2014). The role of entrepreneurship education as a predictor of university students' entrepreneurial intention. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10 (3), 623-641.